

Львівський державний університет внутрішніх справ

***АКТУАЛЬНІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ***

**Збірник матеріалів науково-практичного семінару,
присвяченого 10-річчю
кафедри господарсько-правових дисциплін**

30 травня 2018 року

Львів 2018

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою факультету № 6
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 16 травня 2018 року № 11)*

*За загальною редакцією
М.С.Долинської,
доктора юридичних наук, доцента,
завідувача кафедри господарсько-правових дисциплін факультету № 6
Львівського державного університету внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: збірник матеріалів науково-практичного семінару, присвяченого 10-річчю кафедри господарсько-правових дисциплін (30 травня 2018 року) / За заг. редакцією М.С.Долинської. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 152 с.

У збірнику представлені тези доповідей, повідомлень та виступів учасників науково-практичного семінару «Актуальні правові проблеми господарської діяльності в Україні», присвяченого 10-річчю кафедри господарсько-правових дисциплін (30 травня 2018 року). У публікаціях учасників висвітлено теоретичні та практичні проблеми сучасного стану та перспектив розвитку правового регулювання господарської системи України. Наведено досвід фахівців у пошуку ефективних шляхів удосконалення окремих її складових.

Опубліковано в авторській редакції. За дотримання авторських прав, достовірність інформації та коректність висновків відповідальність несуть автори.

© Львівський державний університет внутрішніх справ
© Автори публікацій

ЗМІСТ

Вітальне слово	7
Слово про кафедру	10
Адам В.М. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ	32
Бабецька І. Я. ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНТЕРЕСУ У ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВАХ	35
Багай Н.О. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	39
Буга В.В., Буга Г.С. МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ (ПОЗАСУДОВИЙ) МЕТОД ВИРІШЕННЯ СПОРІВ	42
Бурак В.Я. ПРО НЕОБХІДНІСТЬ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	45
Бутинська Р.Я. ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ КОЛЕКТИВНО-ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ЛОКАЛЬНИМИ ПРАВОВИМИ АКТАМИ	47
Верб-Сидор О.Б. ЮРИДИЧНІ ФАКТИ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ	51
Гаєцька-Колотило Я.З., Мельник З.Є. РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ ТА ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ	52
Гамалюк Б.М. ПРАВО НА ДОСТУП ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	55
Герилів Д.Ю. ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ ТА У КРАЇНАХ ЄС	59
Годованець Ю.С. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ТА МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ	63

Грабар Н.М., Мелех Л. В. ТРАКТУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІВ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	65
Грицкевич С. Г. ОЗНАКИ НАЙМАНОВОГО ПРАЦІВНИКА ТА СПІВРОБІТНИКА...	67
Громенко Ю.О. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ НЕДОЛІКІВ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО РЕКЛАМУ»	69
Долинська М. С. ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОСВІДЧЕННЯ ЗАПОВІТІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (1340–1659 РР.) НА ПІДСТАВІ ЛИТОВСЬКИХ СТАТУТІВ 1529, 1566 і 1588 РР.	71
Долинська М. Є. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ НОТАРІАЛЬНИХ КОНТОР МІСТА ЛЬВОВА	73
Дутко А.О. ЮРИДИЧНА КОНСТРУКЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ	75
Ільків Н.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОГОВІРНИХ ОРЕНДНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	77
Ільницький О.В. УМОВИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ПРИ ПОСИЛЕННІ БЮДЖЕТНОГО НАГЛЯДУ	80
Єсімов С.С., Бондаренко В.А. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ЩОДО ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ	83
Кадала В.В. ДО ПОРЯДКУ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ	85
Ковалів М.В., Щеголев О.В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК РІЗНОВИДУ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ (БЕЗДІЯЛЬНОСТІ), ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ	87
Коритко Л., Джуган В. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ РЕЄСТРАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС В АВСТРО-УГОРСЬКИЙ ПЕРІОД	90
Кравчук В.М. ЩОДО ПІДСТАВ ЗВЕРНЕННЯ ПРОКУРОРА ДО СУДУ	93

Кульгавець Х.Ю. ВИКОНАННЯ РОБІТ І НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ	96
Мелех Л. В. ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ЗЕМЕЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ	99
Мокрицька Н.П. ЗАКОНОДАВЧІ ОЗНАКИ КОМПЕНСАЦІЙНИХ ВИПЛАТ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	101
Ольшанецька О.М. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ТА ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ	104
Павлів-Самоїл Н.П. ЩОДО ПИТАННЯ НАДАННЯ ТА НАЛЕЖНОГО ОФОРМЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПУСТКИ ПРАЦІВНИКАМ ПОЛІЦІЇ	107
Парасюк В.М. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ	109
Ратушна Б.П. ДО ПИТАННЯ ПРО СПРОЩЕНЕ ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	112
Романцова С.В. КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	115
Руданецька О.С. ОХОРОНА ПРАЦІ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ...	117
Семенюк І.Я. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВЕКСЕЛЯ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ОБІГУ	119
Сидор М.Я. ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН	121
Смолин Г. В., Туркот О. А. ЩОДО ОЗНАК ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ	123
Хомко Л.В. НОВЕЛИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ТА ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ»	125
Штангрет І.І. ПРАВОВИЙ АЛГОРИТМ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТЛОВО-БУДІВЕЛЬНОГО КООПЕРАТИВУ В ОБ'ЄДНАННЯ СПІВВЛАСНИКІВ БАГАТОКВАРТИРНОГО БУДИНКУ	128

Яновицька А.В. ПІДСТАВИ УКЛАДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ	131
--	-----

ПАНЕЛЬ МОЛОДОГО ДОСЛІДНИКА

Бурило М. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПУСТОК В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	133
--	-----

Василиця Н.В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	136
--	-----

Власюк К.В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	138
--	-----

Єрмолаєва Т.С. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ ВІДКЛИКАННЯ ПРАЦІВНИКА З ВІДПУСТКИ БЕЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ	140
---	-----

Кіцула Х. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВАХ	142
--	-----

Коробій Л.О. ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ В УКРАЇНІ	145
---	-----

Пустова Н.О. НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИХОДУ ІЗ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ	148
---	-----

Якимець Ю. ДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ	150
---	-----

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ**

Давно відомо, що ринкова економіка побудована на господарській діяльності, результат якої є джерелом стійкого економічного розвитку. Особливий інтерес до цього має сфера господарювання в Україні. Запорукою успіху діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, обміном, споживанням товарів та послуг, є відповідна нормативно-правова база. Успішність такої діяльності значною мірою залежить від рівня оволодіння суб'єктами необхідним обсягом знань, умінь, організаторських здібностей та ініціативи фахівців у галузі господарського права. У зв'язу з цим була створена у 2008 році у Львівському державному університеті внутрішніх справ на факультеті № 6 кафедра господарсько-правових дисциплін.

На кафедрі працюють 17 науково-педагогічних працівників, з них: 1 доктор юридичних наук, з вченим званням доцента; 10 кандидатів юридичних наук, з них з вченим званням доцента – 4; 1 кандидат наук з державного управління; 3 старших викладачів; 2 викладачі. За час своєї діяльності кафедра взяла участь у підготовці понад п'яти тисяч фахівців-правників.

Науково-дослідна робота науково-педагогічних працівників кафедри щодо актуальних правових проблем господарської діяльності в Україні здійснюється у рамках теми державної реєстрації «Держава і право: філософсько-правовий та теоретико-історичний виміри» (державний реєстраційний № 0116U004758) за напрямками науково-дослідної діяльності «Теоретико-правові проблеми державного регулювання господарської діяльності в умовах євроінтеграції України».

Обрана тема дослідження обумовлена теоретичною та практичною значимістю широкого кола питань, що стосуються формування і функціонування ефективного механізму здійснення господарської діяльності в Україні в умовах євроінтеграції.

Системний підхід до рішення низки проблем господарсько-правового законодавства забезпечується за допомогою кодифікованої форми - Господарського

кодексу України, який допомагає юристам і господарникам, які працюють в економіці, добре орієнтуватися, у великій за обсягом, нормативно-правовій системі.

Обґрунтування і обговорення актуальних правових проблем господарської діяльності в Україні надасть суттєвий поштовх розвитку економіко-правових досліджень, господарсько-правової спеціалізації в юридичній науці і юридичній освіті. Потреби законодавчого забезпечення економічної політики, розвиток товарно-грошових та інших господарських відносин, прагнення держави до забезпечення поєднання держаного регулювання і ринкової саморегуляції економіки зумовили необхідність у посиленні уваги до розвитку господарсько-правових досліджень. Через ті ж обставини зросла потреба в підготовці юристів для роботи в економіці, викладанні у закладах вищої освіти циклу господарсько-правових дисциплін. Актуальні правові проблеми господарської діяльності в Україні невід’ємно пов’язані із державним регулюванням економіки. Підвищення ролі державного регулювання виявилось в посиленні публічних засад у правовому регулюванні господарської діяльності в нових нормативних актах, прийнятих у ряді європейських держав.

Посилення публічних засад у правовому забезпеченні економіки, публіцизація правового регулювання господарської діяльності є одним з елементів або аспектів посилення суспільного характеру виробництва, укрупнення масштабів національних, транснаціональних, наднаціональних господарських організацій, розвитку національних і наднаціональних правил, що регламентують економічну діяльність. Ця тенденція підвищує вимоги як до змісту правового регулювання господарської діяльності, так і до його форми. Форма такою повинна бути більш публічно-доступнішою для розуміння широкого кола агентів господарювання, більш, як зараз прийнято говорити, прозорою, такою, що точніше виражає цивілізовані правила господарювання.

Щодо проблем зближення систем правового регулювання господарської діяльності, то варто зазначити, що у літературі давно відзначена тенденція їх зближення. Система правового регулювання господарської діяльності продовжує розвиватися, що свідчить про те, що вона відображає об’єктивні вимоги суспільного

прогресу. Певною мірою ця тенденція зумовлена, мабуть, зближенням заходів державного регулювання економіки, спільними регулятивними заходами різних держав, міжнародних організацій.

При цьому, для вступу України до ЄС, зовсім не обов'язкова адаптація у вигляді уніфікації законодавства всіх країн. Досить, щоб законодавство України не перешкоджало вільному руху товарів, капіталів, робочої сили, послуг, щоб не було перешкод цьому в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності, діяльності банків, у митному податковому законодавстві.

Окрім того слід зауважити, що колектив кафедри господарсько-правових дисциплін долучається до розробки законодавчих актів щодо державного регулювання господарської діяльності. Зокрема, науково-педагогічні працівники кафедри запропонували висновки для комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, стосовно законів України про посилення відповідальності за незаконний видобуток корисних копалин та про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення дозвільної системи у сфері господарської діяльності, що з вдячністю було прийнято. Вказані факти свідчать про те, що колектив кафедри господарсько-правових дисциплін має великі потенційні можливості для проведення подальших досліджень у сфері актуальних правових проблем господарської діяльності в Україні.

В.К. Гришук,
декан факультету № 6 (юридичного),
доктор юридичних наук, професор,
академік Академії наук вищої освіти
України,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України,
Заслужений юрист України

СЛОВО ПРО КАФЕДРУ

Кафедра господарсько-правових дисциплін є однією з провідних кафедр Львівського державного університету внутрішніх справ. Утворена шляхом реорганізації кафедри правових основ підприємництва згідно із наказом МВС України від 07.07.2008 № 328 «Про організаційно-штатні зміни ВНЗ України». Першим завідувачем кафедри став кандидат юридичних наук, доцент *Смолин Григорій Васильович*. Сьогодні кафедру очолює доктор юридичних наук, доцент *Долинська Марія Степанівна*. Освітній процес на кафедрі забезпечують 17 науково-педагогічних працівників, з них: 1 доктор юридичних наук, з вченим званням доцента; 10 кандидатів юридичних наук, з них з вченим званням доцента – 4; 1 кандидат наук з державного управління.

Біля витоків заснування кафедри стояли професор, доктор юридичних наук, суддя Верховного Суду України *Володимир Миколайович Кравчук* та доцент, завідувач кафедри цивільного права та процесу Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» *Ігор Михайлович Паньонко*.

Розвиток кафедри пов'язаний з науково-педагогічною діяльністю доц., доктора юридичних наук *Жаровської І.М.*; доц., завідувача кафедри господарського права та процесу юридичного факультету Львівського торговельно-економічного університету *Волинець Т.В.* та доц., заступника завідувача цієї ж кафедри *Рабінович А.В.*; доц., члена Науково-консультативної ради при Верховному Суді України *Ільницького О.В.*

Вагомий внесок у розвиток кафедри внесли: доц. *Павлів-Самоїл Н.П.*, доц. *Яремко Г.З.*, доц. *Герилів Д.Ю.*, доц. *Дячишин Я.В.*, доц. *Хаварівська Г.С.*, доц. *Сидор М.Я.*, *Остап'юк А.*, *Потлань О.С.*, *Романцова С.В.*, *Соломко Ю.Ю.*, *Ніколів М.Є.*, які тривалий час працювали на кафедрі.

Основними завданнями кафедри є: організація і здійснення на належному науковому і методичному рівнях освітнього процесу з метою підготовки висококваліфікованих фахівців; виконання наукових досліджень за профілем кафедри, підготовка науково-педагогічних кадрів і підвищення їх кваліфікації; надання методичної допомоги керівництву університету та факультету; організація і проведення виховної роботи зі здобувачами вищої освіти. Діяльність кафедри господарсько-правових дисциплін базується на новітніх досягненнях юридичної та педагогічної науки, постійно впроваджує в освітній процес нові форми, методи та педагогічні технології.

Кафедра господарсько-правових дисциплін здійснює підготовку фахівців за освітньо-професійними програмами підготовки здобувачів спеціальності «Право» освітнього рівня «бакалавр» та «магістр», а також спеціальностей «Менеджмент» та «Психологія».

Кафедрою забезпечується викладання 19 навчальних дисциплін, зокрема, «Аграрне право», «Господарське право», «Господарський процес», «Екологічне право», «Трудове право», «Безпека життєдіяльності», «Житлове право», «Земельне право», «Право соціального захисту», «Правове регулювання підприємницької діяльності», «Охорона праці в юриспруденції», «Проблеми права соціального захисту», «Державне регулювання господарської діяльності», «Проблеми права екологічної безпеки», «Вирішення земельних спорів», «Вирішення трудових спорів», «Вирішення корпоративних спорів», «Нотаріальний процес» та ін.

Науково-педагогічними працівниками кафедри для забезпечення належного рівня освітнього процесу підготовлено та видано ряд підручників і посібників з переважної більшості навчальних дисциплін, які викладаються на кафедрі. Основні з них: «Господарське право: загальна частина» (Смолин Г.В., Туркот О.А., Хомко Л.В.); «Господарський процес» (Мелех Л.В.); «Українське нотаріальне право» (Долинська М.С.); «Проблеми права соціального захисту» (Мокрицька Н.П.); «Правове регулювання підприємницької діяльності» (Хомко Л.В., Кульгавець Х.Ю.), «Аграрне право України» (Гаєцька-Колотило Я.З., Ільків Н.В.), «Екологічне право України» (Ільків Н.В., Гаєцька-Колотило Я.З.), практичний посібник – «Права та пільги учасників бойових дій АТО» (за заг. ред. В.В. Середи; Г.В. Смолин, Б.М. Гамалюк; І.Я. Семенюк) та ін.

Для посилення прикладного, практичного характеру викладання навчальних дисциплін кафедри для проведення занять запрошуються працівники та службовці органів державної влади, місцевого самоврядування, суду, науково-експертні працівники тощо. За сприяння науково-педагогічних працівників кафедри відбулися зустрічі здобувачів вищої освіти факультету № 6 із суддями Львівської області, з державними реєстраторами Державної реєстраційної служби, судовими експертами Львівського науково-дослідного інституту судових експертиз, представниками навчально-тренувального відділу Екстренної медичної допомоги.

Традицією кафедри стало проведення методичних семінарів щодо застосування новітніх технологій та методик при викладанні навчальних дисциплін.

Науково-педагогічні працівники кафедри проводять активну науково-дослідну роботу. З часу створення кафедри працівниками захищено 1 дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, 9 кандидатських дисертацій. На кафедрі зберігається позитивна тенденція щорічного захисту дисертаційних робіт її науково-педагогічними працівниками. У 2018 р. планується захистити дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук викладачами кафедри Бутинською Р.Я. та Годованець Ю.С.

Результати наукової роботи відображені у фахових наукових виданнях. За період діяльності кафедри видано монографії та інші наукові праці членів кафедри, серед яких й ті, що отримали визнання науковців-юристів, практиків, працівників

правозахисних організацій, громадських правничих об'єднань України. Так, у 2016-2017 роках вийшли друком 4 монографії («Становлення та розвиток правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні» (Долинська М.С.), «Екологічна функція держави: теоретико-правове дослідження» (Адам В.М.), «Типологія держави: теоретико-правове дослідження» (Герилів Д.Ю.), «Радянські органи внутрішніх справ у протидії українському збройному підпіллю (1944–1950 рр.)» (Кульгавець Х.Ю.). У 2018 році вийдуть у світ монографії Долинської М.С. «Гене́за та еволю́ція нотаріальної діяльності на теренах Львівщини» та Семенюка І.Я. «Моральні засади діяльності інституту адвокатури: теоретико-правовий аспект».

Науково-дослідна робота на кафедрі має прикладний характер й узгоджується із загальнокафедральною науковою темою «Проблеми реалізації, охорони та захисту прав суб'єктів господарювання». Науковий пошук науково-педагогічних працівників кафедри з питань імплементації норм права Європейського Союзу до господарського законодавства України знайшов відображення у збірнику наукових праць «Теоретико-правові проблеми удосконалення державного регулювання господарської діяльності» (2017).

Налагодженню співпраці та науковому діалогу з вітчизняними та зарубіжними науковцями сприяє активна участь науково-педагогічних працівників кафедри у науково-практичних заходах різних рівнів.

Щороку кафедрою організовуються та проводяться науково-практичні заходи із залученням провідних науковців та практичних працівників, зокрема:

у 2008-2009 н.р. - круглий стіл «Організаційно-правові проблеми реалізації права на житло» (17 жовтня 2008 року);

у 2009-2010 н.р. - круглий стіл «Обмежені речові права на земельні ділянки: проблеми законодавчого забезпечення» (16 жовтня 2009 року);

у 2010-2011 н.р. - регіональний науково-практичний семінар «Тенденції розвитку договірного права в Україні в умовах сучасної економіки» (22 жовтня 2010 року);

у 2011-2012 н.р. - науково-практичний семінар «Захист права власності на землю та землекористування» (21 жовтня 2011 року);

у 2013-2014 н.р. - міжкафедральний круглий стіл «Питання вдосконалення господарського та цивільного процесуального законодавства України» (11 жовтня 2013 року);

у 2015-2016 н.р. - регіональний науково-практичний семінар «Забезпечення права на працю та права на соціальний захист в умовах входження України в ЄС» (9 жовтня 2015 року);

у 2016-2017 н.р. - науково-практичний семінар «Правовий режим державних реєстрів та їх роль у здійсненні господарської діяльності» (21 квітня 2017 року);

у 2017-2018 н.р. - науково-практичний семінар «Актуальні правові проблеми господарської діяльності в Україні» (30 травня 2018 року).

У кафедри склалися тісні наукові зв'язки із спорідненими кафедрами Інституту права, психології та економіки Національного університету «Львівська політехніка», юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, юридичного факультету Одеського державного університету внутрішніх справ тощо.

Важливим напрямом розвитку професійної майстерності науково-педагогічних працівників є проходження стажування. Базами проходження стажування (підвищення кваліфікації) на підставі укладених договорів виступили: Львівський національний університет імені Івана Франка; Львівська комерційна академія (юридичний факультет); Інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка»; Львівський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом (кафедра права); Івано-Франківський університет імені короля Данила Галицького.

На кафедрі не забувають і про підготовку молодого покоління правників, зокрема створено і активно діє науковий гурток. До основних напрямків діяльності студентського науково-дослідного гуртка кафедри належать: участь здобувачів вищої освіти у міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних заходах; налагодження наукового співробітництва між гуртківцями та здобувачами інших вищих навчальних закладів; організація науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти; інформаційне забезпечення гуртківців щодо грантів, конференцій, конкурсів та інших наукових заходів. Члени гуртка систематично приймають участь у науково-практичних заходах різних рівнів. Керівником науково-дослідного гуртка кафедри є доцент кафедри, к.ю.н., доцент Мелех Л.В. Під керівництвом науково-педагогічних працівників кафедри гуртківці приймають участь у всеукраїнських і міжнародних конференціях та конкурсах, що проводяться в університеті та інших наукових центрах України. Студенти-гуртківці приймають активну участь у заходах, організованих Лігою студентів асоціації правників України, зокрема у Всеукраїнській школі господарського права та судочинства, Локальній школі з агробізнесу та земельного права тощо.

Важливо, що колишньому гуртківцю Туркот О.А. кафедра дала путівку у наукове життя. Нею було захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Правовий захист акціонерних товариств від посягань на їх майно та органи управління» за спеціальністю 12.00.04. З 2016 року Туркот О.А. успішно працює на посаді доцента кафедри.

Науково-педагогічні працівники кафедри активно залучаються до профорієнтаційної роботи, іншої роботи з молоддю. Викладачі кафедри є наставниками студентських груп та дбають про моральний розвиток, патріотичне

виховання та культурне дозвілля студентів, організовуючи відвідування різноманітних культурно-масових заходів.

У рамках профорієнтаційної кампанії у липні 2017 р. за участю доцента кафедри Гаєцької-Колотило Я.З. було проведено на території навчально-тренувального комплексу «Верешиця» наметовий табір з освітньо-виховним, культурологічним, інформаційно-просвітницьким напрямками, метою якого було національно-патріотичне виховання дітей та молоді; поширення здорового та безпечного способу життя; утвердження громадянської свідомості й активної громадянської позиції.

В цілому кафедра господарсько-правових дисциплін має великий науковий потенціал й готова надалі активно сприяти розвитку юридичної освіти та науки в Україні, долучатися та самостійно проводити різноманітні науково-практичні заходи, залучати до цього здобувачів вищої освіти.

**НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СКЛАД
КАФЕДРИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН**

ДОЛИНСЬКА МАРІЯ СТЕПАНІВНА

завідувач кафедри,

доктор юридичних наук,

доцент

У 1999 році захистила кандидатську дисертацію на тему: «Правові засади створення та діяльності селянських (фермерських) господарств в Україні».

З 1983 року до вересня 2011 року працювала в органах державного нотаріату м. Львова, начальником відділу нотаріату Головного управління юстиції у Львівській області. Працює у Львівському державному університеті внутрішніх справ з 2004 р. – по сумісництву, а з 2011 року – на постійній основі. Вчене звання доцента присвоєно у 2012 р.

У 2017 захистила докторську дисертацію на тему: «Становлення та розвиток законодавства про нотаріальну діяльність в Україні».

Науковий доробок: Автор понад 250 наукових праць, присвячених актуальним питанням аграрного, земельного, цивільного та нотаріального права. Серед них: «Становлення та розвиток правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні», «Порядок створення, землекористування та діяльність фермерських господарств України: науково-практичний посібник»; «Правове становище селянських (фермерських) господарств в Україні»; «Фермерські господарства України: землекористування, порядок створення, діяльність та припинення діяльності»; «Довідник посадових осіб»; «Земельні відносини у нотаріальному процесі»; «Діти - учасники цивільно-правових правочинів»; «Іпотека в Україні та особливості посвідчення іпотечних договорів»; «Розпаювання майна в аграрному секторі економіки України, в тому числі майна споживчого товариства, підприємства споживспілки та розпорядження майновими паями»; «Спадкування в Україні»; «Земельні питання в нотаріальній практиці»; «Українське нотаріальне право» та ін.. Співавтор навчальних посібників – «Правознавство», «Основи права України».

Викладає дисципліни: Аграрне право; Нотаріальний процес.

СМОЛИН ГРИГОРІЙ

ВАСИЛЬОВИЧ

професор кафедри,

кандидат юридичних наук,

доцент

У 1966 р. закінчив юридичний факультет Львівського державного університету імені І. Франка. Навчався в аспірантурі Інституту держави і права АН УРСР. Тема дисертації «Правове регулювання управління перерозподілом трудових ресурсів». В минулому, вродовж 15 років керівник служби юридичного забезпечення діяльності Держкомпраці УРСР, Львівської обласної ради і обласної державної адміністрації тощо.

Науковий доробок: Автор понад 80 наукових і навчально-методичних праць, в т.ч. 3 монографії (у співавторстві), співавтор навчальних посібників «Господарське законодавство» за редакцією професора В.Л. Ортинського, «Підприємницьке право» за редакцією професора В.Л. Ортинського, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України, автор навчальних підручників та посібників «Господарське право України: загальна частина», «Господарське право України: особлива частина», «Державне регулювання господарської діяльності: Курс лекцій»; 2 збірників нормативно-правових актів, більше 10 навчально-методичних матеріалів.

Викладає дисципліни: Господарське право; Державне регулювання господарської діяльності

Сфера наукових інтересів: правове забезпечення державного регулювання господарської діяльності, зміст застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єктів господарювання.

ГАСЦЬКА-КОЛОТИЛО ЯРИНА

ЗІНОВІЙВНА

доцент кафедри,

кандидат юридичних наук,

доцент

У 1997 р. закінчила юридичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. З 1997 до 2000 р. навчалася в аспірантурі Франкового вузу. Захистила кандидатську дисертацію на тему: «Організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації в Україні».

Науковий доробок: Автор понад 80 наукових праць з проблем земельного, аграрного, екологічного, господарського права, серед яких «Науково-практичний коментар Земельного кодексу України» (у співавторстві), посібника «Землі сільськогосподарського призначення» (у співавторстві), співавтор навчальних посібників «Екологічне право України», «Аграрне право України», автор та співавтор періодичного науково-довідкового видання «Довідник нотаріуса».

Викладає дисципліни: Аграрне право, Земельне право, Господарське право, Вирішення земельних спорів.

Сфера наукових інтересів: проблеми захисту земельних прав; проблеми корпоративних правовідносин; правові проблеми розвитку кооперативів в Україні.

МЕЛЕХ ЛЮБОМИРА ВОЛОДИМИРІВНА

доцент кафедри,

кандидат юридичних наук,

доцент

Закінчила Львівський національний університет імені Івана Франка та ад'юнктуру Львівського державного університету внутрішніх справ. У ЛьвДУВС з 2005 року. На кафедрі працює з 2008 року.

У січні 2010 році захистила дисертаційне дослідження «Законність у правозастосовній діяльності» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01. У 2013 році отримала вчене звання доцента.

Керівник студентського наукового гуртка кафедри господарсько-правових дисциплін.

Автор понад 60 наукових і навчально-методичних праць.

Викладає дисципліни: Господарський процес.

ІЛЬКІВ НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

доцент кафедри,

кандидат юридичних наук,

доцент

Закінчила з відзнакою юридичний факультет Львівського національного університету ім. Івана Франка. Працює у Львівському державному університеті внутрішніх справ з 1996 р.

У 2001 р. захистила дисертацію на здобуття наукового степеня кандидата юридичних наук на тему «Оренда земель сільськогосподарського призначення: правові аспекти» за спеціальністю 12.00.06. Вчене звання доцента присвоєно у 2005 р.

Науковий доробок: Автор понад 70 наукових праць, присвячених актуальним питанням земельного та екологічного права, у т.ч. монографії. Співавтор навчальних, науково-навчальних, науково-довідкових та практичних посібників – «Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України», «Екологічне право України», «Аграрне право України», «Земельне право України», «Екологічне право в діяльності ОВС», «Правове забезпечення протидії правопорушенням та злочинам у сфері земельних відносин», «Довідник нотаріуса», «Особисте селянське господарство: права його членів», «Практичний poradnik сільського голови з земельних питань», Науково-практичний коментар Земельного кодексу України.

Викладає дисципліни: Екологічне право.

Сфера наукових інтересів: проблеми екологізації правового регулювання суспільних відносин.

АДАМ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

доцент кафедри,

кандидат юридичних наук

Вищу юридичну освіту здобував у Львівському національному університеті ім. І.Франка (спеціаліст-2009 р.) та у Львівському державному університеті внутрішніх справ (магістр-2010 р.). У 2010 році з відзнакою закінчив магістратуру Львівського національного аграрного університету за спеціальністю «Екологія та охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів». Працює у Львівському державному університеті внутрішніх справ з 2011 року.

У 2014 році захистив кандидатську дисертацію на тему «Екологічна функція держави: теоретико-правове дослідження» за спеціальністю 12.00.01.

Науковий доробок: Автор 25 наукових праць, в т.ч. 2 посібників (у співавторстві) «Доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» за редакцією професора Кравченко С.М. та Кравченко О.В., «Правова охорона атмосферного повітря: практичні аспекти» за редакцією професора Кравченко С.М., Кравченко О.В., Жиравецького Т. М., навчального посібника (у співавторстві) «Трудове право в таблицях».

Викладає дисципліни: Трудове право, Вирішення трудових спорів, Екологічне право, Земельне право.

МОКРИЦЬКА НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА

доцент кафедри,

кандидат юридичних наук

У 2005 р. закінчила з відзнакою Львівський національний університет імені Івана Франка. З 2005 по 2011 р. – навчалася в аспірантурі Львівського національного університету імені Івана Франка.

У 2012 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступення кандидата юридичних наук на тему «Реалізація права на працю за трудовим договором».

Науковий доробок: Автор понад 20 наукових праць та навчально-методичних матеріалів, у тому числі монографії на тему «Реалізація права на працю за трудовим договором: проблеми правового регулювання».

Викладає дисципліни: Трудове право, Охорона праці в галузі, Аграрне право.

Сфера наукових інтересів: проблеми права соціального захисту, проблеми права екологічної безпеки.

ГАМАЛЮК БОГДАН МИХАЙЛОВИЧ

доцент кафедри,

кандидат наук з державного управління

Освіта вища юридична. У 2000 р. закінчив Прикарпатський університет ім. В.Стефаника за спеціальністю "Правознавство. У 2003 р. закінчив магістратуру Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу і отримав другу вищу освіту за спеціальністю "Державна служба".

Захистив кандидатську дисертацію на тему «Оптимізація державно-управлінської діяльності із забезпечення екологічних прав особи в Україні».

Науковий доробок: Автор близько 30 наукових праць і навчально-методичних матеріалів, у т.ч. 3 монографій (з них 2 у співавторстві) та навчально-методичних посібників для самостійного вивчення дисциплін «Фінансове право», «Трудове право» та «Інформаційне право» (у співавторстві).

Викладає дисципліни: Господарське право, Безпека життєдіяльності.

Сфера наукових інтересів: проблеми захисту екологічних прав.

ХОМКО ЛЕСЯ ВАСИЛІВНА

доцент кафедри,

кандидат юридичних наук

У 2004 р. закінчила юридичний факультет Львівської комерційної академії.

У 2013 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Порівняльно-історичне дослідження міського права в Україні».

Науковий доробок: Автор понад 20 наукових праць і навчально-методичних матеріалів.

Викладає дисципліни: Підприємницьке право, Правове регулювання підприємницької діяльності, Господарське право.

РУДАНЕЦЬКА ОКСАНА СТЕФАНІВНА

доцент кафедри,

кандидат юридичних наук

У 2004 р. закінчила з відзнакою юридичний факультет Львівської комерційної академії. Працює у Львівському державному університеті внутрішніх справ з 2010 р.

У 2014 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступення кандидата юридичних наук на тему «Правова політика держави в умовах трансформації суспільства - теоретико правовий аспект».

Науковий доробок: Автор понад 10 наукових праць і навчально-методичних матеріалів.

Викладає дисципліни: Охорона праці, Безпека життєдіяльності, Трудове право.

КУЛЬГАВЕЦЬ ХРИСТИНА ЮРІЇВНА

доцент кафедри,

кандидат юридичних наук

У 2007 році закінчила з відзнакою Львівський державний університет внутрішніх справ.

У 2012 р. успішно захистила кандидатську дисертацію на тему «Діяльність органів внутрішніх справ у західних областях Української РСР проти українського збройного підпілля у 1944-1950 рр.: історико-правове дослідження».

Науковий доробок: Автор понад 15 наукових праць та навчально-методичних матеріалів, у т.ч. монографії.

Викладає дисципліни: Господарське право.

ТУРКОТ ОЛЬГА АНДРІЇВНА

доцент кафедри,

кандидат юридичних наук

З відзнакою закінчила Львівський державний університет внутрішніх справ. З 2012 року працює юрисконсультантом в ГО «Об'єднання «Самопоміч».

У 2015 році захистила дисертацію на тему «Правовий захист акціонерних товариств від посягань на їх майно та органи управління» за спеціальністю 12.00.04.

Поєднує наукову та практичну діяльність.

Науковий доробок: Автор понад 25 наукових праць і навчально-методичних матеріалів.

Викладає дисципліни: Господарське право, Вирішення земельних спорів, Альтернативні способи вирішення спорів суб'єктів господарювання.

Сфера наукових інтересів: проблеми правового захисту акціонерних товариств від посягань на їх майно.

ЯНОВИЦЬКА АННА ВІТАЛІЇВНА

старший викладач кафедри,

кандидат юридичних наук

Закінчила юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка та отримала диплом магістра з відзнакою. На кафедрі працює з 2012 року.

У 2017 році захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидат юридичних наук на тему «Договір міжнародного перевезення вантажів автомобільним транспортом» за спеціальністю 12.00.03.

Науковий доробок: Автор понад 20 праць: наукових статей та тез конференцій.

Викладає дисципліни: Господарський процес, Господарське право.

Сфера наукових інтересів: міжнародні приватні правовідносини; проблеми удосконалення та розвитку господарського судочинства.

СЕМЕНЮК ІВАН ЯРОСЛАВОВИЧ

старший викладач кафедри,

кандидат юридичних наук

Освіти вища юридична. У 2008 р. закінчив магістратуру Львівського державного університету внутрішніх справ.

Захистив кандидатську дисертацією на тему «Моральні засади діяльності інституту адвокатури: теоретико-правовий аспект» (2016 р.).

Поєднує наукову та практичну діяльність.

Науковий доробок: Автор близько 30 наукових праць та навчально-методичних матеріалів.

Викладає дисципліни: Аграрне право, Земельне право, Господарський процес.

Сфера наукових інтересів: проблеми корпоративних правовідносин, питання удосконалення та розвитку інституту адвокатури.

ШТАНГРЕТ ІРИНА ІВАНІВНА

старший викладач кафедри

Освіта вища юридична. Закінчила Львівський національний університет ім. І. Франка в 1990 р. До Львівського державного університету внутрішніх справ працювала: з 1989-1993 рік в управлінні по обліку і розподілу житла Львівської міської Ради держслужбовцем I категорії; з 1993-1996 рік у відділі приватизації Галицького району юрисконсульт; з 1996-2002 роки у відділі соціального захисту Залізничного району юрисконсульт.

Викладає дисципліни: Житлове право.

Сфера наукових інтересів: проблеми правового регулювання житлових правовідносин.

БУТИНСЬКА РОКСОЛАНА

ЯРОСЛАВІВНА

викладач кафедри

У 2014 році закінчила юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка. Одержала диплом магістра. Працює над кандидатською дисертацією на тему «Правовий статус суб'єктів колективно-трудова правовідносин».

Викладає дисципліни: Трудове право, Право соціального забезпечення, Аграрне право, Господарське право, Екологічне право, Земельне право.

Сфера наукових інтересів: проблеми правового регулювання трудових правовідносин.

ГОДОВАНЕЦЬ ЮЛІЯ СТЕПАНІВНА

викладач кафедри

Освіта вища юридична, навчалась на юридичному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка. Працює над дисертацією на здобуття наукового ступеня кандидат юридичних наук на тему «Трудове правопорушення як підстава юридичної відповідальності».

Викладає дисципліни: Трудове право, Право соціального захисту.

Сфера наукових інтересів: проблеми правового регулювання трудових правовідносин.

Адам В.М.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Як національне багатство України ліс є предметом постійної уваги зі сторони держави, а його охорона, захист та відновлення – одним з основних обов'язків як користувачів, так і державних управлінських органів лісового господарства.

Правове регулювання щодо використання та охорони лісів направлено на забезпечення оптимального рівня їх стану, найбільш раціональне використання в поєднанні з охороною та захистом лісів. Відповідно до положення Лісового кодексу України забороняється введення в експлуатацію нових та реконструйованих підприємств, цехів, агрегатів, різного роду об'єктів, не забезпечених пристроями, які запобігають шкідливому впливу на стан та відтворення лісів. Місця будівництва підприємств, споруд та будь-яких інших об'єктів, які можуть шкідливо впливати на стан і відтворення лісів, визначаються за умовами обов'язкового узгодження їх відведення з місцевими радами, державними органами лісового господарства та охорони навколишнього природного середовища, а також за умови позитивного висновку екологічної експертизи за типовими проектами будівництва. Використання земельних ділянок лісового фонду для робіт, не пов'язаних з веденням лісового господарства і використанням лісових ресурсів, відповідно до законодавства має вестися способами та методами, які не призводять до погіршення протипожежного та санітарного стану лісів та умов їх відтворення [4].

Підприємства, установи, організації та громадяни, яким передаються в користування земельні ділянки лісового фонду без права вирубки дерев і чагарників, зобов'язані забезпечити їх збереження і догляд за ними.

Кабінет Міністрів України затвердив Санітарні правила в лісах України, які становлять собою сукупність норм здійснення санітарно-оздоровчих заходів та санітарних вимог, які встановлюються з метою охорони та захисту лісів при веденні лісового господарства, використанні лісових ресурсів та здійсненні робіт, не пов'язаних з веденням лісового господарства. Такі заходи повинні проводитися лісокористувачами з метою збереження стійкості насаджень, запобігання розвитку патологічних процесів в лісі, зменшення шкоди, що завдається лісам шкідниками, хворобами, стихійними природними явищами та техногенними впливами.

З метою підвищення продуктивності лісів та покращення навколишнього природного середовища постійні лісокористувачі зобов'язані піклуватися про відновлення лісів на землях, які були покриті рослинністю (згарищах, зрубках). На

землях, непридатних для використання в сільському господарстві (яри, балки, піски), низькопродуктивних землях – проводити лісорозведення [2, с. 25].

Правила відновлення лісів та лісорозведення, затверджені постановою Кабінету Міністрів України, вимагають проведення цих робіт способами, які забезпечували б створення в найкоротші терміни високопродуктивних лісів з господарсько-цінних деревних і чагарникових порід за спеціальними програмами і проектами, розробляються державними органами лісового господарства. При цьому відновлення лісів і лісорозведення має здійснюватися відповідно до потенційних лісо-рослинних умов місцевості, де таке планується.

Загальне правило охорони і захисту лісів сформульовано в Лісовому кодексі України для всіх лісокористувачів, яке повинно дотримуватися при здійсненні всіх видів лісокористування: всі ліси підлягають охороні і захисту від знищення та пошкодження, в тому числі від пожеж, незаконних (самовільних) порубок, дії шкідників і хвороб. Забезпечення охорони та захисту лісів покладається на центральні і місцеві органи виконавчої влади, місцевих рад та постійних лісокористувачів [4].

Місцеві ради з охорони лісів від пожеж забезпечують координацію заходів, спрямованих на охорону лісів від пожеж в межах своєї території, організовують пропаганду правил протипожежної безпеки, висвітлення проблем збереження лісів, щорічно організовують розробку і здійснення лісокористувачами заходів протипожежної безпеки в лісах, сприяють будівництву об'єктів протипожежного призначення, залучають до гасіння пожеж населення, протипожежну техніку і транспортні засоби підприємств, установ, організацій [1, с. 23].

Охорону і захист лісів на території України здійснюють лісова охорона спеціально уповноважених державних органів лісового господарства та лісової охорона постійних лісокористувачів.

Посадові особи лісової охорони з метою запобігання порушень правил охорони і захисту лісів, в тому числі здійснення заходів щодо підвищення протипожежної безпеки лісів, мають право для виконання своїх контрольних функцій відвідувати безперешкодно підприємства, установи, організації з приводу забезпечення ними належної охорони лісів, давати обов'язкові для виконання приписи про усунення порушень лісового законодавства, вилучати у правопорушників знаряддя правопорушення та незаконно здобуту лісову продукцію, доставляти осіб, що порушують лісове законодавство в місцеві органи влади або органи внутрішніх справ [3].

Контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів здійснюються Кабінетом Міністрів України, Міністерством охорони навколишнього природного середовища та Міністерством лісового господарства України та їх

органами на місцях, місцевими органами державної виконавчої влади, органами місцевого і регіонального самоврядування.

Громадський контроль здійснюється громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища.

Завданням контролю є забезпечення дотримання всіма державними і громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями та громадянами вимог лісового законодавства.

Антропогенні чинники, а саме хімічне та промислове забруднення також несуть негативний вплив на розвиток лісових насаджень та завдають збитків функціям лісу та лісопродукції, особливо в зонах великих металургійних комбінатів, хімічної промисловості, видобування корисних копалин. Значної шкоди лісам та лісовому господарству України завдано радіоактивним забрудненням внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Негативний вплив на стан лісових ресурсів мають надмірні вирубки лісів (особливо у Карпатському районі), пов'язаних із веденням відповідного господарства. Це великою мірою призвело до порушення збалансованості між лісосировинними запасами, обсягами лісоспоживання та екологічними вимогами [5, с. 19].

Аналіз комплексу проблем не раціонального використання лісових ресурсів України спричиняє згубні наслідки для людини, зокрема: лісових пожеж, масового розмноження шкідників, суцільного розвитку хвороб лісових насаджень, буревіїв, підтоплень та затоплень лісових масивів, аварійного забруднення лісового фонду, а також самовільних вирубок лісу [6, с. 45-47].

Для вирішення вищезазначених проблем насамперед необхідно застосувати ряд заходів зі збереження та посилення водоохоронних, захисних, санітарно-гігієнічних, оздоровчих та інших корисних природних властивостей лісів. Це може бути здійснено завдяки забезпеченню раціональних територіальних пропорцій лісокористування, розширенню зелених зон в мережах розселення та виробничих зонах, міжгалузевому пов'язуванню лісогосподарських і лісоохоронних робіт, дотриманню лісового законодавства, а також прискорене розширення лісового фонду за рахунок нових насаджень.

Лит.:

1. Бизова М. Б. Шляхи вдосконалення організаційного механізму державного управління лісовим господарством України. *Актуальні проблеми державного управління*. Одеса, 2007. Вип. 3. С. 35-41.
2. Гарварт Г. Організаційно-правові засади державного управління охорони лісового фонду України. *Підприємництво, господарство та право*. 2013. № 3. С. 62-65.
3. Державна цільова програма «Ліси України» на 2010-2015 роки: затв. постановою Каб. Міністрів України від 16.09.2009 № 977. *Офіційний вісник України*. 2009. № 72. Ст. 2475.
4. Лісовий кодекс України: від 21.01.1994 № 3852-XII в ред. Закону від 08.02.2006 № 3404-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 21. Ст. 170.

5. Марфіна Н. В. Актуальні питання організації державного управління лісовим господарством в Україні. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2011. Вип. 53. С. 437-443.

6. Печуляк В. П. Відносини у сфері лісового господарства: організаційно-правові аспекти державного регулювання: монографія. Ірпінь: Нац. у-т ДПС України, 2011. 362 с.

Бабецька І. Я.,
доцент кафедри цивільного права і процесу,
кандидат юридичних наук
(Івано-Франківський університет права
імені короля Данила Галицького)

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНТЕРЕСУ У ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВАХ

У теорії права прийнято вважати, що предметом правового стимулювання є «особистий» інтерес суб'єкта, а характер здійснення при цьому супроводжується сприятливими для цього умовами (свобода вибору, розширенням можливостей і т.д.), що забезпечує задоволення інтересу. Забезпечення за допомогою правових засобів збалансованого врахування приватних і публічних інтересів у господарських товариствах дозволить попередити значну частину корпоративних конфліктів, а вдосконалення правових механізмів вирішення спорів між учасниками корпоративних відносин допоможе забезпечити розв'язання цих конфліктів з найменшими втратами для суспільства [1, с. 5].

Нормативне закріплення цивільного інтересу визначено у ч. 2 ст. 15 ЦК, за якою кожна особа має право на захист власного інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства.

Увага науковців до проблеми інтересу в господарському праві обумовлена тим, що поєднання публічно-правових і приватноправових засад є характерним для господарського законодавства, норми якого регулюють господарські відносини, що виникають у процесі організації (публічно-правовий аспект) та здійснення господарської діяльності (приватноправовий аспект) між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Таку позицію відстоюють представники господарсько-правової науки [2].

Рішення Конституційного Суду від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004 справі № 1-10/2004 визначає офіційне тлумачення положень ч. 1 ст. 4 ЦПК України про охоронюваний законом інтерес. Так, поняття «охоронюваний законом інтерес» розуміється як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо неопосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є

самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим засадам права [3].

Відповідно до цього, акціонер (або учасник будь-якого виду господарських товариств) може захищати свої права та охоронювані законом інтереси шляхом звернення до суду у випадку їх порушення, оспорування чи невизнання самим акціонерним товариством, учасником якого він є, органами чи іншими акціонерами цього товариства.

Характер інтересів, зокрема акціонерного товариства, обумовлений насамперед імперативно встановленими цілями його діяльності, а основним загальним інтересом акціонерного товариства можна вважати його довгостроковий комерційний успіх, заснований на стабільності, прибутковості та рентабельності його діяльності.

Наприклад, Харківський апеляційний господарський суд у постанові №917/2227/15 від 09.03.2016 р. вказав: *«В цій частині колегія суддів зазначає, що, виходячи із юридичного змісту позовної заяви, позивач звернувся до суду із вимогою про захист охоронюваного законом інтересу на здійснення легального та правомірного розпорядження належною йому часткою; інтересу забезпечити належній позивачу частці у підприємстві здатності цивільного обороту шляхом укладення правочинів. ... В даному випадку захисту вимагає законний інтерес позивача бути внесеним до Єдиного державного реєстру юридичних та фізичних осіб-підприємців (ч. 2 ст. 17 Закону) в якості засновника, мати можливість використовувати відомості з ЄДР у спорі з третіми особами (ст. 18 Закону), мати право вважати інформацію внесену до ЄДР достовірною (ст. 16 Закону) та забезпечити оборот частки в разі укладання цивільно-правових угод відчуження даної частки.*

Способи захисту цивільного права та інтересів зазначені в ст. 16 ЦК України та ст. 20 ГК України.

Правовий аналіз положень ЦК, ГК України, Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» дозволяє дійти висновку про те, що обраний позивачами спосіб захисту свого інтересу, не суперечить діючому законодавству.

Вибраний позивачем спосіб захисту інтересу відповідає змісту порушеного права, характеру його порушення та наслідкам спричиненим цим порушенням (Постанова ВСУ від 12 червня 2013 року, справа № 6-цс 13)» [4].

Забезпечення відносин у сфері діяльності господарських товариств полягає у збалансуванні цього загально інтересу товариства та його учасників з індивідуальними (особистими) інтересами кожного його учасника. Захист від

правопорушень і проявів зловживання правом повинно відбуватися на підставі аналізу вказаних відносин щодо визначення змісту інтересів, якими обумовлено їх виникнення.

Таким чином, під поняттям «особистий інтерес» щодо здійснення прав у господарському товаристві розуміють прагнення учасника цього товариства до користування певними майновими, немайновими та/або організаційними правами, яке зумовлене його потребами і забезпечене правовими засобами їх охорони та захисту.

У сучасній літературі зустрічається поділ інтересів приватні та публічні, індивідуальні та загальні. До індивідуальних інтересів у сфері діяльності господарських товариств належать інтереси учасників, засновників, акціонерів; до загальних – інтереси самого господарського товариства як самостійного суб'єкта правовідносин. Норми чинного законодавства не визначають, а лише опосередковано вказують на існування інтересів товариства.

Розглядаючи з позиції суті та значення інтересу в нормативному закріпленні переважного права, можна сказати, що законодавець визнає за власником переважного права інтерес більш значимий на відміну від інтересу третіх осіб. І таке твердження легко пояснити. Дана перевага інтересів учасників цивільного обороту видається як спосіб забезпечення стабільності.

Переважне право є «засобом», за допомогою якого учасники (акціонери) можуть виключати вступ до товариства небажаних осіб, наприклад, перебування яких у товаристві, на їх погляд, може негативно вплинути на діяльність товариства або змінити усталену в ньому ділову практику відносин між учасниками (акціонерами) і товариством чи напрям його господарської діяльності тощо. За допомогою переважного права учасники (акціонери) гарантовано можуть забезпечити свій інтерес щодо будь-яких питань діяльності товариства, які із зміною складу учасників можуть зазнавати змін. Це дозволяє використовувати переважне право як превентивний захід для уникнення в подальшому корпоративних спорів, що можуть виникати із входженням до товариства осіб, які мають «недружні» наміри або інші погляди щодо будь-яких питань діяльності товариства. З урахуванням цього переважне право можна розглядати як один із правових засобів впливу на склад учасників (акціонерів) з метою недопущення в ньому змін, які не відповідають інтересам його учасників (акціонерів) [5, с. 130].

Охорону господарського товариства від вступу в неї третіх осіб можемо характеризувати як загальний інтерес. Проте, є неправильним говорити що основною метою встановлення переважного права є охорона товариства від третіх осіб. Адже інтересом суб'єкта, який наділений переважним правом є, по-перше, збільшення своєї частки в статутному капіталі (майновий характер), а по-друге, це породжує збільшення його впливу на управління товариством (немайновий

характер). Даний інтерес володільця переважного права можна кваліфікувати як індивідуальний. Для учасника товариства принципово важливим є досягнення його частки максимально високого рівня, що, в свою чергу, дасть йому право управляти справами даної юридичної особи та можливість збільшення прибутку. Так, наприклад, акціонер, який володіє контрольним пакетом акцій (пакет більше 50 відсотків простих акцій акціонерного товариства) володіє правом контролю (вирішальний вплив або можливість здійснення вирішального впливу на господарську діяльність суб'єкта господарювання, що здійснюється, зокрема, шляхом реалізації права володіння або користування всіма активами чи їх значною частиною, права вирішального впливу на формування складу, результати голосування та прийняття рішення органами управління суб'єкта господарювання, а також вчинення правочинів, які надають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки або виконувати функції органу управління суб'єкта господарювання), що передбачено п. 7 ч. 1 ст. 2 ЗУ «Про акціонерні товариства», .

Відповідно до ст. 10 ЗУ «Про господарські товариства» учасники товариства мають право: здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, що засвідчують участь у товаристві, в порядку, встановленому законом [6].

Деякі науковці вважають (Л. Ю. Леонова, С. В. Томчишен та інші), що переважне право на придбання частки (акцій) у статутному фонді господарського товариства є одним із проявів обмеження свободи договору, зокрема права учасника (акціонера), який вирішив продати свою частку (акції), на вільний вибір контрагента. Як виняток із загального правила таке обмеження зумовлене необхідністю у забезпеченні та охороні перш за все інтересів учасників (акціонерів), які залишатимуться в товаристві, а не того з них, який бажає продати свою частку (акції), та інтересів третьої особи, яка її (їх) купуючи, тільки бажає вступити в товариство. Необхідність надання переваги саме їхнім інтересам та обмеження одного з учасників (акціонерів) у праві вільно продати свою частку (акції) третій особі головним чином обумовлене правовою природою господарських товариств [7, с. 35].

Таким чином, інтерес у господарському товаристві – це прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення загальних потреб товариства і індивідуальних потреб його учасників, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам.

Лім.:

1. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення. Монографія. К.: Атіка, 2003. 352 с.
2. Щербина В. С. Публічні й приватні інтереси в господарських відносинах. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
3. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01.12.2004. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04>
4. Постанова Харківського апеляційного господарського суду №917/2227/15 від 09.03.2016. URL: <https://www.legalsatus.com/ohoronyuvaniy-zakonom-interes-zamaterialami-sudovoyi-praktiki/>
5. Томчишен С. В. Призначення та принципи здійснення переважного права на викуп часток (акцій) у статутному капіталі господарських товариств. *Актуальні питання цивільного та господарського права*. 2010. №2 (61). С. 121.
6. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1576-12/page>
7. Томчишен С. В. Особливості здійснення, охорона та захист переважних прав на придбання часток (акцій) у статутному капіталі господарських товариств: проблеми теорії та практики. *Актуальні питання цивільного та господарського права*. 2010. № 3 (22). С. 35-48.

Багай Н.О.,

доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права,
кандидат юридичних наук, доцент

(Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника)

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Основні засади аграрної політики Української держави є визначальними для змісту всіх нормативно-правових актів аграрного законодавства. Тому належне законодавче закріплення ключових напрямів державної аграрної політики є запорукою стабільності та ефективності аграрного законодавства, основою системного зв'язку між різними законодавчими інститутами.

У сучасній аграрно-правовій науці обґрунтовується важливий висновок про виділення в системі аграрного права України окремого комплексного інституту правового регулювання державної аграрної політики України, підвалини якого становлять норми Закону України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», а також інших нормативно-правових актів [1, с. 97-98].

Основні пріоритети та цілі державної аграрної політики визначаються Законами України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17 жовтня 1990 року [2], «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року [3], «Про

основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 року [4] та іншими нормативно-правовими актами аграрного законодавства України.

Зокрема, Законом України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17 жовтня 1990 року [2] вперше на законодавчому рівні було визнано необхідність відродження селянства як господаря землі, носія моралі та національної культури і закріплено важливі заходи, спрямовані на соціальну захищеність селян. Фактично саме цим нормативно-правовим актом було започатковано «соціальний» вектор аграрної політики нашої держави.

Важливе значення для законодавчого регулювання державної аграрної політики України має також Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року [3], який не лише закріплює цілі та завдання державного регулювання сільського господарства, але й містить законодавчі положення, спрямовані на підтримку сфери аграрного виробництва. На думку вчених, цей Закон, «починаючи з самої його назви, «пронизаний» протекціоністською державною ідеологією» [5, с. 6].

Тривалий час основним нормативно-правовим актом аграрного законодавства України, що визначав цілі та пріоритети державної аграрної політики України був Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 року [4]. Проте сама назва цього Закону свідчить про його тимчасовий характер, а тому сьогодні існує потреба у формуванні державної аграрної політики на довгострокову перспективу, визначенні її основних засад і закріпленні їх на законодавчому рівні.

На розгляді у Верховній Раді знаходиться законопроект № 4945 від 12 липня 2016 року «Про розвиток сільського господарства та сільських територій в 2017 – 2022 рр. (інтегральне село)» [6], яким передбачені заходи щодо забезпечення пріоритетності розвитку сільського господарства та сільських територій, поліпшення демографічної ситуації на селі тощо. Істотним недоліком цього законопроекту є його тимчасовий характер, тоді як основні засади державної аграрної політики мали би визначатися на довгострокову перспективу.

Нещодавно, 21 березня 2018 року в парламенті було зареєстровано новий законопроект №8171 «Про основні засади державної аграрної політики та політики сільського розвитку» [7], яким визначено мету, завдання, принципи, пріоритети та шляхи реалізації державної аграрної політики і політики сільського розвитку. У законопроекті поряд із терміном «державна аграрна політика» вживається поняття «політика сільського розвитку», хоча чітко ці терміни не розмежовані. Попри окремі недоліки термінології, що використовується в законопроекті, слід відмітити загальне позитивне значення його розробки та майбутнього прийняття. Адже законодавчий

акт, який визначатиме основні засади державної аграрної політики, повинен стати фундаментом для подальшого розвитку аграрного законодавства, принаймні у період до його галузевої кодифікації.

Важливе значення для реалізації державної аграрної політики має також своєчасна розробка та виконання загальнодержавних програм розвитку села та сільськогосподарського виробництва. Проте, за період реформування аграрного сектора економіки Верховною Радою та Кабінетом Міністрів України було схвалено декілька Концепцій загальнодержавних програм розвитку села, більшість з яких так і не були реалізовані. У зв'язку з цим, існує необхідність у розробці й затвердженні загальнодержавної програми відродження українського села та розвитку аграрного виробництва. Істотною умовою результативності такої програми є її відповідність сучасній соціально-політичній ситуації в державі, врахування існуючих економічних можливостей щодо фінансування передбачених нею заходів та забезпечення належного контролю за її виконанням.

На думку вчених, «в сучасних умовах одним із основних і важливих аспектів ідеології аграрної політики держави стала переорієнтація програм підтримки сільського господарства на програми комплексного розвитку сільських територій» [8, с.48], що повинно віддзеркалюватися у нормативно-правових актах з питань державної аграрної політики. Вірно зазначає Я.З.Гаєцька-Колотило, «центром і квінтесенцією державної аграрної політики, яка повинна закріплюватися нормативно-правовими актами вищої юридичної сили, повинна бути людина» [9, с.81].

Отже, в сучасний період існує потреба у законодавчому визначенні основних засад державної аграрної політики України на довгострокову перспективу. Істотним завданням є також створення необхідних економічних, організаційних та правових механізмів реалізації ключових пріоритетів державної аграрної політики України.

Лит.:

1. Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення: Монографія / за ред. В. Ю. Уркевича, М. В. Шульги. Х., 2014. 276 с.
2. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 № 400-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400-12> (дата звернення 05.05.2018).
3. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (дата звернення 05.05.2018).
4. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 № 2982-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/2982-15> (дата звернення 05.05.2018).
5. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» / за заг. ред. А. М. Статівки. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2005. №10. 352 с.

6. Про розвиток сільського господарства та сільських територій в 2017 – 2022 рр. (інтегральне село): Проект Закону України від 12.07.2016 № 4945. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59640 (дата звернення 05.05.2018).
7. Про основні засади державної аграрної політики та політики сільського розвитку: Проект Закону України від 21.03.2018 №8171. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63695 (дата звернення 05.05.2018).
8. Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика / за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки. Х.: Вид-во «ФІНН», 2010. 240 с.
9. Гаєцька-Колотило Я. З. Аграрна політика Української держави у контексті її побудови як соціальної та правової держави та інтеграції до ЄС. *Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права*: Збірник матеріалів круглого столу (24 травня 2013 року) / за ред. Шульги М. В., Саннікова Д. В. Х.: Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2013. С.80-81.

Буга В.В.,

доцент кафедри юридичних дисциплін факультету №2,
кандидат юридичних наук
(Донецький юридичний інститут МВС України)

Буга Г.С.,

доцент кафедри юридичних дисциплін факультету №2
кандидат юридичних наук
(Донецький юридичний інститут МВС України)

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ (ПОЗАСУДОВИЙ) МЕТОД ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

З офіційної точки зору медіація як самостійний феномен існує з другої половини ХХ століття, як результат реакції системи державного управління в США на кризу у судовій гілці влади. Однак, насправді, процедури примирення, до яких в тому числі належить й медіація, існують так само давно як і самі конфлікти [1, с. 114].

Необхідно відмітити, що застосування медіації (як одного з інструментів відновного правосуддя) розповсюджено у більшості країн уже понад 25 років, зокрема, цей процес успішно розвивається в Європі (Австрії, Бельгії, Великій Британії, Норвегії, Німеччині, Фінляндії, Польщі тощо), США, Австралії, Новій Зеландії та інших країнах [2, с. 23].

Ефективність медіації, як форми/засобу врегулювання конфліктів та спорів у різних проявах суспільного життя сьогодні вже не викликає сумніву. Однак, у той час, коли у Європі процес впровадження медіації розпочався ще на початку 80-х рр. минулого століття та успішно розвивається, в Україні можна говорити тільки про становлення даного явища [3, с. 269].

Отже, слід зазначити, що медіація здобула сьогодні широкого розповсюдження у світі як ефективний альтернативний спосіб вирішення цивільно-правових спорів [4, с. 145].

Починаючи з 2014 року Україна здійснює заходи, щодо децентралізації влади, що є сучасною формою розвитку демократії у світі [5].

Одним із кроків до децентралізації державної влади є запровадження в Україні інституту медіації, який надає громадянам реальну можливість обирати інші не судові засоби для вирішення їх спорів при збереженні судової системи як основного механізму вирішення спорів в суспільстві, активізувати громадян України на задоволення потреб та інтересів, звужити сферу впливу держави на суспільство, замінити цей вплив механізмами саморегуляції, виробленими самим суспільством, та суттєво знизити рівень бюджетного споживання судової системи через зменшення навантаження на суди в цілому [5].

На думку Розмана Ю.В., застосування альтернативних способів вирішення спорів дозволяє кожній особі, яка вважає, що її права будь-яким чином порушені, невизнані або оспорювані скористатись додатковими, більш гнучкими та менш формалізованими способами вирішення існуючих правових конфліктів. Даний підхід є своєрідною гарантією реалізації конституційного права людини та громадянина на вільний вибір найефективнішого на її думку законного методу вирішення спору з метою захисту прав, свобод та законних інтересів [6, с. 251].

Слід відмітити, що медіація – походить від латинського «mediare» – бути посередником – посередництво в конфлікті третьої сторони, що не бере в ньому участі, особлива форма переговорів за участю третьої нейтральної сторони – медіатора (посередника), у процесі яких сторони суперечки за допомогою медіатора самостійно розв’язують проблему на основі власних інтересів. Це процес переговорів, коли до вирішення спірного питання залучається нейтральна сторона – медіатор (посередник), яка веде цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін щодо суті суперечки й активно допомагає сторонам зрозуміти свої інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, що задовольнить всіх учасників переговорів[7].

З цього приводу необхідно зазначити, що на даний час в Україні існує два законопроекти Закону України «Про медіацію», а саме законопроект №3665 від 17 грудня 2015 року та законопроект №3665-1 від 29 грудня 2015 року. Слід зазначити, що 03 листопада 2016 року було прийнято Постанову Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про медіацію», а саме законопроекту №3665. За таке рішення проголосувало 238 народних обранців. Тобто цей законопроект було прийнято в першому читанні і на цьому більше на теперішній час нічого не змінилося.

Згідно зі ст. 2 Проекту Закону України «Про медіацію» №3665 від 17 грудня 2015 року, медіація – альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу за участі медіатора досягти згоди для вирішення їх спору [8]. А також, слід зазначити, що згідно зі ст. 2 Проекту Закону України «Про медіацію» №3665-1 від 29 грудня 2015 року, медіація – позасудова процедура врегулювання конфлікту (спору) шляхом переговорів за допомогою одного або декількох посередників (медіаторів) [9].

Термін «альтернативне вирішення спорів – АВС» (Alternative Disput Resolution – ADR) вперше було застосовано в США для позначення неформальних процедур урегулювання конфліктів. Наявність окремих правових норм у законодавстві багатьох високорозвинутих країн та законодавстві Європейського союзу дає можливість розглядати АВС як міжгалузевий правовий інститут [10, с. 5].

Однак, необхідно зазначити, що на жаль, в Україні немає чіткої законодавчої бази яка б регулювала питання медіації, але кількість випадків її застосування дедалі більшає. [11]

При цьому, хоча Україна перебуває лише на етапі формування вітчизняної моделі відновного правосуддя, варто зазначити, що ідея запровадження інституту примирення (медіації) у вітчизняній системі права підтримується широким колом фахівців. Таке зацікавлення відповідає прагненню України до гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу, на теренах, якого примирній процедурі приділено значної уваги [12].

На нашу думку, діюче законодавство України, яке стосується правового регулювання вирішення спорів альтернативними методами, потребує вдосконалення, хоча правові основи для запровадження інституту медіації вже розроблені. Тобто, в законодавстві України вже існують основи для запровадження інституту медіації, а саме це така норма у процесуальному законодавстві, як примирення – ст.175 Цивільного процесуального кодексу та ст.78 Господарського процесуального кодексу, які регламентують укладення між сторонами судового процесу мирової угоди з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок

Отже, слід зробити висновок, що в Україні процедура медіації ще не регламентована на законодавчому рівні, що значно ускладнює її застосування на практиці. Останні етапи проходження Проектів Закону України «Про медіацію» №3665 від 17 грудня 2015 року залишається на рівні «прийнято в першому читанні» (03 листопада 2016 року) та №3665-1 від 29 грудня 2015 року залишається на рівні «питання заслухано» (03 листопада 2016 року), однак ми сподіваємося, що дуже скоро один із зазначених законопроектів врешті-решт буде прийнятий.

Лит.:

1. Красіловська З.В. Історичні передумови виникнення та розвитку інституту медіації. *Молодий вчений*. 2015. №6 (21) (червень). Част.3. С. 114–119.

2. Жмудь В. Запровадження інституту медіації (примирення) законодавстві України. *Відновне правосуддя в Україні*. 2008. №2 (вересень). С. 23–25.
3. 269 Ващук О.М. Роль неурядових організацій у запровадженні медіації в Україні (практика використання Європейського досвіду). *Часопис Київського університету права*. 2010. №3. С. 269–271.
4. Огречук Г.О. Договори про проведення медіації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2015. Вип. 30. Том 1. С. 144–148.
5. Пояснювальна записка до Закону України «Про медіацію» від 17 грудня 2015 р. №3665. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463.
6. Розман Ю.В. Особливості правового регулювання медіації за законодавством зарубіжних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2013. Вип.21. Част.ІІ. Том 1. С. 251–255.
7. Медіація як явище Європейських правовідносин. Медіація в Україні як ефективний позасудовий спосіб вирішення певних спорів (конфліктів). URL: <http://iii.ua/uk/news/mediaciya-yak-yavishche-ievropeyskih-pravovidnosin-mediaciya-v-ukrayini-yakefektivniy>.
8. Проект Закону України «Про медіацію» від 17 грудня 2015 р. №3665. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463.
9. Проект Закону України «Про медіацію» від 29 грудня 2015 р. №3665-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57620.
10. Спектор О. М. Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Київ, 2012. 22 с.
11. Медіація як засіб вирішення юридичних конфліктів. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua>.
12. Задорожна С.Ф. Перспективи запровадження примірної процедури (медіації) в Україні. *Приватна право і підприємництво*. 2009. Вип.8. С. 189–192.

Бурак В.Я.,
доцент кафедри соціального права
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський національний університет імені Івана Франка)

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ КОДИФІКАЦІ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

З часу отримання незалежності соціальне законодавство України має помітні здобутки, які, значною мірою, наблизили його до стандартів Європейського Союзу. Це, передусім, стосується забезпечення масштабної реформи соціального страхування, якою, через низку законів, було закладено основи для адаптації організаційно-фінансових основ системи соціального захисту населення до умов ринкової економіки та громадянського суспільства.

У той же час залишається значна кількість законів і підзаконних нормативно-правових актів, які потребують чіткої узгодженості. Численні законодавчі акти із законами, що регулюють соціальні стандарти та надання соціальних послуг

потребують приведення до відповідної системи та узгодженості як між собою так і з Конституцією України. Принциповим недоліком чинного законодавства є те, що значний масив норм права, що регулюють відносини соціального захисту і досі встановлюється підзаконними нормативними актами, а не законами України.

Безумовно, найбільш доцільним шляхом правотворчості у цьому напрямі є кодифікація соціального законодавства.

Потреба в кодифікації також обумовлена необхідністю адаптації вітчизняного законодавства до європейських та міжнародних стандартів, зокрема, Європейської соціальної хартії, Європейського кодексу соціального забезпечення та Конвенції МОП про мінімальні норми соціального забезпечення № 102, яким має відповідати національне законодавство країн ЄС.

Кодифікація законодавства про соціальне забезпечення повинна виконати ряд завдань.

Об'єднати в єдиному законодавчому акті всі закони у сфері соціального захисту громадян, що дозволить легко орієнтуватися в системі цього законодавства та ефективно реалізовувати своє право кожному громадянину (відповідно до єдиної концепції, однакових принципів правового регулювання тощо);

Побудувати українську систему соціального захисту відповідно до Європейського кодексу соціального забезпечення і Конвенції МОП про мінімальні норми соціального забезпечення № 102, що, своєю чергою, дозволить інтегрувати в Європейську соціальну модель;

Кодифікація повинна ґрунтуватися на основних засадах, які відповідатимуть європейським стандартам соціального забезпечення.

Соціальний захист для людини, а не навпаки (Людиноцентристський підхід). Пріоритетними є інтереси людини та задоволення її соціальних потреб, а не навпаки. ("Держава для людини").

Паритетна (з обґрунтованим розподілом) соціальна відповідальність держави, людини, бізнесу, яка повинна базуватися на однакових соціальних стандартах та принципах участі кожного суб'єкта.

Відповідно до ст. 92 Конституції України питання визначення підстав права на соціальні виплати, розмірів соціальних виплат, а також порядку призначення повинні регулюватися виключно законами України і не можуть коригуватися підзаконними нормативними актами (Кабінетом Міністрів України, відповідними міністерствами тощо), щоб не допустити зловживання ними правом на відстрочку, розстрочку, зупинення на певний період можливості реалізації особами права на соціальний захист (оскільки це обмежує права людей у сфері соціального захисту).

Неухильне дотримання ст. 46 Конституції України стосовно всіх видів соціального захисту громадян в Україні, яка передбачає, що пенсії, інші види

соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Законодавча заборона підміняти (в Законі України “Про Державний бюджет на відповідний рік” чи в інших нормативних актах), навіть з огляду на тимчасовий характер, прожитковий мінімум як єдиний соціальний стандарт іншими так званими стандартами.

Використання “гарантованого рівня забезпечення прожиткового мінімуму” для соціального захисту малозабезпечених та інших громадян є порушенням їхнього конституційного права на соціальний захист, а отже повинно бути заборонено.

Законодавче зобов’язання визначати рівень прожиткового мінімуму лише на реальних показниках рівня життя людей в Україні, а не штучно занижених. Для прикладу: в березні 2018 року розмір прожиткового мінімуму для осіб, які користуються системою соціального захисту (непрацевдатних осіб) становив 1762 грн, а за даними Міністерства соціальної політики станом на березень 2018 року реальний показник такого стандарту становив 2 713 гривень.

Розмір прожиткового мінімуму повинен відображати реально отриманий, а не нарахований дохід особи. А тому його розмір повинен збільшуватися на суму податків, стягнених з особи та на розмір єдиного внеску, який сплачується в системі загальнообов’язкового державного соціального страхування (всіма особами, що працюють).

Прожитковий мінімум повинен встановлюватися з урахуванням вимог ст. 48 Конституції України, яка передбачає, що кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім’ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (в сучасних умовах право на житло як складова права на соціальний захист ігнорується).

Бутинська Р.Я.,
викладач кафедри
господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ’ЄКТІВ КОЛЕКТИВНО-ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ЛОКАЛЬНИМИ ПРАВОВИМИ АКТАМИ

Сучасні зміни у сфері трудових відносин, об’єктивна потреба в упорядкуванні суспільних відносин відповідно до нової економічної сутності відносин найму, здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів, зумовили відповідну адаптацію правового регулювання трудових відносин шляхом розширення сфери локального правового регулювання. Оптимальне поєднання

централізованого та локального правового регулювання у галузевій літературі обстоюється як принцип трудового права, який, своєю чергою, визначає специфіку методу, притаманного однойменній галузі права (П.Д. Пилипенко). Доктрина трудового права поза державними кордонами визнає локальні правові акти джерелами однойменної галузі права. Щоправда, якщо значення локальних правових актів у впорядкуванні індивідуальних трудових правовідносин (між працівником та роботодавцем) неодноразово досліджувалося науковцями, то вплив їх на правовий зв'язок між суб'єктами колективних трудових правовідносин описувалось науковцями фрагментарно.

Права та обов'язки суб'єктів колективно-трудоових правовідносин можуть бути предметом врегулювання локальними правовими актами. Більше того їх вважають (О.М. Крапівін, В.І. Власов) формою реалізації права роботодавця на соціально-правову автономію, на створення та підтримання внутрішнього правопорядку, на обмеження самоуправління, що є наслідком так званої господарської влади роботодавця.

Водночас, якщо для деяких інших галузей права (адміністративного) сфера локального правовстановлення визначається територіальними ознаками (місто, район), то за трудовим правом локальними вважаються норми, прийняті безпосередньо на підприємствах самими ж учасниками трудових правовідносин (П.Д. Пилипенко). Приймаючи такий акт, сторони створюють певні правила поведінки для працівників, на яких поширюється його дія. Локальні правові акти визнаються державою і в разі виникнення трудових суперечок враховуються правоохоронними органами і судом (О.М. Ярошенко). Локально-правові акти можна приймати в розвиток централізованого законодавства, тобто для конкретизації окремих норм, що за своїм характером потребують прив'язки до місцевих умов того чи іншого підприємства. Однак локальні правові норми існують не лише для конкретизації, вони покликані також заповнювати певні прогалини в правовому регулюванні трудових відносин, а в сучасних умовах саме цьому напряму локальної нормотворчості надається пріоритет (П.Д.Пилипенко). Предметом локального правового регулювання в контексті визначення правового статусу суб'єктів колективних трудових правовідносин здебільшого є питання, не врегульовані законодавством про працю.

Найпоширенішими локальними актами, що містять норми-регулятори правового статусу учасників колективних трудових правовідносин в доповнення до законодавчих положень є:

1) статут юридичної особи – локальний правовий акт, який є найвищим за юридичною силою в системі локальних актів одного підприємства. На практиці Статут юридичної особи рідко містить норми, що регулюють взаємозв'язки суб'єктів колективно-трудоових правовідносин. Однак, для прикладу Статут

комунального підприємства “Міськводоканал” Сумської міської ради містить розділ 6 “Повноваження трудового колективу”, в якому чітко врегульовані питання повноваження та представництва трудового колективу, умов правосуб’єктності загальних зборів трудового колективу, визначення предмету регулювання колективного договору підприємства;

2) колективний договір укладається на основі чинного законодавства, прийнятих сторонами зобов’язань з метою регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів працівників, власників або уповноважених ними сторін (для прикладу, Колективний договір Львівського національного університету імені Івана Франка врегульовує питання взаємовідносин між Роботодавцем (Львівським національним університетом імені Івана Франка та трудовим колективом; повноваження сторін у колективно-трудовах правовідносинах, представництво сторін, гарантії діяльності представників тощо);

3) положення про персонал. Варто відзначити, що аналізуючи зміст положень про персонал можна зробити висновок: в одному випадку термін “персонал” є тотожним колективу працівників, як соціально-професійної спільності осіб, які уклали трудовий договір з конкретним роботодавцем; в іншому - поняття “персонал” є ширшим щодо поняття “колектив працівників”, оскільки за обсягом охоплює не лише найманих працівників, а й осіб, які працюють в межах відмінних від трудового договору організаційно правових форм здійснення трудової діяльності (працюючі власники, особи, що виконують роботу за цивільно-правовими договорами тощо).

Разом із основними вимогами до кадрової політики щодо формування персоналу, розробки та здійснення програм розвитку персоналу, регулювання порядку оплати праці, порядку найму, просування на службі, атестації, вивільнення персоналу, Положення про персонал може містити норми, що визначають питання формування соціального партнерства персоналу та адміністрації. Наявність такого акту, що регулює взаємовідносини між роботодавцем та колективом працівників сприяє зменшенню кількості трудових спорів між ними. Як правило, такий внутрішній документ дає визначення персоналу корпорації, його структуру, іноді кількісний склад. Іноді в таке положення включаються пункти загального значення. Наприклад, стверджується, що роботодавець і персонал як основу своїх взаємовідносин розглядають декларують готовність персоналу розуміти проблеми, що виникають перед юридичною особою (роботодавцем), як стратегічного характеру, так і поточні, відчувати свою належність до юридичної особи, пов’язувати особисті інтереси з інтересами юридичної особи, повністю розділяти і підтримувати цінності та корпоративні інтереси, що висувуються до персоналу, приймати відповідальність і ризик за роботу юридичної особи і економічні результати, успіхи та невдачі;

4) положення про загальні збори колективу працівників/трудового колективу (Положення про загальні збори (конференцію) трудового колективу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого), про конференцію трудового колективу (Положення про конференцію трудового колективу Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»); положення про раду трудового колективу (Положення про Раду трудового колективу Київського університету права НАН України, затвердженого на загальних зборах трудового колективу; визначено правовий статус Ради як колегіального представницького органу, порядок формування, регламент роботи та гарантії діяльності);

5) положення про первинну профспілкову організацію (Положення про первинну профспілкову організацію працівників охорони здоров'я України розроблено відповідно до норм Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» та Статуту Професійної спілки працівників охорони здоров'я України);

6) положення про порядок ведення переговорів між колективом працівниками (їх представниками) та роботодавцем (його представниками) щодо укладення колективного договору;

7) положення про порядок підготовки та проведення загальних зборів або конференції трудового колективу (для прикладу, Положення про порядок підготовки та проведення Конференції трудового колективу навчально-наукового інституту (факультету) Національного університету харчових технологій);

У галузевій літературі пропонується наукова класифікація локальних правових актів. Зокрема, за сферою дії К.Л. Томашевський пропонує розрізняти: 1) локальні правові акти, що поширюються на декілька юридичних осіб. Це достатньо рідкісна група локальних актів, що приймаються в концернах, холдингах, транснаціональних корпораціях. Цікавим тут є аспект співвідношення локальних правових актів, що є джерелами міжнародного приватного трудового права – колективних договорів транснаціональних корпорацій, положення про персонал тощо із трудовим законодавством України. Згідно ст. 52 Закону України “Про міжнародне приватне право” до трудових відносин застосовується право держави, у якій виконується робота, якщо інше не передбачено законом або міжнародним договором України; 2) поширюється на одну юридичну особу; 3) ті, що поширюються на окремі структурні підрозділи однієї юридичної особи (варто відзначити, що тут повинна бути забезпечена відсутність дискримінації, тобто таке положення об’єктивно необхідне, зважаючи на специфіку розміщення тощо).

Локальні правові акти також можна класифікувати за суб’єктом, що приймають участь у їх створенні: це може бути одноособове рішення, так званого, основного суб’єкта (для прикладу, положення про Раду трудового колективу затверджує

колектив працівників на загальних зборах) або узгодження двох сторін колективних трудових правовідносин (колективний договір укладається між роботодавцем з однієї сторони і одним або кількома профспілковими органами, а у разі відсутності таких органів – представниками працівників, обраними і уповноваженими трудовим колективом з іншої сторони).

Підсумовуючи, вважаємо що особливість прийняття, чинності, предмета регулювання локально-правових норм та контрольного механізму за їх виконанням лише підвищують значимість таких норм у визначенні правового статусу суб'єктів колективно-трудових правовідносин.

Верба-Сидор О.Б.,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЮРИДИЧНІ ФАКТИ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

Динаміці відносин та діяльності суб'єктів під час примусового виконання рішень юрисдикційних органів властиве чергування фактичних складів та окремих юридичних фактів. У виконавчому провадженні проявляється правовий механізм захисту прав осіб, який, як слушно зазначає В. В. Ярков, надає особам можливості домогтися настання тих правових наслідків, тієї фактичної ситуації, як визначено у акті юрисдикційного органу [1, с. 463].

Умовно примусове виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів можна поділити на три етапи: перший – відкриття виконавчого провадження, другий – підготовка до вчинення виконавчих дій, третій – вчинення дій, спрямованих на реалізацію рішення юрисдикційного органу – підстави виконання.

Ініціюють виконавче провадження заінтересовані особи шляхом реалізації свого волевиявлення. Це розпорядче право сторони, яка виграла справу. Виконавче провадження відкривається за наявності складного комплексу процесуальних юридичних фактів. Фактичний склад на цьому етапі виконавчого провадження складають дві групи фактів залежно від їх ролі у розвитку виконавчого провадження:

1) обставини, які визначають право особи на відкриття виконавчого провадження (ухвалене судове рішення; набрання ним законної сили (окрім випадків негайного виконання судового рішення – ст. 430 Цивільного процесуального кодексу України [2] (далі – ЦПК); наявність виконавчого листа та його пред'явлення стягувачем до виконання; винесення постанови про відкриття виконавчого провадження);

2) під час вирішення питання виконавцем про прийняття виконавчого документа до виконання встановлюється друга група юридичних фактів, які визначають реалізацію права на відкриття виконавчого провадження. У випадку відсутності цих фактичних обставин процес виконання може на деякий час відкластися, але ці перешкоди можливо усунути. До них належать: дотримання правил щодо місця виконання рішення, підвідомчості, строки виконавчої давності, вимоги до змісту виконавчого документа тощо. Повернення виконавчого документа без прийняття до виконання оформляється відповідною постановою виконавця.

Підготовка до вчинення виконавчих дій може здійснюватися шляхом, зокрема: накладення арештів на рахунки, інше майно, за необхідності здійснюється оцінка майна боржника, може вирішуватися питання про розшук боржника, майна тощо.

Вчинення дій, спрямованих на реалізацію рішення юрисдикційного органу – підстави виконання залежить від його центрального суб'єкта – виконавця. У 2016 р. запроваджено інститут приватних виконавців [3], які діють паралельно з державними. Важливими є підбір кадрів, планування діяльності, стимулювання швидкого та якісного виконання, правова процедура, контроль, забезпечення матеріальних та фінансових можливостей, ступінь та правовий характер взаємодії судових виконавців з іншими органами, залученими до сфери виконавчого провадження.

Лит.:

1. Ярков В. В. Юридические факты в цивилистическом процессе. М.: Инфотропик Медиа, 2012. 608 с.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 №1618-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1618-15>.
3. Про виконавче провадження: Закон України від від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1404-19/page>.

Гасцька-Колотило Я.З.,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Мельник З.Є.,

викладач вищої категорії
(Львівський державний коледж
харчової і переробної промисловості)

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ ТА ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Наприкінці 2017 р. та на початку 2018 р. Верховна Рада України ухвалила два надзвичайно важливі з точки зору створення умов для сталого розвитку України, і,

насамперед її урбанізованих територій, Закони України «Про оцінку впливу на довкілля» [3] та «Про стратегічну екологічну оцінку» [5]. Ними урегульовуються умови та процедури залучення громадськості у процесі прийняття документів державного планування, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Загальновідомо, що в містах України проживає близько 70 % населення України, і ця тенденція йде до зростання. Відтак, міста стикаються з чисельними екологічними, економічними та соціальними проблемами, які значною мірою обумовлені нераціональними підходами до розбудови міст, планування використання їх територій тощо. Сприяли цьому як законодавчі прогалини, так і недовіра та неефективність передбачених механізмів та процедур щодо прийняття рішень, які мають значення для створення екологічно безпечного та сприятливого середовища проживання людей, формальний підхід до залучення громадськості, ігнорування результатів громадських обговорень тощо.

Не є секретом, що в усталених демократіях важливе місце у регулюванні будь-якої публічної діяльності відводиться процедурам, зокрема тим, які забезпечують участь громадськості у прийнятті управлінських рішень, в тому числі і щодо розвитку територій. Вище згадані Закони України закріпили чіткі процедури щодо проведення як стратегічної екологічної оцінки (далі-СЕО), так і оцінки впливу на довкілля (далі - ОВД) та визначили статус громадськості та зацікавленої громадськості у цих процедурах та гарантують своєчасне, адекватне та ефективне її інформування. При цьому важливо, що з одного боку громадськість не може заблокувати прийняття рішень державними та самоврядними органами, які є документами державного планування (у процесі проведення СЕО), або ж рішень про провадження планованої діяльності (у процесі здійснення ОВД), а з іншого боку, встановлені цими законами України процедури гарантують найширше залучення громадськості до участі у прийнятті рішень та зацікавлюють органи державної влади, місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання враховувати інтереси усіх сторін. Для прикладу, згідно із ч. 2 ст. 12 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» порушення процедури здійснення оцінки впливу на довкілля, безпідставне та необґрунтоване неврахування чи неналежне врахування результатів участі громадськості, інші порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля є підставами для скасування висновку з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності в судовому порядку.

Важливо відзначити, що інструментом державного планування територій, в тому числі урбанізованих, є містобудівна та землепорядна документації. Згідно із Законом України від 17 лютого 2011 р. «Про регулювання містобудівної діяльності» [4] СЕО підлягають проекти містобудівної документації на державному,

регіональному та місцевому рівні, а саме: Генеральна схема планування території України, схеми планування окремих частин території України, схеми планування території Автономної Республіки Крим, областей та районів, схеми планування окремих частин Автономної Республіки Крим, областей (районів), генеральні плани внесення змін до них. При цьому громадському обговоренню підлягають лише розроблені в установленому порядку проекти містобудівної документації на місцевому рівні (генеральні плани населених пунктів, плани зонування територій, детальні плани територій). Затвердження містобудівної документації на місцевому рівні без проведення громадського обговорення проектів такої документації забороняється, крім випадків відчуження для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у власності фізичних або юридичних осіб.

Предметом СЕО є також схеми землеустрою і техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць (ч. 1 ст. 186 Земельного кодексу України [1]). Останні згідно із ст. 45 Закону України від 22 травня 2003 р. «Про землеустрій» [2] розробляються з метою визначення перспективи щодо використання та охорони земель, для підготовки обґрунтованих пропозицій у галузі земельних відносин, організації раціонального використання та охорони земель, перерозподілу земель з урахуванням потреби сільського, лісового та водного господарств, розвитку сіл, селищ, міст, територій оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення, природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення тощо.

Це спонукає органи публічної влади приймати виважені, прогнозовані та обґрунтовані рішення, що матиме значний ефект у процесі планування використання територій, залучення інвесторів, збалансування публічних та приватних інтересів.

Іншим превентивним запобіжником в сфері охорони довкілля та забезпечення сталого розвитку, в тому числі урбанізованих територій є оцінка впливу на довкілля, яка дає можливість прийняти зважене, обґрунтоване та публічне рішення щодо запланованої діяльності. У чинній редакції Законом України "Про регулювання містобудівної діяльності" передбачено вимогу, згідно із якою до проектної документації на будівництво об'єктів, що підлягають оцінці впливу на довкілля згідно із Законом України "Про оцінку впливу на довкілля", додаються результати оцінки впливу на довкілля.

Варто зазначити, що провадження СЕО та ОВД, які відповідають європейським та міжнародним стандартам, є лише одними із багатьох механізмів забезпечення сталого розвитку, в тому числі урбанізованих територій. Проте, вони відіграють важливу роль у євроінтеграційних процесах України, забезпечують сприятливі та прогнозовані умови здійснення інвестиційної діяльності. Але головне – спонукають

органи публічної влади та суб'єктів господарювання діяти прозоро, враховувати публічні та приватні інтереси у процесі прийняття управлінських рішень, а громадськість, яка трактується дуже широко, – бути небайдужими і брати активну участь задля сталого розвитку відповідних територій.

Лім.:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/print1510152729079018>
2. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/858-15/print1509886164297500>
3. Про оцінку впливу для довкілля: Закон України від 23.05.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>
4. Про регулювання містобудівної діяльності Закон України від 17.02.2011. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3038-17/print1509886163895066>
5. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018. // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>

Гамалюк Б.М.,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат наук з державного управління
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРАВО НА ДОСТУП ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

На даний час для більшості держав розвиток інформаційних екологічних систем є одним із національних пріоритетів. На відміну від України, як сам Європейський Союз, так і уряди більшості країн-членів ЄС мають давній та великий досвід правового і законодавчого супроводу зазначених екологічних та природоресурсних відносин. В Україні ці відносини, на законодавчому рівні, лиш формуються. Зважаючи на підписання Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом, основні законодавчі норми та правові новели із регулювання екологічної та природоресурсної інформаційної, як складової інформаційного простору України до 2020 р. мають бути гармонізовані з орієнтирами розвитку, визначеними ініціативою “Цифровий порядок денний для Європи” в рамках європейської стратегії економічного розвитку “Європа 2020: стратегія розумного, сталого і всеосяжного зростання”. Тому, адаптації діяльності органів публічної влади до нових соціально-економічних відносин та створення екологічних та природоресурсних інформаційних баз, кадастрів, державних реєстрів, урядових веб-ресурсів для нашої держави є об'єктивною необхідністю.

В Україні основою права на інформацію, в тому числі й екологічну є норми Конституції України, Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуська конвенція), Закону України «Про охорону навколишнього природного

середовища», Закону України «Про інформацію», Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», Закону України «Про державну таємницю» та іншими.

Статтею 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» надано визначено суть інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічної інформації), а саме - це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі про:

- стан навколишнього природного середовища чи його об'єктів - землі, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та рівні їх забруднення;
- біологічне різноманіття і його компоненти, включаючи генетично видозмінені організми та їх взаємодію із об'єктами навколишнього природного середовища;
- джерела, фактори, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні фактори (шум, вібрацію, електромагнітне випромінювання, радіацію), які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей;
- загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення їх негативного впливу на природні об'єкти та здоров'я людей;
- екологічні прогнози, плани і програми, заходи, в тому числі адміністративні, державну екологічну політику, законодавство про охорону навколишнього природного середовища;
- витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування, економічний аналіз, проведений у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля.

Основними джерелами такої інформації є дані моніторингу довкілля, кадастрів природних ресурсів, реєстри, автоматизовані бази даних, архіви, а також довідки, що видаються уповноваженими на те органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, окремими посадовими особами.

Статтею 50 Конституції України проголошено, що кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена. Дана норма була закріплена Україною і на міжнародному рівні. Зокрема, Україна ратифікувала на своїй території Оргуську конвенцію та згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів» №254 –IV від 28.11.2002 в редакції від 18.12.2017 були внесені відповідні зміни до національного законодавства, які стосуються прав громадян стосовно доступу до екологічної інформації, залучення громадськості до прийняття рішень

стосовно використання природних ресурсів та здійснення інформування населення про стан навколишнього природного середовища і про можливі загрози для життя, а також передбачено цивільно-правову відповідальність органів влади та кримінальну і адміністративну відповідальність посадових осіб щодо незабезпечення зазначених гарантій.

Таким чином, можна стверджувати про високий рівень демократизації суспільних відносин з приводу реалізації права громадян на екологічну інформацію. Однак, юридичне оформлення зазначених відносин не завжди відповідає фактичним обставинам.

Зупинимось на деяких з них.

На загальнодержавному рівні лиш формується система обліку стану навколишнього природного середовища та не в повній мірі здійснюється відповідне інформування населення, тобто первинні джерела екологічної інформації, які передбачені ч.2 ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» не сформовані. Зокрема, відомості про природні ресурси в системі кадастрової інформації здебільшого відсутні. На даний час, можна лише говорити про створену систему обліку земельних ресурсів та часткову розробку кадастру лісових ресурсів, державного кадастру тваринного світу, кадастру родовищ, запасів і проявів корисних копалин та державного водного кадастру. Хоча нормативні акти, які передбачають існування відповідних кадастрів в Україні, існують. Зокрема Постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2001 затверджено Положення про регіональні кадастри природних ресурсів, тобто систематизовані і зведені відомості про якісні, кількісні та інші характеристики усіх природних ресурсів (лісових, земельних, водних тощо) на території Автономної республіки Крим, областей, м. Києва і Севастополя, обсяг, режим і характер їх використання; Постановою Кабінету Міністрів України від 8.04.1996 «Про порядок ведення державного водного кадастру» передбачено створення водного кадастру, Постановою Кабінету Міністрів України від 15.11.1994 «Про порядок ведення державного кадастру тваринного світу» передбачено створення і ведення кадастру тваринного світу тощо.

Особливо треба звернути увагу на те, що незважаючи на нормативно-правове закріплення гарантій на законодавчому рівні стосовно доступу громадськості до екологічної інформації, практика здебільшого свідчить про неналежне виконання чи невиконання положень законодавства. Органи, до яких надходять запити про отримання інформації з приводу екологічного стану, часто надають відмову мотивуючи це аргументами конфіденційності, прав інтелектуальної власності, державною та комерційною таємницею. Дуже часто в практиці реалізації права на інформацію зустрічаються випадки, коли запитувана інформація надається не в

повному обсязі, без копії офіційних документів, які її містять, або з порушенням термінів задоволення запиту.

Прикладом такого порушення є звернення від 08.01.2007 ЕГО «Зелений світ» до Івано-Франківської обласної державної адміністрації з інформаційним запитом щодо впливу на стан довкілля області підприємств, які за висновком Мінприроди є найбільшими забрудниками довкілля в області, а саме Буришинської ТЕС ВАТ«Західенерго», ДП «Калійний завод», ВАТ«Оріана», КП «Івано-Франківськводоєкотехнром». На це звернення Головне управління економіки ОДА відповіддю від 24.02.2007 р. вказало, що така інформація віднесена до конфіденційної та не надається для ознайомлення. [1;80]

При цьому за ненадання екологічної інформації державними органами посадові особи дуже рідко притягуються до відповідальності. На даний час адміністративна практика притягнення посадових осіб до відповідальності за такі дії та оскарження їх незаконних дій в судовому порядку поодинокі і майже не зустрічається. Однак, ст.ст. 91-4 (Відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації) та ст. 212-3 (Порушення права на інформацію) Кодексу про адміністративне правопорушення України встановлюється адміністративна відповідальність за відмову в наданні екологічної інформації; також відповідальність за ненадання інформації посадовими особами передбачається і в Законі «Про боротьбу з корупцією», та в ст. 234 Кримінального кодексу України (Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення), яка встановлює більш сувору відповідальність за такі дії. За незаконні дії в процесі розгляду та задоволення інформаційних запитів посадові особи можуть також притягуватися і до дисциплінарної відповідальності.

Однією із зручних та перспективних форм забезпечення доступу громадян до інформації є робота веб-сайтів органів державної влади та місцевого самоврядування. Так, Указом Президента України від 01.08.2002 «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» передбачається обов'язковість ведення органами державної влади та органами місцевого самоврядування веб-сторінок та оперативне (не пізніше п'яти робочих днів) розміщення на них офіційної інформації про діяльність відповідних органів, виконання програм, планів, чинних та скасованих нормативно-правових актів, форм і зразків документів, архівної та іншої інформації, а також необхідність завчасного розміщення на таких веб-сторінках проектів нормативно-правових актів з повідомленням про це засобів масової інформації. Проте на сьогодні не можна говорити про задовільними зміст, якість та актуальність інформації, що розміщується на веб-сторінках.

На підставі сказаного можна зробити висновок, про те що на даний час в Україні здебільшого існує нормативне забезпечення гарантій прав громадськості на

екологічну інформацію. Фактичний стан дотримання гарантій з боку держави на забезпечення права громадян на доступ до екологічної інформації знаходиться у процесі встановлення. На практиці проголошені права, стосовно вільного доступу до екологічної інформації характеризується постійним створенням перешкод з боку власників інформації (державних органів, наукових закладів, підприємств та організацій).

Отже, положення Оргуської конвенції та законів України в сфері доступу до екологічної інформації здебільшого сприймаються декларативно і не виконуються. Необхідні для їхнього повноцінного й ефективного виконання умови досі в повній мірі не забезпечено з різних причин (відсутності необхідного фінансування, правових механізмів реалізації тощо).

Лит.:

1. Дотримання екологічних прав в Україні - 2006 / за ред. О.Степаненка. Права людини, Харків, 2007. 212 с
2. Лазор О.Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади: Монографія. Передумова і загальна наукова редакція проф. Лесечка М.Д. Львів: Ліга-Прес, 2003.

Герилів Д.Ю.

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ ТА У КРАЇНАХ ЄС

Орієнтованість українського зовнішньополітичного вектору на євроінтеграційні процеси має вагоме соціальне підґрунтя. Значна кількість наших співвітчизників зробили свій європейський вибір і на рівні політичних переконань, що базуються на загальноєвропейських принципах, і на рівні особистих преференцій, гідно поповнивши європейських ринок праці. На нашу думку аналіз деяких з-поміж основних прав європейських працівників є актуальним і для вітчизняної юриспруденції. Індивідуальні та колективні трудові права тісно взаємозв'язані, незважаючи на відмінності у своїй правовій природі. Основою їх взаємозв'язку є принцип: реалізація колективних прав не повинна обмежувати прав і свобод особи.

Інтеграція України у європейське співтовариство, проведення ринкових реформ – все це зумовило не тільки удосконалення чинних правових норм, а й створення зовсім нових, що відповідають світовим стандартам та вимогам. Незважаючи на ухвалені рішення та задекларовані принципи, в царині трудового права бажаного результату досі не досягнуто, оскільки він потребує дієвого механізму гармонізації українського законодавства, який б не тільки відповідав стандартам ЄС, а й розглядався з позиції основної мети – досягнення на практиці високих європейських стандартів регулювання трудових відносин. Саме тому питання аналізу відповідності трудового законодавства України європейським стандартам постають

актуальною проблемою сьогодення. Особливої уваги в сфері трудових правовідносин заслуговують колективні трудові права, які реалізуються працівниками безпосередньо або через представників. Це пояснюється тим, що вони відображають інтереси не окремих працівників, а усього колективу, належать йому як єдиній спільноті і можуть бути реалізовані лише ним [1, с. 58]. Враховуючи зазначене вище, здійснення досліджень щодо стану нормативно-правової бази законодавства України у сфері правового регулювання колективних прав працівників, проведення порівняльно-правового аналізу відповідності та розробки рекомендацій з метою подальшого наближення законодавства України до європейських стандартів є нагальним питанням за умов сьогодення.

Як уже зазначалось, особливістю колективних трудових прав є те, що вони відображають інтереси не окремих працівників, а усього колективу. Серед таких прав варто виокремити право працівників на свободу об'єднань, на інформування та консультації, участь в управлінні виробництвом, захист прав працівників при банкрутстві підприємства, скороченні та зміні власника компанії та ін. Стандарти щодо правового регулювання колективних трудових прав є частиною як первинного, так і вторинного законодавства ЄС. Принцип свободи об'єднання закріплений у § 1 ст. 12 Хартії ЄС про основні права, при застосуванні якої необхідно враховувати те, що право на свободу об'єднань регулюється також ст. 11 Хартії Співтовариства про основні соціальні права працівників, якою передбачено, що працедавці та працівники в ЄС мають право на об'єднання з метою утворення професійних організацій чи профспілкових союзів на власний вибір для захисту своїх економічних і соціальних інтересів [2, с. 15].

Кожен працедавець і кожний працівник вільний щодо вступу чи не вступу в подібні організації і не повинен зазнавати будь-якої професійної або персональної шкоди внаслідок цього. На відмінну від Хартії Співтовариства про основні соціальні права працівників, яка під правом на свободу об'єднань розуміє і право на колективні дії, Хартія ЄС про основні права закріплює право на колективне укладання угод та колективні дії як самостійне право. Робітники та працівники або їх поважні організації відповідно до права Співтовариства, національних законів та звичаїв мають право вести переговори та укласти колективні договори на відповідних рівнях, а у випадку конфлікту інтересів вдаватися до колективних дій для захисту своїх інтересів, включаючи проведення страйків. В Україні право на об'єднання працівників регулюється Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Відповідно до якого, професійні спілки створюються з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки [3, с. 201].

Стаття 7 Закону України про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності встановила для роботодавців заборону бути обраним до складу керівних органів

професійних спілок, членами якої є наймані ними працівники. Це є свого роду гарантією від втручання роботодавців у виконання профспілковими органами їх функцій, що не суперечить міжнародним стандартам. Правовою основою діяльності ЄС щодо забезпечення права працівників на інформування та консультації, участь в управлінні виробництвом виступає Директива 2002/14/ЄС, що встановлює загальні рамки інформування та проведення консультацій з найманими працівниками у Європейському співтоваристві. Директива визначає мінімальні вимоги в галузі права на інформування і консультування працівників на підприємствах, де працює 50 і більше працівників. Директива 2009/38/ЄС про встановлення на підприємствах та групах підприємств, які діють в масштабі Співтовариства, європейської робітничої ради або процедури з метою інформування працівників і проведення з ними консультацій, Директива Ради 2001/86/ЄС про доповнення статусу європейського акціонерного товариства правилами, які регулюють залучення працівників до управління і Директива Ради 2003/72/ЄС про доповнення статусу європейського кооперативного товариства правилами, які регулюють залучення працівників до управління.

Досвід країн ЄС свідчить, що ефективним механізмом забезпечення права працівників на інформацію, консультацію, участь в управлінні виробництвом виступають європейські робітничі ради. Однак практичне функціонування європейських робітничих рад визначається бізнес стратегією та структурою компанії, національною практикою регулювання трудових відносин, включаючи структуру, форми представництва та участі найманих працівників, джерелами, що є в розпорядженні ради, рівнем єдності найманих працівників у відстоюванні власних інтересів. Європейські робітничі ради виступають дієвим механізмом забезпечення прав працівників на інформування, консультації та участь в управлінні виробництвом. Мета інформування і консультування полягає в сприянні громадському діалогу та взаємній довірі, підтримці розвитку зайнятості і здатності адаптуватися до нових вимог, пов'язаних з глобалізацією та виникненням нових форм працевлаштування [4, с. 123].

Основний обов'язок роботодавця в разі прийдешніх масових звільнень полягає в проведенні консультацій з працівниками з питань можливості уникнення скорочень або зменшення їх масштабів, а також можливості пом'якшення наслідків звільнень (наприклад, надання допомоги у забезпеченні іншою роботою або в професійній перепідготовці звільнених працівників). Причому процедура консультування обов'язкова незалежно від того, чи буде відповідне рішення про масові звільнення прийнято самим підприємцем або підприємством, що здійснює контроль над ним.

Метою даної процедури є пошук рішень, альтернативних звільнень, або обмеження їх негативних наслідків. Роботодавець зобов'язаний повідомити в

письмовому вигляді представників працівників про наступне: причини звільнення; період часу, протягом якого звільнення будуть проводитися; критерії, які використовуються для вибору тих працівників, які будуть звільнені; метод розрахунку компенсації. У силу цього допускається мінімальна участь – на рівні інформування та консультування – представників звільнених працівників в процедурі, і забезпечується активна роль адміністрації, яка повинна робити спроби в сторону зменшення наслідків звільнення. Директива дозволяє державам передбачати використання послуг експерта з боку представників працівників. Національні законодавства повинні гарантувати ефективне консультування представників за даними аспектам. Щоб дозволити представникам працівників формувати конструктивні пропозиції, роботодавець повинен надавати їм певні відомості протягом всього процесу консультування [5, с. 83].

Законодавство України в питанні реалізації права на свободу об'єднання в цілому відповідає європейським стандартам. Проте з метою подальшого вдосконалення національного законодавства потрібно законодавчі акти, що регулюють діяльність професійних спілок, доповнити нормами, які гарантували б працівникам захист від будь-якої дискримінації за створення професійних спілок, за профспілкове членство та за активну профспілкову діяльність [6, с. 59].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що з метою подальшої гармонізації законодавства України необхідно врахувати наступні положення актів Європейського союзу: 1) положення щодо створення гарантуючих установ (забезпечення гарантійними фондами), які відповідальні за виплату заробітної плати робітникам у випадку, якщо роботодавець виявиться неплатоспроможним, а також забезпечення таких установ необхідними коштами, що не залежать від коштів роботодавця, які викладено в Преамбулі Директиви Ради № 2002/74/ЄЕС не враховано в ст. 4 та 12 проекту Закон України «Про захист грошових вимог працівників у разі неплатоспроможності роботодавця». 2) положення ст. 1, 4 Директиви Ради № 98/59/ЄЕС щодо визначення поняття «масове звільнення» та регламентації порядку попередження про заплановане масове звільнення.

Лит.:

1. Бобровник С.В., Сіренко В.Ф. Локальні нормативні акти. *Юридична енциклопедія*: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: Укр. енцикл., 2001. Т.3.
2. Генеральна угода між Кабінетом Міністрів України, Конфедерацією роботодавців України та всеукраїнськими профспілками і профоб'єднаннями на 2010-2011 роки. *Праця і зарплата*. 2010. № 6. С. 15.
3. Конвенція Міжнародної Організації Праці № 154 про сприяння колективним переговорам (1981 р.). *Праця і зарплата*. 1999. № 1. С. 201.
4. Мужикова Н. М., Пузирний В. Ф., Семиног Л. А. Адаптація соціальної політики та трудового законодавства України до стандартів ЄС: Навчальний посібник. Чернівці: Деснянська правда, 2007. 169 с.

5. Пилипенко П.Д. Підстави виникнення індивідуальних трудових правовідносин. К.: Знання, 2003. 146 с.
6. Хуторян Н. М. Гармонізація трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу. Монографія. К.: Юридична думка, 2008. 304 с.

Годованець Ю.С.,
викладач кафедри
господарсько-правових дисциплін
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ТА МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

В умовах реформування трудового законодавства та євроінтеграційних процесів в Україні не викликає жодних сумнівів необхідність звернення до зарубіжного досвіду правового регулювання відносин найманої праці, зокрема й питань, пов'язаних із застосуванням дисциплінарної та матеріальної відповідальності. Адже, важливо, в результаті кодифікаційних робіт, привести національне трудове законодавство у відповідність з міжнародними та європейськими стандартами у цьому напрямі.

Особливий інтерес викликає вивчення досвіду правового регулювання проблем юридичної відповідальності в трудовому праві тих держав, які успішно здійснивши економічні та правові реформи стали членами ЄС.

Зокрема, у Законі про працю Латвійської Республіки від 20.06.2001 [1] зазначається, що за порушення встановленого трудового розпорядку або трудового договору роботодавець може винести зауваження чи догану в письмовій формі, вказавши обставини вчиненого порушення. За невиконання чи неналежне виконання, без поважної причини працівником своєї роботи, чи в результаті протиправних винних дій, внаслідок чого заподіяна шкода роботодавцю працівник несе цивільно-правову відповідальність.

Норми про матеріальну відповідальність роботодавця містяться у главі “Захист працівника при припиненні трудових відносин” та у главі “Обов'язки роботодавця при звільненні працівника з роботи” Закону про працю Латвійської Республіки [1]. У трудовому законодавстві Латвії встановлюється правило про відшкодування середнього заробітку за час вимушеного прогулу та виплати різниці середнього заробітку за період виконання ним менш оплачуваної роботи. Якщо роботодавець затримує виконання рішення суду про поновлення працівника на попередній роботі, працівнику виплачується середній заробіток за весь період затримки з дня оголошення рішення до його виконання. І нарешті, відповідно до Закону про працю Латвійської Республіки [1], якщо трудові відносини припинилися і оплата праці з вини роботодавця не була проведена своєчасно, він зобов'язаний відшкодувати збитки, що виникли у працівника.

Виходячи із положень Закону про трудовий договір Естонської Республіки від 17.12.2008 (RT I 2009, 5, 35) [2] якщо працівник порушив обов'язок, що впливає з трудового договору роботодавець може застосовувати передбачені в Законі про зобов'язальне право засоби захисту, тільки у випадку вини працівника у порушенні.

Дисциплінарна відповідальність працівників в Естонії передбачена окремим Законом про дисциплінарну відповідальність працівників від 05.05.1993 (RT I, 1993, 26, 441) [3], згідно якого дисциплінарними проступками визнаються: 1) винне невиконання або неналежне виконання працівником, а також знаходження на роботі в стані сп'яніння; 2) винне діяння, внаслідок якого працівник втратив довіру роботодавця; 3) негідний вчинок, винним у вчиненні якого є працівник, в чій службові обов'язки входить навчання або виховання молоді, або допоміжний службовець казенної установи держави або місцевого самоврядування. Закон про дисциплінарну відповідальність працівників передбачає наступні дисциплінарні стягнення: догану, штраф у розмірі не більше десятикратного денного заробітку працівника; відсторонення від роботи на строк не більше десяти робочих днів підряд згідно графіку із призупиненням виплати заробітної плати; розірвання трудового договору на підставах визначених законом про трудовий договір.

Згідно Закону про Трудовий договір Естонії [2], роботодавець зобов'язаний виплачувати працездатному і готовому виконувати роботу працівникові середню винагороду за працю також у тому випадку, коли працівник не виконує роботу з причини, що роботодавець не надав роботу, не вчинив необхідні для виконання роботи дії чи в інший спосіб затримав роботу, за винятком випадку, при якому причиною ненадання роботи була вина працівника. Питання про відшкодування шкоди заподіяної роботодавцем працівникові регулюється Законом про трудовий договір Естонії, згідно якого шкода, заподіяна працівникові при виконанні трудових завдань, відшкодовується на підставі Закону про зобов'язальне право.

Згідно положень Кодексу праці Польщі [4], за порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано одне з трьох видів дисциплінарних стягнень: зауваження, догана та штраф. Так, за недотримання працівником правил безпеки та охорони праці та протипожежних правил, відсутність на роботі без поважної причини, появу на роботі в нетверезому стані або розпивання спиртних напоїв у робочий час роботодавець може накласти на працівника штраф, але не більше одноденної винагороди працівника.

Глава п'ята Кодексу праці Польщі, який має назву “Матеріальна відповідальність працівників” містить норми щодо матеріальної відповідальності працівника за шкоду, заподіяну роботодавцю (розділ 1) і матеріальну відповідальність працівника за майно, довірене працівникові (розділ 2). Загалом, схожі правові конструкції встановлюються у КЗпП як обмежена і повна матеріальна відповідальність. Працівник, який в результаті невиконання або неналежного виконання своїх трудових обов'язків завдав

роботодавцеві збиток, несе матеріальну відповідальність у розмірі фактичних втрат, яких зазнав роботодавець. За загальним правилом, передбаченим у Кодексі праці відшкодування визначається у розмірі заподіяної шкоди, проте воно не може перевищувати тримісячного заробітку працівника. Якщо працівник навмисне заподіяв шкоду роботодавцеві, він відшкодовує збитки у повному розмірі.

Отже, як бачимо, дисциплінарна відповідальність працівників, встановлена у трудовому законодавстві всіх вищеназваних держав. Натомість, матеріальна відповідальність у трудовому праві багатьох країн не передбачена. За шкоду заподіяну роботодавцю з вини працівника застосовується цивільно-правова відповідальність. Це не найкращий приклад правового регулювання, оскільки при застосуванні до працівників матеріальної відповідальності встановлюється вищий рівень захисту трудових прав останніх.

Лит.:

1. Закон про працю Латвійської Республіки від 20.06.2001. URL: zakon.lv/otrude_ru.htm
2. Закон про трудовий договір Естонської Республіки від 17.12.2008. (RT I 2009, 5, 35). URL: <http://zakon24.ee/zakon-o-trudovom-dogovore/>
3. Закон Естонської республіки про дисциплінарну відповідальність працівників від 05.05.1993. (RT I, 1993, 26, 441). URL: http://estonia.newscs/sistemsf/dok_ierreb.htm

Грабар Н.М.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Мелех Л. В.,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ТРАКТУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІВ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Відповідно до Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» судову владу в Україні реалізують судді. Суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним та неупередженим. Незалежність судді забезпечується не тільки особливим порядком його призначення, обрання, а й притягнення до відповідальності [1].

Процедура притягнення суддів до відповідальності регламентується Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів», Законом України «Про Вищу раду правосуддя» та іншими законодавчими актами.

Варто зауважити, що у законодавстві України відсутнє легальне визначення поняття юридичної відповідальності, зокрема суддів.

Питання притягнення до юридичної відповідальності цікавило дослідників завжди. Так, за радянських часів цьому питанню приділяли увагу С. С. Алексєєв, С. М. Братусь, О. С. Іоффе, О. Є. Лейст, М. С. Малєїн, П. О. Недбайло, І. С. Самощенко, М. С. Строгович, В. О. Тархов, Р. Й. Халфіна, М. Д. Шаргородський, Л. С. Явіч та інші.

Особливістю юридичної відповідальності суддів є те, що така відповідальність має винятково негативний (ретроспективний) характер для порушника, що пояснюється низьким рівнем самосвідомості суддів і невисоким рівнем сумлінного виконання своїх професійних обов'язків.

Юридична відповідальність суддів - це передбачені нормами права і здійснювані в правових відносинах у порядку єдиної спеціальної правової процедури уповноваженими державними органами засоби державного примусу до судді за вчинення ним правопорушення як при відправленні правосуддя у визначених законом випадках, так і поза межами здійснення суддівських функцій, що тягне для нього обов'язок зазнавати несприятливих наслідків особистого, майнового або організаційного характеру, вид і міра яких передбачені санкціями правових норм.

Позитивний аспект відповідальності суддів є надзвичайно важливим з точки зору формування ставлення суддів до професії, разом з тим, враховуючи реалії сьогодення, де з розчаруванням можна спостерігати корупційні прояви у суддівському корпусі та загалом втрату довіри до судової гілки влади, оскільки в очах українців суддя перестав бути уособленням законності, справедливості, чесності, непідкупності. Такі висновки підтверджуються результатами загальнонаціонального та експертного опитування на тему: «Судова реформа: точки напруги». Так, наприклад, у грудні 2017 р. зафіксований рівень довіри до судів виявився істотно нижчим за відповідний показник грудня 2016 р. Якщо у 2016 р. довіряли українським судам 19 %, не довіряли - 71 %, то у 2017 р. ці результати 9 % та 81 %, відповідно. Отже, порівняно з 2016 р. баланс довіри/недовіри до українських судів знизився від «-52 %» до «-72%» [3].

Не можна стверджувати про існування процесуальної відповідальності як одного із самостійних видів юридичної відповідальності суддів, оскільки результати процесуальної діяльності судді щодо вирішення ним справ є винятково проявом правової позиції судді, його власного переконання.

Політичний характер конституційно-правової відповідальності виключає можливість притягнення суддів до цього виду відповідальності. Закріплені на конституційному рівні підстави для дострокового звільнення судді з посади є передумовою, зокрема для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Безпідставним є виділення такого окремого виду юридичної відповідальності суддів, як відповідальність суддів, які обіймають адміністративну посаду в судах.

Запровадження в Україні інституту імпідменту, що полягає в можливості звільнення судді в особливому процедурному порядку, не відповідає принципу незалежності судової гілки влади та загальноновизнаним демократичним стандартам судочинства, оскільки створюється можливість для здійснення з боку органів державної влади, політичних суб'єктів та суспільства тиску на судову гілку влади, що може призвести до втрати останньою незалежності.

Значення юридичної відповідальності суддів полягає у: а) сприянні об'єктивності та законності судового процесу; б) формуванні правової свідомості серед суддівського корпусу; в) запобіганні порушенням, що можуть вчинятися суддями; г) забезпеченні незалежності суддів; д) зміцненні авторитету суду в суспільстві; е) можливості очищення суддівського корпусу винятково в межах закону (за умови дієвого механізму юридичної відповідальності), завдяки чому в суддівських лавах залишаються лише віддані професії представники.

Існуючий механізм притягнення суддів до юридичної відповідальності характеризується недоліками, що полягають, зокрема у можливості суддів уникати звільнення при вчиненні дисциплінарного проступку шляхом реалізації права на відставку.

Отже, пропонуємо юридичну відповідальність суддів розглядати як передбачені нормами права і здійснювані в правових відносинах у порядку єдиної спеціальної правової процедури уповноваженими державними органами засоби державного примусу до судді за вчинення ним правопорушення як при відправленні правосуддя у визначених законом випадках, так і поза межами здійснення суддівських функцій, що передбачає для нього обов'язок зазнавати несприятливих наслідків особистого, майнового або організаційного характеру, вид і міра яких передбачені санкціями правових норм.

Лит.:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
2. Судова реформа: точки напруги: Аналітичний звіт за результатами загальнонаціонального та експертних опитувань. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/view/vidbulasa-pres-konferencia-sudova-sistema-ireforma-pravosudda-ocima-gromadan-ekspertiv-ta-suddiv-tocki-naprugi>.

Грицкевич С. Г.,
професор кафедри цивільного права і процесу
кандидат юридичних наук, доцент
(Івано-Франківський університет права
імені короля Данила Галицького)

ОЗНАКИ НАЙМАНОВОГО ПРАЦІВНИКА ТА СПІВРОБІТНИКА

Працівників організації умовно можна розділити на дві категорії: «найманці» та «співробітники». При розподілі враховується внесок працівника в досягнення результату, його інтерес працювати саме у вашій компанії, наявність продуктивних ідей і так звана включеність в процес. Принципова відмінність між ними полягає в тому, що один поєднує свої і інтереси компанії, інший діє лише у власних інтересах.

Напевно, в кожному колективі знайдуться люди, що працюють з високим ступенем віддачі, і люди, які формально відносяться до своїх обов'язків. У кожного з цих працівників є свої цілі, які вони прагнуть реалізувати.

Отже, найманець або співробітник?

Раніше під словом «найманець» малися на увазі люди професійні і компетентні, з якими укладався договір на виконання тієї чи іншої роботи, наприклад служба в армії. Спори про найману армію часто зводяться до думки про надійність: важко передбачити, як «найманець» поведе себе в критичній ситуації, і чи очікувати від нього такого почуття, як патріотизм. Якщо людина працює тільки за гроші, то може знайтися той, хто запропонує більше. Захопленість спільною ідеєю, як правило, спонукає людину до більшої віддачі.

«Найманець» і «співробітник» - це позиції працівника, які багато в чому формуються на основі досвіду і під впливом потреб. Ставлення працівника до компанії багато в чому визначається і ставленням компанії до персоналу в цілому і до нього зокрема. Як відрізнити «співробітника» від «найманця»?

Працівник, який відноситься до роботи і компанії з позиції «співробітника»:

- відчуває живий інтерес до спільної справи;
- робить все від нього залежне, щоб домогтися гарних результатів і поставлених цілей;
- діє в інтересах компанії;
- відчуває особисту відповідальність за репутацію компанії;
- «включає мізки», виконуючи свою роботу;
- вносить посильний внесок в успіх компанії (ініціативний);
- ефективно співпрацює з підрозділами компанії.

Працівник, який відноситься до роботи і компанії з позиції «найманця» (крайній варіант):

- не цікавиться нічим, крім дорученої ділянки роботи;
- виконує свої функції формально: якщо робочий день закінчився, може кинути роботу на середині;
- основні вирази: «я все робив за інструкцією», «а ви мені цього не говорили», «це не моя турбота», «мені за це не платять» та ін .;
- переслідує виключно особисті інтереси;
- перекладає відповідальність за невдачі на зовнішні чинники (такі як: клієнти, ринок, держава і т.п.);

- погано контактує з іншими підрозділами компанії.

Підкреслимо, що «найманець» - це не те саме, що поганий співробітник. Часто це працівник, якого керівник не зміг зробити гравцем своєї команди.

Що дає інформація про пріоритети в мотивації працівника?

Система заохочень і покарань, лояльність працівника до компанії, його успішність і ефективність пов'язані з мотивацією. Очікування роботодавця, обсяг повноважень і відповідальності працівника, планування його кар'єри коригуються в залежності від пріоритетів в мотивації останнього. Якщо керівник знає пріоритети в мотивації працівників, у нього з'являються певні важелі управління, можливість прогнозувати поведінку підлеглих.

Є кілька запитань, які дозволяють конкретизувати пріоритети в мотивації кандидата або працівника:

- Що вас цікавить в роботі?
- Що цікавить найбільше?
- В яких умовах ви працюєте найбільш ефективно?
- За яких умов ви сприймаєте інтереси компанії як власні?
- На що звертаєте увагу, коли розглядаєте пропозицію (приймаєте рішення) про працевлаштування?
- Що вас не влаштовувало на попередній роботі?
- Чого б ви хотіли досягти, працюючи в нашій компанії?
- Опишіть ідеальні для вас умови роботи.

До найму обидві сторони - працівник і компанія - підходять у відповідності до своїх потреб і можливостей. Наймаючи працівника, компанія повинна реалізувати свої потреби і мати достатньо можливостей, щоб задовольнити потреби працівника. Працівник, в свою чергу, повинен мати достатньо здібностей, щоб задовольнити потреби компанії. Якщо розглядати наймання як співпрацю, то в результаті обидві сторони повинні максимально повно реалізувати свої потреби і цілі. Оцінити можливості подібного співробітництва можна заздалегідь, знаючи, що може і хоче працівник, а також - що може і хоче компанія. Увага, проявлену до актуальних для працівника потреб, є серйозною передумовою для формування «співробітника».

Лит.:

1. Abraham Maslow. A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*. 1943. № 50.
2. David C. McClelland. The Two Faces of Power. *Journal of International Affairs*. 1970. vol. 24.

Громенко Ю.О.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Донецький юридичний інститут МВС України)

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ НЕДОЛІКІВ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО РЕКЛАМУ»

Правові засади рекламної діяльності в Україні, а також відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами, врегульовані Законом України «Про рекламу». Насамперед хотілося б зауважити, що ідеальних нормативно-правових актів, позбавлених будь-яких недоліків, не існує. Чинний Закон України «Про рекламу» далекий від досконалості, для визначення шляхів удосконалення законодавства виявляється необхідним проаналізувати недоліки, властиві цьому нормативно-правовому акту.

У преамбулі Закону України «Про рекламу» зазначено, що «цей Закон визначає засади рекламної діяльності в Україні ...». Хоча більше жодної згадки у вказаному Законі про рекламну діяльність, її ознаки немає. Відсутність дефініції рекламної діяльності породжує поєднання двох понять – «реклама» та «рекламна діяльність» – у єдине ціле. Це є помилковим, оскільки рекламна інформація є певним продуктом рекламної діяльності. Та й Законом України «Про рекламу» передбачено необхідність функціонування, контролю і саморегулювання саме у сфері рекламної діяльності.

Щоб не ототожнювати поняття «реклама» та «рекламна діяльність», вважаємо за доцільне доповнити ст. 1 Закону України «Про рекламу» відповідною частиною: «Рекламна діяльність – це самостійна, ініціативна, систематична на власний ризик господарська діяльність, спрямована на отримання прибутку від виконання рекламних робіт, надання рекламних послуг, й надання посередницьких рекламних послуг».

Слід звернути увагу на ще одне порушення правил законодавчої техніки в законі про рекламу. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про рекламу», виробником реклами є особа, яка повністю або частково здійснює виробництво реклами. Водночас, не викликає заперечень той факт, що реклама це завжди розповсюджена інформація, тобто інформація, яка доведена до відома споживачів реклами. Тобто до поширення та ж сама інформація не є рекламою. Отже, особа, що іменується виробником реклами, за чинним законом не може вважатися такою доти, поки відповідна інформація не розповсюджена. Тому пропонуємо внести до чинного законодавства відповідні зміни й викласти абз. 2 ст. 1 Закону України «Про рекламу» у такій редакції: «виробник реклами – особа, яка повністю або частково приводить інформацію в готову для розповсюдження у вигляді реклами форму».

Якщо зіставити такі порушення як «замовлення реклами продукції, виробництво та/або обіг якої заборонені законом» й «замовлення розповсюдження реклами, забороненої законом», маємо відмітити дублювання. Згідно з п. 1 ст. 8 Закону «Про рекламу», в рекламі заборонено поширювати інформацію щодо

товарів, виробництво чи обіг яких заборонені законом. Отже, розповсюдження реклами продукції, виробництво або обіг якої заборонені законодавством, є розповсюдженням реклами, забороненої законодавством (друге за обсягом є більш широким). Отже, вважаємо за необхідне сформулювати абз. 1 п. 1 ч. 2 ст. 27 Закону України «Про рекламу» таким чином: «у замовленні реклами, забороненої законом».

Згідно з п. 3 ч. 2 ст. 27 Закону України «Про рекламу», розповсюджувач реклами несе відповідальність за порушення встановленого законодавством порядку розповсюдження та розміщення реклами, якщо буде доведено, що порушення сталося з його вини. Стаття 1 Закону України «Про рекламу» визначає розповсюджувача реклами як особу, яка здійснює розповсюдження реклами. Отже, використання законодавцем двох термінів «розповсюдження» й «розміщення» недоцільно, позаяк поняття розповсюдження за змістом ширше й вбирає в себе поняття розміщення.

Наприкінці відзначимо, що усунути недоліки Закону України «Про рекламу» можливо шляхом внесення змін до нього, що упорядкує й зробить результативнішою роботу з реалізації норм рекламного законодавства.

Долинська М. С.,
завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін,
доктор юридичних наук, доцент
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОСВІДЧЕННЯ ЗАПОВІТІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (1340–1659 РР.) НА ПІДСТАВІ ЛИТОВСЬКИХ СТАТУТІВ 1529, 1566 і 1588 РР.

До основних джерел права періоду литовського панування на українських землях належали Жалувані грамоти, Земські уставні грамоти, міжнародні договори, а Судебник Великого князя Казимира IV (1468 р.), та три Литовські статuti: 1529, 1566 і 1588 рр.

Аналізуючи норми Розділу п'ятого Статуту 1529 року щодо порядку складання заповітів, приходимо до висновку, що в документі декларується право, що «кожна особа може і має право скласти заповіт на своє майно», за певним винятком. До осіб, які не мали право скласти заповіт відносилися: неповнолітні діти, монахи, божевільні, єретики, невільники, ті, «що тимчасово втратили розум, однак останні, коли прийдуть до тями, мають право скласти заповіти».

Заповіт складався лише дієздатною особою при здоровому глузді, за її добровільним волевиявленням та в присутності свідків. Щодо свідків, то законодавець зазначав, що вони «заслужують на довіру і знаходяться поза підозрою», однак, свідками не можуть бути особи, які самі не мають прав складати свої заповіти, а також

жінки, душеприкажчики або опікуни того ж заповіту, а також ті, яким щось відписано у цьому заповіті» [1, с. 240].

Варто зазначити, що норми 12 артикулу надавали заповідачу право скласти заповіт лише на те майно, яким володіє. Однак законодавець не передбачив, яким чином підтверджувався цей факт.

Стаття 1 восьмого розділу Другого Литовського статуту Статут 1566 р. [2, с. 351]. також проголошувала принцип свободи укладення заповіту, за яким кожен мав право скласти заповіт, окрім осіб, передбачених статутом. До переліку таких осіб належали: неповнолітні; монахи (ченці); сини, які не відокремили своє майно від власності батька; особи, які знаходилися під опікою разом зі своїм майном; особи, які страждали недоумством, а також божевільні.

Статут 1566 р. детально регламентував правила складання заповітів. Зокрема, заповідач повинен знаходитися «при здоровому глузді»; при складанні заповіту обов'язково мали бути присутні: земський чиновник, суддя, підсудок, писарчук та священник (капелан). У випадку неможливості закликання вказаних чиновників до складання заповіту законодавець надав право заповідачу скласти його перед трьома свідками. Перелік осіб, які не могли бути свідками регулював артикул 3 розділу 8. До таких осіб належали: особи, які самі складали заповіт; жінки спадкодавця; виконавці або опікуни заповіту, а також спадкоємці за заповітом.

Також нормативним актом (артикул 2 розділу 8) передбачено порядок оголошення заповіту. Так, у випадку смерті спадкодавця, заповіт необхідно було «оголосити у перші судові роки» перед Господарем або перед земським судом. Разом з тим, законодавець надав право спадкодавцеві скасовувати попередньо укладений заповіт.

Третій Литовський статут 1588 р. також визнавав можливість розпоряджатися майном за допомогою заповіту. Свобода заповіту поширювалася на рухоме майно й куплену нерухомість, яка не була родинною власністю, – вотчину або материнське майно. Кожен мав право «записати свої речі, рухоме майно й особисто ним придбані маєтки з своєї доброї волі, коли побажає, як духовним особам, так і світським» (розділ 8 артикул 2) [3, с. 234–235].

Заповідач мав складати заповіт у «добрій пам'яті й розумі»; за цих умов свою волю він мав право змінювати кілька разів. Скласти заповіт могла лише правоздатна особа. Цього права були позбавлені неповнолітні, ченці, сини, що не були відокремлені від батьків, залежні люди, божевільні, полонені, челядь (розділ 8 артикул 1) [3, с. 234].

Аналізуючи норми Статуту щодо укладення заповіту («тестаменту»), Н. Єфремова порівнює їх із аналогічними нормами римського спадкового права. [4, с. 146], що свідчить не лише про їх рецепцію, але й високий рівень розвитку тогочасного законодавства.

На нашу думку, Литовські статuti опосередковано заклали підвалини українського нотаріального процесу, зокрема передбачали порядок укладання та посвідчення заповітів.

Лит.:

1. Статuti Великого князівства Литовського: у 3 т. Т. 1. Статут Великого князівства Литовського 1529 року / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2002. 464 с.
2. Статuti Великого князівства Литовського: у 3 т. Т. 2. Статут Великого князівства Литовського 1566 року / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2003. 560 с.
3. Статuti Великого князівства Литовського: у 3 т. Т. 3. Статут Великого князівства Литовського 1588 року: у 2 кн. / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2004. Кн. 2. 568 с.
4. Єфремова Н. В. Проблеми кодифікації у Великому князівстві Литовському кінця XVI ст. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2008. Випуск 39. С. 139–147.

Долинська М. Є.,
приватний нотаріус

Львівського міського нотаріального округу

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ НОТАРІАЛЬНИХ КОНТОР МІСТА ЛЬВОВА

На думку С. Я. Фурси та Є. І. Фурси, територіальна компетенція - це розмежування кола дій між нотаріусами та іншими посадовими особами, уповноваженими на вчинення нотаріальних дій, з урахуванням території їх діяльності або з урахуванням винятків, які передбачені у Законі щодо місця вчинення конкретної нотаріальної дії [1, с. 347].

У місті Львові працює сім державних нотаріальних контор. Ще за часів Радянської України у місті кожна з нотаріальних контор була закріплена за певним районом. Наприклад, Друга львівська – за Залізничним, Третя львівська – за Шевченківським районами Львова. Тобто, державні нотаріуси державних нотаріальних контор вчиняли нотаріальні дії лише для громадян того району, який був за ними закріплений. Така ж практика існувала і в незалежній Україні.

Лише Законом України № 6134-VI від 1 жовтня 2008 року «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» [2], останній Закон доповнено статтею 13-1 «Нотаріальний округ». У даній статті законодавцем визначено поняття нотаріального округу як територіальної одиниці, в межах якої нотаріус здійснює нотаріальну діяльність і в межах якої знаходиться державна нотаріальна контора, в якій працює державний нотаріус, або робоче місце (контора) приватного нотаріуса. Нотаріальні округи визначаються відповідно до адміністративно - територіального

устрою України. При цьому, у містах з районним поділом округом діяльності нотаріуса є вся територія міста [3, с. 168].

У разі зміни адміністративно-територіального поділу України, в результаті якого розташування робочого місця (контори) приватного нотаріуса увійшло до іншого нотаріального округу, нотаріальна діяльність відповідних нотаріусів повинна бути зареєстрована в цьому нотаріальному окрузі [2].

Отже, всі державні нотаріальні контори міста Львова належать до одного нотаріального округу – Львівського міського.

Нотаріуси не вправі здійснювати нотаріальну діяльність за межами свого нотаріального округу, за винятком заміщення інших нотаріусів у випадках, передбачених Законом України «Про нотаріат».

Вчинення нотаріальних дій в межах нотаріального округу є обов'язковим в таких випадках:

1. При видачі оформленні спадщини.

2. Придбання жилого будинку (квартири) з прилюдних торгів оформлюється нотаріусом за місцезнаходженням будинку (квартири) шляхом видачі набувачу свідоцтва про придбання жилого будинку (квартири). Якщо торги не відбулися, свідоцтво про придбання жилого будинку (квартири) видається стягувачеві.

3. Посвідчення правочинів щодо відчуження, іпотеки житлового будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна, а також правочинів щодо відчуження, застави транспортних засобів, що підлягають державній реєстрації, провадиться за місцезнаходженням (місцем реєстрації) цього майна або за місцезнаходженням (місцем реєстрації) однієї із сторін відповідного правочину (ст.55 Закону України «Про нотаріат»).

4. Накладення заборони відчуження за місцем розташування жилого будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, іншого нерухомого майна чи місцем розташування земельної ділянки, або за місцезнаходженням однієї із сторін правочину (ст.73 Закону України «Про нотаріат»).

5. Нотаріус у передбачених законодавством України випадках приймає від боржника в депозит грошові суми і цінні папери для передачі їх кредитору за місцем виконання зобов'язання (ст. 85 Закону України «Про нотаріат»).

6. Нотаріуси за місцезнаходженням платника приймають для пред'явлення до платежу чеки, подані після закінчення десяти днів, а іноземні чеки - після закінчення шести місяців з дня видачі чека, але не пізніше 12-ої години наступного після цього строку дня (ст.93 Закону України «Про нотаріат»).

7. Морський протест вчиняється нотаріусом в порту України на підстав заяви капітана судна про морський протест, якщо в період плавання або стоянки судна мала місце подія, що може стати підставою для пред'явлення до судновласника майнових вимог (ст. 94 Закону України «Про нотаріат»).

8. Якщо міжнародним договором встановлено інші правила про нотаріальні дії, ніж ті, що їх містить законодавство України, то при вчиненні нотаріальних дій застосовуються правила міжнародного договору. (ст.103 Закону України «Про нотаріат»)

Отже, державні нотаріуси міста Львова вчиняючи нотаріальні дії, дотримуються територіальної компетенції, зокрема, вчинять дії не лише для громадян того району міста, де вони розташована державна нотаріальна контора, але й огульно для всіх мешканців міста. Також державні нотаріуси міста Львова можуть здійснювати заміщення іншого державного нотаріуса Львівщини згідно з наказом начальника Головного територіального управління юстиції у Львівській області.

Лит.:

1. Фурса С. Я, Фурса Є. І., Фурса Є.Є., Нікітюк О.М. Нотаріат України. Книга 1. Організація нотаріату з практикумом: Підручник у трьох книгах / за заг. ред. С. Я. Фурси. К.: Алерта, 2015. 484 с.
2. Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат»: Закон України від 01.10.2008 № 614–V. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 13. С. 449. Ст. 161.
3. Долинська М. С. Українське нотаріальне право: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2015. 248 с.

Дутко А.О.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,

кандидат юридичних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЮРИДИЧНА КОНСТРУКЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ

Договір як правова форма найбільш відповідає ринковим відносинам і є універсальною формою фіксування товарно-грошових відносин.

Слід зазначити, що договір – одна за найдавніших правових конструкцій. В повному розгорнутому вигляді вчення про договір було сформовано римськими цивілістами. Моделюючими елементами договору на той час були: 1) узгоджене волевиявлення його учасників; 2) правосуб'єктність сторін; 3) предмет, передбачений законом; 4) дотримання форми договору.

Як відомо рецепція римського права торкнулася всієї Європи і за багато століть не знала кардинальних змін. Проте, договір не статична, а така що підлягає певним змінам та постійно розвивається конструкція. Найбільш досліджена категорія договору в цивільному праві. В кожній галузі права, тим не менш, конструкція договору, яка є одним з показником техніко-юридичного рівня розвитку галузі, має свої особливості.

Особливості конструкції договору наступні:

1) договір - це домовленість між учасниками, яка відображає їх волевиявлення (їх волю);

2) договір визначає права та обов'язки сторін, а також поведінку, яка може виражатися в дії або бездіяльності;

3) договір спрямований на встановлення, зміну або припинення правовідносин;

4) договір спрямований на досягнення конкретної мети, яка не повинна суперечити нормам позитивного права;

5) договір об'єктивується в певній формі, яка встановлена законодавчо для окремих видів договорів, або обирається сторонами.

І Цивільний кодекс України, і Господарський кодекс України виходять з того, що відносини суб'єктів в усіх сферах господарської діяльності базуються на договорах. Аналіз відносин, в сфері яких широко застосовується господарський договір, свідчить, що він є правовою формою взаємовідносин господарюючих суб'єктів між собою, визначає їх майнові обов'язки і направлений на досягнення певного результату ведення господарства. При визначенні господарського договору необхідно враховувати і загальні категорії цивільно-правового договору, і особливі ознаки, відображені в господарському законодавстві. Поняття господарського договору визначимо наступним чином – це домовленість, укладена за встановленим змістом та формою, між суб'єктами господарювання та між суб'єктами господарювання і негосподарюючими суб'єктами, спрямована на встановлення, зміну чи припинення прав та обов'язків та досягнення конкретної мети, що та забезпечується у випадку порушення можливістю застосування небажаних наслідків.

Укладення господарського договору є обов'язковим для сторін, якщо він заснований на державному замовленні, виконання якого є обов'язком для суб'єкта господарювання у випадках, передбачених законом, або існує пряма вказівка закону щодо обов'язковості укладення договору для певних категорій суб'єктів господарювання чи органів державної влади або органів місцевого самоврядування, зазначено у ч. 3 ст. 179 ГК України [1].

У ч. 1 ст. 180 ГК України визначено, що зміст господарського договору становлять умови договору, визначені угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань, як погоджені сторонами, так і ті, що приймаються ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства [1]. При укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору [1].

Господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами (ч. 1 ст. 181 ГК України).

Господарський договір завжди укладається з господарською метою, застосовуються окремі правила щодо підстав його укладення і змісту. Особливостями господарського договору можна вважати те, що спори, які

виникають при укладенні, виконанні та розірванні таких договорів вирішуються як правило в порядку господарського судочинства.

Лит.:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст.144.

Ільків Н.В.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОГОВІРНИХ ОРЕНДНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Початок бурхливому розвитку земельних орендних відносин в Україні було покладено Постановою Верховної Ради України «Про земельну реформу» від 18 грудня 1990 р. Це зумовило пошук шляхів їх належного правового регулювання, адекватного існуючому стану речей в економіці України. Важливо, що оренда земель з огляду на ряд обмежень щодо обігу земель, зокрема дію мораторію на відчуження земель сільськогосподарського призначення, залишається найпоширенішою формою землевикористання в умовах ринкової економіки. Сьогодні, попри те, що «правила гри» на полі оренди землі визначаються цілою низкою нормативно-правових актів, не можемо стверджувати, що складний процес їх правового регулювання завершено.

Так, науковці та практики констатують істотне погіршення якісного стану орендованих земель, називаючи причинами тривале (починаючи з 90-х років ХХ ст.) поширення в аграрному секторі економіки такої форми оренди земель як оренда земельної частки (паю) та прагнення орендаря отримати максимальний прибуток від використання земельної ділянки не докладаючи зусиль на підвищення родючості. Актуальним залишається висловлювання англійського агронома кінця ХVІІІ століття Артура Юнга «дайте людині в міцне володіння скелю, вона перетворить її на сад; дайте їй на підставі дев'ятирічного контракту сад, вона перетворить його на пустелю». Тому сторони, виявляючи волю вступити у правові відносини, укладають договір оренди земельної ділянки, самостійно встановлюють у ньому умови, взаємовигідні для обох, що мають на меті досягнення балансу їх приватних інтересів, та які не повинні суперечити законодавству України.

Подекуди в юридичній літературі висловлюється думка щодо надмірної зарегульованості цих відносин, зважаючи на велику кількість істотних умов договору, численні формальності під час його укладення, необхідність державної реєстрації права оренди, та вимогу дотримання типової форми, затвердженої Кабінетом Міністрів України.

Згідно з ч.1 ст.638 ЦК України, договір є укладеним, якщо сторони у належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Ці умови визначені у ст.15 Закону України «Про оренду землі» [1]. Первісно закон визначав досить широке коло істотних умов (11), відсутність однієї з яких могло слугувати підставою для визнання договору недійсним. З набранням чинності 5 квітня 2015 р. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» суттєво зменшено кількість істотних умов договору оренди землі (до трьох).

Такі законодавчі зміни цілком виправдані, оскільки аналіз судової практики показує, що відсутність у договорі певної істотної умови не слугувало підставою для визнання договору недійсним. Формальне недотримання істотних умов не тягнуло жодних юридичних наслідків до моменту порушення прав однією із сторін внаслідок такого недотримання і сторонам слід було доводити порушення своїх прав через відсутність у договорі певної істотної умови. [2]

Разом з тим Законом «Про оренду землі» передбачено, що за згодою сторін у договорі оренди землі можуть зазначатися інші умови, зокрема якісний стан земельних угідь, порядок виконання зобов'язань сторін, порядок страхування об'єкта оренди, а також обставини, що можуть вплинути на зміну або припинення дії договору оренди тощо. У разі якщо договором оренди землі передбачено здійснення заходів, спрямованих на охорону та поліпшення об'єкта оренди, до договору додається угода щодо відшкодування орендарю витрат на такі заходи.

Об'єктом права оренди за договором виступає певна земельна ділянка, що перебуває у власності громадян, юридичних осіб, комунальній або державній власності (об'єкт оренди (кадастровий номер, місце розташування та розмір земельної ділянки) як істотна умова договору). Тож договір оренди укладається не щодо земель в цілому, а щодо земельної ділянки. Тому у назві даного договору замість терміну «земля» (як знанчається у законі) логічніше було б вживання словосполучення «земельна ділянка».

Якщо раніше була встановлена обов'язковість таких додатків до договору оренди землі як план або схема земельної ділянки, кадастровий план земельної ділянки та ін., то зараз вона скасована. Це є цілком виправдано з огляду на те, що право оренди земельної ділянки може бути реалізовано лише після державної реєстрації права власності на відповідну земельну ділянку, крім випадків, передбачених законодавством. Договір укладається уже щодо сформованої земельної ділянки з присвоєним кадастровим номером, який є її ідентифікатором у Державному земельному кадастрі. Відповідно, при проведенні державної реєстрації права оренди земельної ділянки інформація, яка містилася в обов'язкових додатках, уже наявна в реєстрі прав.

Строк договору оренди землі, як істотна умова договору, визначається сторонами на власний розсуд у договорі, однак з врахуванням обмежень щодо граничних строків, передбачених законодавством. Допустимий максимальний строк дії договору оренди земельної ділянки – не більше 50 років.

Строк дії договору оренди землі у ряді випадків може обумовлюватися настанням визначених умов. Зокрема, особа, яка управляє спадщиною, у складі якої є земельна ділянка сільськогосподарського призначення, що не перебуває в оренді, має право передати таку ділянку в оренду на строк до моменту державної реєстрації права власності спадкоємця на таку земельну ділянку або до набрання законної сили рішенням суду про визнання спадщини відумерлою, про що обов'язково зазначається у договорі оренди земельної ділянки (ч. 6 ст. 19 Закону).

Подекуди в юридичній літературі висловлюється думка з посиланням на ст.763 ЦК України, що невстановлення строку оренди в договорі не тягне за собою його недійсність, а такий договір вважається укладеним на невизначений строк. Однак, особливістю правового регулювання земельних орендних відносин є законодавче визначення мінімального можливого строку оренди землі в окремих випадках, то ж умова про строк договору є важливою та необхідною.

Використання землі в Україні є платним. Орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою згідно з договором оренди землі орендну плату. Її розмір, індексація, умови та способи розрахунків, строки, порядок внесення і перегляду, відповідальність за несплату встановлюються за згодою сторін у договорі оренди (крім строків внесення орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, які встановлюються відповідно до Податкового кодексу України) та є його істотною умовою. Визначення розміру орендної плати здійснюється як диспозитивним методом правового регулювання (щодо земель приватної власності), так й імперативним (щодо земель державної та комунальної власності (ст.288 ПК України).

Договір оренди землі укладається у письмовій формі і за бажанням однієї зі сторін договір може бути посвідчений нотаріально. Постановою Кабінету Міністрів України затверджено Типовий договір оренди землі [3]. Існуюча судова практика виробила єдину позицію про те, що укладення договору оренди землі за типовою формою є правом, а не обов'язком учасників правовідносин. Обов'язковість дотримання форми Типового договору слідує зі ст.288 ПК України лише для договорів оренди земель державної і комунальної власності.

Отже, аналізуючи стан правового регулювання земельних орендних відносин, можемо з впевненістю говорити про те, що багато питань ще наразі не розв'язано остаточно ні на теоретичному, ні на законодавчому рівні. Особливої уваги законодавця вимагає питання «землеохоронного компоненту» [4, с.80].

Лім.:

1. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 у ред. від 02.10.2003. *ВВП України*. 2004. № 10. Ст.102.
2. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 26.11.2011. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33191063>
3. Типовий договір оренди землі, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2004 із зм. *ОВУ*. 2004. № 9. Ст.527.
4. Кулинич П.Ф. Правове регулювання оренди сільськогосподарських земель на засадах публічно-приватного партнерства: шляхи вдосконалення. *Юридична Україна*. 2013. № 7. С.76-82.

Ільницький О.В.,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський національний університет імені Івана Франка)

УМОВИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ПРИ ПОСИЛЕННІ БЮДЖЕТНОГО НАГЛЯДУ

В Україні держава залишається одним із потужних учасників системи господарювання за питомою вагою у загальній структурі економіки зі зростаючими за підсумками 3 кварталів 2017 року 14,5 % (як би це не було парадоксально, але на кінець 2016 року ця цифра становила 11,1 %), включаючи 6,6 % від загальної кількості зареєстрованих суб'єктів господарювання, які забезпечують 12,1 % питомої ваги чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) [1]. При цьому, на 100 найбільших суб'єктів господарювання припадає 90 відсотків сукупних активів та 80 відсотків сукупного чистого прибутку (наприклад, НАК «Нафтогаз України», ПАТ «Центренерго», ДП НАЕК «Енергоатом», ПАТ «Укрзалізниця», УДППЗ «Укрпошта», ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація», ДП спиртової та лікєро-горілчаної промисловості «Укрспирт», ДП «Антонов», ПАТ «Турбоатом», ПАТ «Одеський припортовий завод», міжнародні аеропорти, державні вугільні шахти тощо). Однак станом на 2014 рік замість тягловим локомотивом зростання, вказані промислові гіганти були «глибоким проваллям» економіки України, додатково отримуючи з Державного бюджету прямих субсидій на суму близько 2 відсотків валового внутрішнього продукту, тоді як обсяг непрямих субсидій, що не були враховані у бюджеті, - більше 6 відсотків ВВП, в основному через державну підтримку збиткової НАК «Нафтогаз України».

Потужні господарюючі суб'єкти стали прихистком для корупційних схем та схем з відмивання доходів, містком для виведення величезного обсягу капіталів з України на рахунки владної верхівки та топ-менеджменту вказаних підприємств і організацій.

Саме з огляду на це, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.05.2015 р. № 662-р було схвалено Стратегію підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки, яка повинна була бути досягнута за рахунок:

- посилення бюджетного нагляду;
- розроблення основних засад державної політики управління суб'єктами господарювання (так звана, «нова політика власності»);
- удосконалення корпоративного управління суб'єктами господарювання;
- реструктуризація та реорганізація суб'єктів господарювання, а також прозорого та комплексного процесу приватизації.

Кожен із вказаних напрямів включає достатньо широке коло конкретних законодавчих змін, які істотно впливають на структуру здійснення господарської діяльності. Звернемося до основних моментів посилення бюджетного нагляду.

Глибокі проблеми із фінансовою дисципліною, та, водночас, стратегічне значення забезпечення діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки веде до необхідності покриття збитків за результатами їх господарювання із державного бюджету. Вказана ситуація є абсолютно недопустимою, оскільки перелічені суб'єкти господарювання, які значною мірою уникають зовнішньої конкуренції та володіють значним потенціалом економічного розвитку, замість приносити кошти до бюджету у формі відрахунку частки доходу, лише споживають державну фінансову підтримку (допомогу).

З метою уникнення такої ситуації Кабінет Міністрів України впроваджує систему управління фінансовими ризиками у діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки у процесі складання та виконання їхніх фінансових планів. До речі, при складанні проекту Державного бюджету України важливе значення відіграють також показники за квазіфінансовими операціями, до яких належать, в тому числі, операції суб'єктів господарювання державного і комунального секторів економіки, що не відображаються у показниках бюджету, але можуть призвести до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету в майбутньому (наприклад, покриття розривів між цінами (тарифами) на постачання енергоносіїв населенню, пільгові пасажирські залізничні перевезеннями та їх економічно обґрунтованою вартістю тощо).

Важливим елементом реформування стало забезпечення відкритості інформації про діяльність суб'єктів господарювання державного сектору економіки через встановлення вимоги оприлюднення шляхом розміщення на власному веб-сайті та офіційному веб-сайті суб'єкта управління доволі широкого кола даних (від фінансової звітності до інформації про керівництво підприємства чи організації) (ч. 8 ст. 73 ГК України).

Новою редакцією Закону України «Про публічні закупівлі», державні підприємства, установи та організації були віднесені до замовників, що автоматично поширює на їхні операції за вартісними межами предмету закупівлі режим конкурентного відбору з використанням процедур, визначених цим Законом. Більше того, про кожну закупівлю, що дорівнює або перевищує 50 тис. грн. замовники зобов'язані оприлюднювати звіт на веб-сайті Уповноваженого органу (у системі Prozzoro), як і про зміну її істотних умов (ч. 1 ст. 75 ГК України та ч. 1 ст. 2 Закону України «Про публічні закупівлі»).

Додатково, нормативне визначення коштів суб'єктів господарювання державної і комунальної власності, навіть тих, що отримані ними від їхньої господарської діяльності, «публічними коштами» (п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про відкритість використання публічних коштів») вимагає оприлюднення додаткової звітності ще й на веб-порталі E-data (Єдиному веб-порталі використання публічних коштів).

Таким чином, на сьогодні приховати інформацію про діяльність державних підприємств і організацій їх керівникам стає все складніше. Самі ж вони теж, згідно з підп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» віднесені до суб'єктів корупційних правопорушень та суб'єктів антикорупційного декларування.

Водночас, попри перші позитивні результати реформ у діяльності державних підприємств і організацій (наприклад, НАК «Нафтогаз України» зі збиткового у 2017 році задекларував 39,3 млрд. грн. чистого прибутку, збільшивши приріст на 48 % навіть у порівнянні з попереднім роком; ПАТ «Укрзалізниця» з прибутком лише у 100 млн. грн. за 2017 р., водночас, перекрыла показник 2016 р., що показував збиток у 7,3 млрд. грн.), очевидно, що про справжню ефективність господарювання в державному секторі економіки можна буде говорити лише тоді, коли державні підприємства та організації стануть взірцями втілення економічної стратегії інтенсивного розвитку, а не ситуативного зростання за рахунок продажу послуг громадянам, гарантуватиму високу оплату не лише топ-менеджменту, але й всім своїм співробітникам, стануть джерелом наповнення бюджету, через відрахунок частки доходу, а не споживачами державної фінансової підтримки або ж хоча б істотно знижать її споживання у невиробничій сфері. А для цього слід не лише забезпечити відкритість інформації, але й її фахове використання відповідними органами управління при відборі і призначенні керівництва, а також органами державного нагляду і контролю.

Лит.:

1. Частка державного сектору у складі економіки за 9 місяців 2017 року: періодичний звіт: Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України: URL: www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2948fd10-8107-4ff4-968-26b41fc0e15f&title=CHastkaDerzhavnogoSektoruUSkladiEkonomikiZa9-Misiatsiv2017-Roku

Єсімов С.С.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Бондаренко В.А.,
доцент кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ЩОДО ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Економічна та соціально-політична ситуація в умовах європейської інтеграції потребує продуманої стратегії розвитку. Одним з ключових напрямів державної політики є гарантованість зі сторони держави реалізації прав, свобод і законних інтересів громадян і організацій. Становлення інститутів громадянського суспільства та правової держави зумовило вдосконалення механізмів захисту прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, організацій в Україні.

При цьому центральне місце займає саме судовий захист. Проголошення в Конституції України людини, його прав, свобод і законних інтересів вищою цінністю держави, закріплення юридичних гарантій реалізації цих прав на рівні основного закону поставили юридичну науку перед необхідністю теоретичної розробки ефективних механізмів судового захисту прав і свобод членів та інституцій громадянського суспільства в правовідносинах з публічною владою.

Інтеграція в європейській економічний простір ставить в центр уваги проблеми створення умов для реалізації права громадян на судовий захист, посилення ролі судів у вирішенні спорів громадян і організацій з органами публічної влади. Сферу судових гарантій утворюють конституційні права та свободи, захист від зазіхань органів державної влади та управління всіх рівнів, місцевого самоврядування і їх посадових осіб у формі перевищення повноважень, недотримання законів і владних зловживань.

Господарські суди, забезпечуючи дотримання прав і законних інтересів суб'єктів економічної діяльності в спорах з органами публічної влади, опосередковано сприяють поступальному руху до економіки інноваційного типу.

Після введення у дію Закону України від 3 жовтня 2017 року «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» судова статистика відображає стійку тенденцію до збільшення кількості розглянутих судами загальної юрисдикції та господарськими судами справ про оскарження ненормативних правових актів, рішень і дій

державних органів, особливо податкових, органів місцевого самоврядування та справ про адміністративні правопорушення [1].

Створення ефективно діючого механізму судового захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, їх об'єднань та інтересів держави в сфері адміністративних та інших публічних правовідносин є одним із важливих завдань держави. У цих умовах процесуальний порядок діяльності судів з вирішення спорів в порядку адміністративного судочинства повинен максимально сприяти швидкому та правильному здійсненню правосуддя, гарантувати доступність і повноту судового захисту.

Гострота і актуальність цієї проблематики вимагає оптимізації роботи судів, подальшого вдосконалення правил визначення компетенції судів, загального моніторингу процесуального законодавства і його подальшого вдосконалення.

Адміністративне судочинство з економічних спорів доцільно розуміти як встановлений нормами господарського процесуального права особливий порядок здійснення правосуддя, що забезпечує вирішення економічного спору, який впливає з майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони іншій, в тому числі податкових і інших фінансових та адміністративних відносин, що виник внаслідок реалізації (на підставі) владних повноважень однією з його сторін. Адміністративне судочинство з економічних спорів сприяє попередженню адміністративних правопорушень в сфері підприємницької чи іншої економічної діяльності.

Доцільно закріпленні в постанові пленуму Верховного Суду України поняття «економічний спір, який виникає з адміністративних та інших публічних правовідносин» виходячи з особливостей розгляду економічного спору як передумови адміністративного судочинства.

Економічний спір, який виникає з адміністративних та інших публічних правовідносин, це спір, що впливає з майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони іншій, що виникає в результаті реалізації органами державної влади та місцевого самоврядування наданих повноважень, які зачіпають інтереси господарюючих суб'єктів у сфері підприємницької або іншої економічної діяльності, і підлягає вирішенню в формі адміністративного судочинства.

Державна правова політика в сфері адміністративного судочинства – це система умов, що забезпечують нормативно-правове та інше регулювання суспільних відносин за участю публічної влади, спрямованих на забезпечення ефективного захисту порушених прав, свобод і законних інтересів суб'єктів зазначених відносин.

Для вибудовування державної правової політики у сфері адміністративного судочинства в цілому та для розвитку досліджуваного адміністративного судочинства з економічних спорів мають значення, з одного боку, однаковість

судової практики як основний правозастосовної діяльності у вирішенні спорів, що виникають, адміністративних і інших публічних правовідносин, з іншого – уніфікація процесуального законодавства, що регламентує порядок розгляду спорів, що виникають з адміністративних та інших публічних правовідносин.

Аналіз чинного законодавства, що регламентує порядок вирішення спорів в порядку адміністративного судочинства, визначив розробку системи спеціальних процесуальних норм, здатних забезпечити права та свободи громадян і законні інтереси суб'єктів економічної діяльності. З метою посилення відповідальності та зміцнення законності доцільне закріплення спеціальних повноважень суду з контролю виконання рішень у справах, що виникають з адміністративних і інших публічних правовідносин.

Лит.:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48. Ст. 436.

Кадала В.В.,
завідувач кафедри
господарсько-правових дисциплін факультету №3,
кандидат юридичних наук
(*Донецький юридичний інститут МВС України*)

ДО ПОРЯДКУ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Питання припинення діяльності суб'єктів господарювання, крім статей 59-61 ГК України, регулюються ЦК України (стосовно юридичних осіб – статті 104-112), а також низкою законів: «Про банки і банківську діяльність» (статті 26, 28, 87-98); «Про цінні папери і фондову біржу» (ст. 36); «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» (статті 39, 46); «Про страхування» (ст. 43); «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (статті 22-34) та ін.

Будь-яка діяльність суб'єкта господарювання не позбавлена такого елементу як її припинення з тих чи інших підстав: завершення строку на який створювався суб'єкт господарювання або досягнення мети задля якої він створювався; за рішенням власників або суду; у разі банкрутства, дії сил непереборного характеру як то військові дії, анексія, тимчасова окупація, анулювання ліцензії КУА тощо.

Звичайно ж припинення діяльності суб'єкта господарювання не завжди відбувається безпроблемним чином. Тому питання такого припинення не раз ставали предметом наукового та практичного інтересу. Слід зазначити, що питанням

припинення діяльності ІСІ у вітчизняній науці також приділялося достатньо уваги. Серед проведених досліджень слід виділити роботи Ю.М. Жорнокуй, О.М. Вінник, О.П. Суц, В.М. Тісунової, А.В. Бондарчук, І.В. Тетарчук, Т.Є. Дяків, Г.В. Смолина та ін. Проте, з урахуванням змін, що відбуваються у чинному законодавстві та судових правових позицій їх праці потребують додаткового переосмислення та якісно нового обґрунтування стосовно питань припинення діяльності ІСІ.

Слід відзначити, що питання припинення КІФ та ПІФ – різновидів ІСІ чітко врегульовано відповідними положеннями НКЦПФР [1, 2]. При цьому окремі питання припинення діяльності ІСІ визначені у відповідних Ліцензійних умовах провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами [3]. І звичайно ж, до нормативної бази, що врегульовує питання припинення ІСІ слід віднести Закон України «Про ІСІ». Відповідне законодавство, що регулює питання припинення суб'єктів господарювання: ЦК та ГК України, Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» може бути застосоване лише на загальних підставах, оскільки специфіка функціонування ІСІ потребує врегулювання вказаного питання спеціальним законодавством.

Отже, КІФ та ПІФ (тобто ІСІ) мають дещо різні процедури припинення діяльності. Ці процедури відображені у вже згаданих положеннях НКЦПФР та Ліцензійних умовах провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами [1–3]. Такі відмінності обумовлені тими обставинами, що, по-перше, ІСІ не є суб'єктом господарювання, а по-друге, припинення його діяльності може відбутися і у разі припинення діяльності КУА, яка здійснює управління вказаним інститутом, з тих чи інших підстав.

Слід погодитися з О.В. Васильєвим, яким серед основних відмінностей припинення КІФ зазначає його припинення виключно шляхом ліквідації без застосування реорганізаційних процедур (тобто злиття, поділ, виділення, приєднання, перетворення) [4]. Проте, до цього слід додати, що припинення ПІФ також відбувається лише шляхом ліквідації.

Закон України «Про ІСІ» передбачає наступні підстави припинення діяльності ІСІ. Статтею 39 та 46 Закону передбачено, що КІФ та ПІФ ліквідуються в обов'язковому порядку у визначених в цих статтях випадках.

З системного аналізу вказаних положень слід зазначити, що підстави ліквідації ІСІ співпадають з тією різницею, що пайовому фонду надається строк у шість місяців на збільшення до мінімального обсягу активів. Це обумовлено насамперед відмінностями та особливостями у функціонуванні КІФ та ПІФ.

Крім того, вказані в ст.ст. 39 та 46 Закону, підстави припинення можна поділити на наступні дві групи: ті, що витікають з діяльності самого ІСІ (1 – 3) та ті, що не залежать від його діяльності (4 – 6). В залежності від цих підстав виникають різні правові наслідки для учасників ІСІ, які можуть полягати у неможливості таких учасників в подальшому захистити належним чином свої права. Перспективи подальших наукових розробок в цьому напрямку полягають у вдосконаленні процедури припинення інститутів спільного інвестування з метою більш повного захисту інтересів інвесторів.

Лит.:

1. Про затвердження Положення про порядок припинення корпоративного інвестиційного фонду: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19.11.2013 № 2606. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2133-13>
2. Про затвердження Положення про порядок припинення пайового інвестиційного фонду: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19.11.2013 № 2605. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2128-13>
3. Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) - діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами): Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23.07.2013 № 1281. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE24108.html
4. Васильєв О. В. Особливості діяльності корпоративного інвестиційного фонду та публічного акціонерного товариства: порівняння і аналіз. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16514/pdf>

Ковалів М.В.,

завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, професор
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Щеголев О.В.,

здобувач освітнього ступеня «бакалавр» факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК РІЗНОВИДУ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ (БЕЗДІЯЛЬНОСТІ), ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Адміністративно-карні порушення у галузі охорони праці є суспільно небезпечними та заподіюють шкоду відносинам, що охороняються законом. Посягання на суспільні відносини в галузі охорони праці залежно від ступеня їх узагальнення (виокремлення) за видовою ознакою можуть бути: а) загальними; б) родовими; в) конкретними. Характеристика об'єкта адміністративного правопорушення у галузі охорони праці має певні особливості, які вказують на

наявність неоднорідних за протиправними діями чи бездіяльністю посягань, узагальнення яких вимагає пошуку ознак, що будуть сприяти більш повній характеристиці об'єкта. Так, різні за способами протиправні дії, а саме – «порушення встановлених термінів», «виплата не в повному обсязі», «ухилення від участі в переговорах», «ненадання інформації», «порушення вимог», посягають на суспільні відносини у сфері охорони права громадян на працю, на оплату праці, на охорону праці та інших прав у трудовій сфері.

Об'єктивна сторона адміністративних правопорушень у галузі охорони праці передбачає сукупність ознак, зовнішній прояв яких (протиправна дія чи бездіяльність) закріплені у диспозиціях ст.ст. 41 – 41-3 КУпАП [1]. Вказані ознаки є об'єктивними. Усі інші ознаки об'єктивної сторони (засоби вчинення проступку; місце вчинення проступку; причинний зв'язок між діянням і його шкідливими наслідками; час вчинення проступку; шкідливі наслідки діяння чи бездіяльності) є факультативними. Протиправне діяння чи бездіяльність у галузі охорони праці завжди є усвідомленим і послідовним у своїх проявах. На послідовність порушень у галузі охорони праці (наприклад, при порушенні чи невиконанні колективного договору, угоди – ст. 41-2 КУпАП) мають вплив зовнішні та внутрішні фактори (економічні, політичні, особисте ставлення суб'єктів трудових відносин до своїх діянь та ін.). У реальній діяльності виокремити зовнішню та внутрішню сторони протиправних порушень у галузі охорони праці досить складно. Це пов'язано з тим, що протиправна діяльність чи бездіяльність особи має так звану психофізичну єдність, прояви якої знаходять відображення у настрої (переживання, думки, цілі), у поведінці особи (активні фізичні дії чи навпаки – бездіяльність). Адміністративні порушення законодавства України в галузі охорони праці за своїм змістом здебільшого є простими. Вони являють собою коротку дію (наприклад, порушення терміну виплати пенсій, стипендій, зарплат) або короткочасну бездіяльність (наприклад, ненадання інформації, необхідної для ведення переговорів), що в цілому складає єдиний короткий акт протиправної поведінки. Для адміністративно-карних порушень законодавства у галузі охорони праці в окремих випадках можуть бути вчинені дві альтернативні протиправні дії одночасно (наприклад, крім порушення встановленого терміну виплати пенсій, стипендій, заробітної плати, вони виплачуються одночасно не в повному обсязі).

За дією в часі адміністративно-карні порушення в галузі охорони праці можуть бути тривалими, віддаленими в часі із вчиненням низки тотожних протиправних однорідних дій чи бездіяльності. На відміну від кримінального законодавства України, КУпАП не містить у Загальній частині статей, які б у нормативному порядку визначали такі протиправні дії, як «незакінчені», «закінчені», «підготовчі дії», «замах на проступок», а також «добровільна відмова від вчинення протиправних дій». Розділ III «Злочин, його види та стадії» КК України [2] має

досить чітко визначені вказані поняття, які більш детально конкретизують об'єктивну сторону протиправних дій.

Слід зазначити, що факультативні ознаки додатково характеризують об'єктивну сторону протиправної поведінки, що посягає на суспільні відносини в галузі охорони праці. Окремі з цих можуть бути включені до конкретного складу проступку. Так, виплата не в повному обсязі пенсій, стипендій, заробітної плати вказує на один із способів вчинення протиправних дій. Порухення встановлених термінів виплати свідчить про наявність факультативної ознаки, яка означає часовий простір вчинення протиправних дій.

Місце вчинення адміністративних правопорушень у галузі охорони праці в окремих випадках виступає конструктивною ознакою юридичного складу проступку. Так, порушення вимог законодавства України про працю та охорону праці вчиняються на підприємствах, установах, організаціях, що негативно впливає на стан трудових відносин, укладення між учасниками колективного договору, угоди. Порухення у сфері охорони праці, як правило, відбувається на робочому місці. Недотримання вимог та правил охорони праці призводить до нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом.

Характеристика способу вчинення порушень у галузі охорони праці залежить від того, у якій формі відбуваються протиправні дії чи бездіяльність.

Форма прояву вказаних дій може мати певний порядок, послідовність та прийоми, які застосовує порушник у галузі законодавства України про охорону праці. Так, при наданні документів, що містять недостовірні дані, може бути застосована їх фальсифікація та інше. Щодо порушень охорони праці з боку суб'єкта трудових відносин може бути створена «аварійна обстановка» через технічні, організаційні та психофізіологічні причини.

Шкідливі наслідки порушень у галузі охорони праці як ознака об'єктивної сторони складу адміністративного проступку за своїм результатом є негативними. Вони суперечать інтересам суб'єктів трудових відносин, які порушуються. Крім того, шкідливі наслідки притаманні для адміністративно-карних порушень у галузі охорони праці. На це прямо вказує зміст статей 10 і 11 КУпАП, де особа, що вчинила адміністративне правопорушення, передбачала шкідливі наслідки або можливість їх настання від своїх дій чи бездіяльності.

Лит.:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122.
2. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

Коритко Л.,
доцент кафедри загальноправових та гуманітарних дисциплін,
доктор юридичних наук, доцент
*(Івано-Франківський юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»)*

Джуган В.,
доцент кафедри цивільного та господарського права і процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
*(Івано-Франківський юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»)*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ РЕЄСТРАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС В АВСТРО-УГОРСЬКИЙ ПЕРІОД

Зрозуміло, що легітимація суб'єктів господарювання, введення їх в торговий обіг, державна реєстрація суб'єктів господарювання та підприємництва не є новелою права сучасної України. Якщо звернемось до недалекого минулого (адже 100-200 років це невеликий період часу в історичному аспекті), точніше в період Австро-Угорщини, то переконуємось, що такі відносини мали місце в тогочасному праві.

Зазначимо, що до вивчення господарської діяльності в австрійський період долучилися радянські та сучасні науковці Я. Хонігсман, В. Задорожний, О. Сухий, Р. Петрів, В. Макарчук, Л. Коритко та деякі інші.

В Австрійській (Австро-Угорській) імперії суб'єкти господарювання (підприємництва) реєстрували свою діяльність шляхом внесення даних до торговельного реєстру. Як зазначає з цього приводу Ол. Питель «юридичне значення фірми в західно-європейському законодавстві тісно зв'язане з інститутом торговельної реєстрації – тільки зареєстровані фірми користають із охорони закону [1, с. 30]».

Згідно австрійського законодавства торговельний реєстр проводили торговельні суди за місцезнаходженням конкретного суб'єкта. Така норма закладена в Торговельному законі в §§ 10–12, в статтях 12–14 II Титулу «Про торговельний реєстр», § 7 закону «Про заробіткові і господарські товариства» від 9 квітня 1873 року та в інших законодавчих актах.

Тут слід зазначити, що «Закон про товариства» 1852 року не містить аналогічної норми. Очевидно, що до 1 липня 1863 року (часу вступу в силу Торговельного закону) товариства не реєструвалися в торговельному суді, а згідно § 1 отримували спеціальний урядовий дозвіл на створення та початок діяльності.

Торговельним законом 1862 року встановлювалася відповідальність за порушення реєстраційного законодавства. Зокрема, після 1863 року за невиконання

цих вимог (внесення даних в судовий реєстр) на винних осіб міг бути накладений штраф в розмірі від 10 до 300 золотих [2, с. 38]. На виконання Торговельного закону були видані розпорядженням міністерств юстиції і торгівлі за погодженням з міністерством фінансів від 9 березня 1863 року (В. з. д., № 27) [3] вимоги щодо створення і ведення торговельного реєстру.

Іншими нормативно-правовими актами також врегульовувався порядок внесення конкретних суб'єктів до торговельного реєстру. Наприклад, розпорядженням міністерств внутрішніх справ, юстиції, фінансів, торгівлі від 1 грудня 1892 року (В. з. д., № 203) щодо виконання закону «Про каси взаємодопомоги» від 16 липня 1892 року. Розпорядженням міністерства юстиції за погодженням з міністерством торгівлі від 26 квітня 1906 року (В. з. д., № 89) були внесені зміни в порядок укладення і ведення торговельного реєстру (що діяв згідно вимог Торговельного закону 1862 року) в зв'язку з прийняттям закону про спілки з обмеженою відповідальністю [4, с. 77].

В сучасній Україні, як відомо, до 2003 року відносини з приводу внесення суб'єктів господарювання (підприємництва) в державний реєстр регулювалися постановою Кабінету Міністрів № 740 від 25 травня 1998 року «Про порядок державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності», а 15 травня 2003 року Верховною радою прийнятий закон «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців». В австро-угорський період, як бачимо, такі питання вирішувалися на рівні міністерських розпоряджень. Але, розмір відповідальності встановлювався законом.

Дані до реєстру подавалися особисто власниками. Інформація про внесення запису в торговельний реєстр друкувалася в урядових часописах.

Установчими документами товариств були статут або договір. Параграфом 9 Закону про товариства 1852 року встановлювалися шість основних вимог до статутів товариств, в яких повинні були бути вказані ціль товариства; спосіб створення; в загальних рисах – порядок здійснення діловодства та управління; права та обов'язки членів товариств; хто може представляти інтереси товариства перед третіми особами, органами влади, способи прийняття рішень, обов'язкових для цілого товариства, вирішення спорів, що виникають з відносин товариства; умови припинення діяльності, а для товариств, що створюються на певний строк – строк дії [5, с. 1111].

В статутах суб'єктів господарювання могли вказуватися й інші умови, наприклад, встановлюватися норма щодо відповідальності за зобов'язаннями ще протягом року, що настає після закінчення ділового «адміністративного» року – (§ 25 статуту товариства «Сільський господар» від 1901 року, що зберігається в ЦДІАЛ, ф. 302) [4, с. 75].

Відмовити у внесенні в торговельний реєстр можна було, якщо статут або договір не відповідав вимогам закону. Відмову можна було оскаржити в вищий крайовий суд протягом 14 днів, а у випадку і його відмови – у найвищий судовий трибунал у Відень (також протягом 14 днів) [6, с. 81].

Отже, австрійським законодавством детально регламентувалася легітимація суб'єктів господарювання (їх входження у господарський обіг). В той період майже кожен закон, що визначав правовий статус конкретного суб'єкта господарювання, супроводжувався додатково міністерським розпорядженням про порядок внесення такого суб'єкта в торговельний судовий реєстр. Тому, окрім норм, що містилися в законах, які визначали правовий статус суб'єктів, і встановлювали вимоги щодо реєстрації в торговельних судах, конкретно процедуру реєстрації суб'єктів господарювання виписано в «Вимогах щодо укладення і ведення торговельного реєстру», затвердженого розпорядженням міністерств юстиції і торгівлі за погодженням з міністерством фінансів від 9 березня 1863 року (В. з. д. № 27), в «Приписі про створення і ведення реєстру товариств і про виконання дій, що відносяться до цього реєстру». Він був затверджений розпорядженням міністерства юстиції, внутрішніх прав і торгівлі, за погодженням з міністерством фінансів 14 травня 1873 року (В. з. д., № 71).

Відповідальність за порушення реєстраційного законодавства встановлювалася Торговельним законом 1862 року. За невнесення даних в судовий реєстр винні особи несли юридичну відповідальність у вигляді штрафу.

Лит.:

1. Питель Ол. Конспект по торговельному праву / Складений на підставі викладів проф. Л. Бича в Укр. Госп. Академії в Ч.- С. Р., курсів торговельного права проф. Г. Ф. Шершеневича та інших. – Подебради : Накладом Укр. Госп. Академії та «Вид. Т-ва при Укр. Госп. Академії», 1925. – 260, XI с. – (Вид-ня «Вид. Т-ва при Укр. Госп. Академії в Ч. С. Р.»; Ч. 143). На правах рукопису.
2. Законъ зъ дня 17 Грудня 1862, що до въведенія Книги торговельного закона // Переводы изъ Вѣстника законовъ державныхъ для Королевства Галиціи и Великого Княжества Краковскаго. Рокъ 1863, № 17. Часть II. Вѣдень: Выдана и розослана дня 27. Червця 1863. С. 35–147.
3. Розпоряженіє міністерствъ правосудія и торговль въ порозумльнійю зъ міністерствомъ фінансовъ зъ дня 9. Марта 1863, (въ XI. ч. Вѣстника зак. державныхъ, ч. 27., выданой дня 11. Марта 1863.), которымъ въ исполненію закона зъ дня 17 Студня 1862. (Вѣст. зак. держ. зъ року 1863., Ч. 1), относительно въведенія книги торговельного закона, выдають ся потребніи опредѣленія взгľadомъ заложенія и веденія реєстра торговельного. *Переводы изъ Вѣстника законовъ державныхъ для Королевства Галиціи и Великого Княжества Краковскаго. Рокъ 1863, № 17. Часть II. Вѣдень : Выдана и розослана дня 27. Червця 1863. С. 219–228.*
4. Коритко Л. Я. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів господарювання Східної Галичини та Буковини в складі Австро-Угорщини: монографія. Івано-Франківськ : МІСТО НВ, 2011. 224 с.

5. Цьсарскій патентъ зъ дня 26. Листопада 1852, дѣятельный для цѣлого объема Державы изъятно Войскового Пограничья, котрымъ розпоряджають ся новіи опредѣленія взглядомъ стоваришеній (законъ о стоваришеніяхъ) // Общій законовъ державныхъ и Правительства вѣстникъ для Цьсарства Аустріи. Рочникъ 1852. Втора часть объимає XLI–LXXIX части (числа 134–265), виданіи въ мѣсяцяхъ Липцю до Грудня 1852. Вѣдень : Зъ ц. к. надворной и статской тискарнъ, 1852. С. 1109–1116.
6. Кормош Т. Підручник для зарібково-господарских стоваришень оснований на підставі закона з д. 9. цвѣтня 1873. Ч. 70. В. з. д. Перемишль: З друкарні гр. кат. Капітули, 1912. 576 с.

Кравчук В.М.,
суддя Верховного Суду України,
президент Асоціації розвитку
суддівського самоврядування України
доктор юридичних наук, професор

ЩОДО ПІДСТАВ ЗВЕРНЕННЯ ПРОКУРОРА ДО СУДУ

Відповідно до п.3 ч. 1 ст.131-1 Конституції України в Україні діє прокуратура, яка здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) неодноразово звертав увагу на участь прокурора в суді на боці однієї зі сторін як обставину, що може впливати на дотримання принципу рівності сторін. Оскільки прокурор або посадова особа з аналогічними функціями, пропонуючи задовольнити або відхилити ... скаргу, стає противником або союзником сторін у справі, його участь може викликати в однієї зі сторін відчуття нерівності (*рішення у справі "Ф.В. проти Франції" (F.W. v. France) від 31.03.2005, заява 61517/00, п. 27*).

Суд звертав також увагу на категорії справ, де підтримка прокурора не порушує справедливого балансу. Зокрема, у справі “Менчинська проти Російської Федерації” (*рішення від 15.01.2009, заява № 42454/02, п. 35*) ЄСПЛ висловив таку думку (у неофіційному перекладі): “Сторонами цивільного провадження виступають позивач і відповідач, яким надаються рівні права, в тому числі право на юридичну допомогу. Підтримка, що надається прокуратурою одній зі сторін, може бути виправдана за певних обставин, наприклад, при захисті інтересів незахищених категорій громадян (дітей, осіб з обмеженими можливостями та інших категорій), які, ймовірно, не в змозі самотійно захищати свої інтереси, або в тих випадках, коли відповідним правопорушенням зачіпаються інтереси великого числа громадян, або у випадках, коли потрібно захистити інтереси держави”.

Водночас, ЄСПЛ уникає абстрактного підходу до розгляду питання про участь прокурора у цивільному провадженні. Розглядаючи кожен випадок окремо Суд вирішує наскільки участь прокурора у розгляді справи відповідала принципу рівноправності сторін.

У Рекомендаціях Парламентської Асамблеї Ради Європи від 27.05.2003 № 1604 (2003) “Про роль прокуратури в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві закону” щодо функцій органів прокуратури, які не відносяться до сфери кримінального права, передбачено важливість забезпечити, щоб повноваження і функції прокурорів обмежувалися сферою переслідування осіб, винних у скоєнні кримінальних правопорушень, і вирішення загальних завдань щодо захисту інтересів держави через систему відправлення кримінального правосуддя, а для виконання будь-яких інших функцій були засновані окремі, належним чином розміщені і ефективні органи.

З огляду на вищенаведене, з урахуванням ролі прокуратури в демократичному суспільстві та необхідності дотримання справедливого балансу у питанні рівноправності сторін судового провадження зміст п. 3 ч. 1 ст.131-1 Конституції України щодо підстав представництва прокурора інтересів держави в судах не може тлумачитися розширено.

Відтак, прокурор може представляти інтереси держави в суді у виключних випадках, які прямо передбачені законом. Розширене тлумачення випадків (підстав) для представництва прокурором інтересів держави в суді не відповідає принципу змагальності, який є однією з засад правосуддя (п. 3 ч. 2 ст. 129 Конституції України).

Положення п. 3 ч. 1 ст.131-1 Конституції України відсилає до спеціального закону, яким мають бути визначені виключні випадки та порядок представництва прокурором інтересів держави в суді. Таким законом є Закон України “Про прокуратуру” від 14.10.2014 № 1697-VII.

Відповідно до ч. 3 ст. 23 цього Закону прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб’єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу. Наявність таких обставин обґрунтовується прокурором у порядку, передбаченому частиною четвертою цієї статті.

Отже, виключними випадками, за яких прокурор може здійснювати представництво інтересів держави в суді, є порушення або загроза порушення інтересів держави. Ключовим для застосування цієї конституційної норми є поняття “інтерес держави”.

У Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) від 08.04.1999 № 3-рп/99 Конституційний Суд

України, з'ясовуючи поняття "інтереси держави" висловив міркування, що інтереси держави відрізняються від інтересів інших учасників суспільних відносин. В основі перших завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних (політичних, економічних, соціальних та інших) дій, програм, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності, державного кордону України, гарантування її державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, охорону землі як національного багатства, захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання тощо (п. 3 мотивувальної частини).

Інтереси держави можуть збігатися повністю, частково або не збігатися зовсім з інтересами державних органів, державних підприємств та організацій чи з інтересами господарських товариств з часткою державної власності у статутному фонді. Проте держава може вбачати свої інтереси не тільки в їх діяльності, але й в діяльності приватних підприємств, товариств.

Із врахуванням того, що "інтереси держави" є оціночним поняттям, прокурор чи його заступник у кожному конкретному випадку самостійно визначає з посиланням на законодавство, на підставі якого подається позов, в чому саме відбулося чи може відбутися порушення матеріальних або інших інтересів держави, обґрунтовує у позовній заяві необхідність їх захисту та зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах (п. 4 мотивувальної частини).

Ці міркування Конституційний Суд зробив у контексті офіційного тлумачення Арбітражного процесуального кодексу України, який уже втратив чинність. Однак висловлене Судом розуміння поняття "інтереси держави" має самостійне значення і може застосовуватися для тлумачення цього ж поняття, вжитого у ст. 131-1 Конституції України та ст. 23 Закону "Про прокуратуру".

Відтак, "інтереси держави" охоплюють широке і водночас чітко не визначене коло законних інтересів, які не піддаються точній класифікації, а тому їх наявність повинна бути предметом самостійної оцінки суду у кожному випадку звернення прокурора з позовом. Надмірна формалізація "інтересів держави", особливо у сфері публічних правовідносин, може призвести до необґрунтованого обмеження повноважень прокурора на захист суспільно значущих інтересів там, де це дійсно потрібно.

Пункт 3 ч. 1 ст. 131-1 Конституції України передбачає можливість представництва прокурором інтересів держави у виключних випадках. Тому необхідно з'ясувати, що мається на увазі під "виключним випадком" і чи є таким випадком ситуація у справі.

Аналіз ч. 3 ст. 23 Закону України "Про прокуратуру" дає підстави стверджувати, що прокурор може представляти інтереси держави в суді лише у двох випадках: якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних

повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження; у разі відсутності такого органу.

Перший “виключний випадок” передбачає наявність органу, який може здійснювати захист інтересів держави самостійно, а другий – відсутність такого органу. Однак підстави представництва інтересів держави прокуратурою у цих двох випадках істотно відрізняються.

У першому випадку прокурор набуває право на представництво, якщо відповідний суб’єкт владних повноважень не здійснює захисту або здійснює неналежно.

“Не здійснення захисту” виявляється в усвідомленій пасивній поведінці уповноваженого суб’єкта владних повноважень – він усвідомлює порушення інтересів держави, має відповідні повноваження для їх захисту, але всупереч цим інтересам за захистом до суду не звертається.

“Здійснення захисту неналежним чином” виявляється в активній поведінці (сукупності дій та рішень), спрямованій на захист інтересів держави, але яка є неналежною.

“Неналежність” захисту може бути оцінена з огляду на встановлений порядок захисту інтересів держави, який серед іншого включає досудове з’ясування обставин порушення інтересів держави, обрання способу їх захисту та ефективне здійснення процесуальних прав позивача.

Захищати інтереси держави повинні насамперед відповідні суб’єкти владних повноважень, а не прокурор. Щоб інтереси держави не залишилися незахищеними, прокурор виконує субсидіарну роль, замінює в судовому провадженні відповідного суб’єкта владних повноважень, який всупереч вимог закону не здійснює захисту або робить це неналежно. У кожному такому випадку прокурор повинен навести (а суд перевірити) причини, які перешкоджають захисту інтересів держави належним суб’єктом, і які є підставами для звернення прокурора до суду.

Прокурор не може вважатися альтернативним суб’єктом звернення до суду і замінювати належного суб’єкта владних повноважень, який може і бажає захищати інтереси держави.

Кульгавець Х.Ю.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВИКОНАННЯ РОБІТ І НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Господарська діяльність, відповідно до ч. 1 ст. 3 Господарського кодексу України (далі – ГКУ) [2], спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг. Перелік видів робіт і послуг у сфері

господарської діяльності міститься у Класифікації видів економічної діяльності (далі – КВЕД) [7].

Попри те, що нормами ГКУ, поняття «послуг» (у всіх відмінках) застосовується понад півтори сотні разів, сама дефініція поняття у Кодексі відсутня. Це стосується й іншого суміжного поняття – «робіт».

Нормою ст. 901 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) [1] встановлено, що за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов’язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов’язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Отже, аналіз законодавства свідчить про те, що послуга немає матеріально вираженого результату, або ж такий результат є невід’ємним від самої діяльності. Іншими словами, послуга позбавлена фізичних характеристик (форми, кольору, запаху), тобто споживач не може тактильним способом оцінити те, що йому пропонують. Окрім того, як впливає з вказаної вище норми ЦКУ, послуги споживаються в процесі їх надання виконавцем.

На противагу послугам, роботи мають матеріально виражений результат. До того ж, на відміну від послуг, об’єктом прав є не сам процес здійснення робіт, а кінцевий результат. Тобто замовника цікавить отримання конкретного матеріалізованого результату дій суб’єкта господарювання (виконавця).

Разом з тим, норма Закону України «Про захист прав споживачів» [5] визначає послугу, як діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб. Робота, відповідно до цього Закону, – діяльність виконавця, результатом якої є виготовлення товару або зміна його властивостей за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб.

Класичним видом оформлення робіт є договір підряду, за яким, згідно з ст. 837 ЦКУ, одна сторона (підрядник) зобов’язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов’язується прийняти та оплатити виконану роботу. Одним з найпоширеніших видів договорів підряду є договір на капітальне будівництво.

Податкове законодавство, своєю чергою, не робить особливих відмінностей між роботами і послугами, включаючи виконання робіт як складову надання послуг. Відтак, відповідно до п. 14.1.185. Податкового кодексу [3], до постачання послуг, зокрема, належать: передача результатів виконаних робіт, наданих послуг платнику податку; передача (внесення) виконаних робіт, наданих послуг як вклад у спільну діяльність без утворення юридичної особи, а також повернення послуг.

Водночас КВЕД трактує послуги як результат економічної діяльності, відносно якого не можна встановити права власності [7].

Незначні за обсягом, проте значущі за змістом зміни набули чинності 03.01.2017 р. і привертають увагу до ч. 2 ст. 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [4]. Йдеться про те, що нормою закріплена проста письмова або електронна форма зовнішньоекономічного контракту. Разом з тим, змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг» [7], передбачено певні послаблення вимог до господарської діяльності суб'єктів ЗЕД у сфері надання послуг. Зокрема, у разі експорту послуг (крім транспортних) зовнішньоекономічний договір може укладатися шляхом прийняття публічної пропозиції про угоду (оферти) або шляхом обміну електронними повідомленнями, або в інший спосіб, зокрема шляхом виставлення рахунка (інвойсу), у тому числі в електронному вигляді, за надані послуги. Тепер залишається сподіватись, що такі полегшення не сприятимуть недобросовісним підприємцям зловживанням шляхом прикриття робіт послугами.

Отже, висновуємо, що діяльність суб'єкта господарювання, яка не породжує матеріального результату і споживається у процесі надання, є послугою (бухгалтерська, маркетингова, брокерська). Господарське та цивільне законодавство в цілому досягли узгодження між розумінням робіт і послуг, водночас, податкове законодавство ці поняття не розмежовує. Таким чином, необхідно привести податкове законодавство у відповідність до правових норм.

Лит.:

1. Цивільний кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 02.05.2018).
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 02.05.2018).
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 02.05.2018).
4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (дата звернення: 02.05.2018).
5. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1023-12> (дата звернення: 02.05.2018).
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг: Закон України від 03.11.2016 № 1724-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1724-19> (дата звернення: 02.05.2018).
7. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: Наказ Держспоживстандартом України від 11.10.2010 № 457. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10> (дата звернення: 02.05.2018).

Мелех Л. В.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ЗЕМЕЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Одним із способів запобігання юридичним дефектам у земельно-правовому регулюванні в Україні у даний час та на перспективу є забезпечення належного впровадження правових стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС) у земельне законодавство України. Реалізація курсу на європейську інтеграцію України є невід’ємним елементом внутрішніх реформ, спрямованих на економічне зростання, підвищення рівня життя народу, розвиток демократії, становлення громадянського суспільства, забезпечення гарантій верховенства права, свободи слова, захисту прав і свобод людини, зміцнення національної безпеки. Поглиблення співробітництва з Європейським Союзом є важливим елементом зміцнення стабільності та безпеки на Європейському континенті, стимулюватиме проведення внутрішніх економічних і політичних реформ, сприятиме суспільному прогресу та розбудові соціально орієнтованої економіки України.

У земельно-правовій науці України окремі правові аспекти впровадження правових стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС) у земельне законодавство України досліджували В. І. Андрейцев, С. В. Єлькін, П. Ф. Кулинич, Н. Р. Малишева, В. В. Носік, Д. В. Санніков, Т. Б. Саркісова, В. І. Семчик, Є. О. Підлісний, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга, Д. Яценко, інші вчені. Разом з тим, підписання та ратифікація Парламентом України у 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, та необхідність адаптації національного законодавства до вимог ЄС в частині правового регулювання використання та охорони земель як основного національного багатства зумовлюють актуальність обраної теми дослідження.

Нормативно-правові акти Європейського Союзу відіграють значну роль у регулюванні земельних відносин в державах-членах ЄС. Так, відповідно до проекту Договору про запровадження Конституції для Європи (2003/C169/01), ухваленого консенсусом Європейського Конвенту 13 червня та 10 липня 2003 р. Реалізація курсу на європейську інтеграцію України зумовлює необхідність проведення адаптації національного земельного законодавства до вимог ЄС. Відповідно до ст. 51 Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [1] важливою умовою для зміцнення економічних зв’язків між Україною та Співтовариством є зближення існуючого і майбутнього законодавства України з законодавством Співтовариства. Україна буде

вживати заходи для забезпечення поступового приведення законодавства у відповідність до законодавства Співтовариства. Адаптацією земельного законодавства є процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів, які є джерелами земельного права України, у відповідність із *acquis communautaire*. *Acquis communautaire* (*acquis*) – це правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ. При цьому необхідно враховувати, що у ЄС діє принцип верховенства права ЄС над національним правом, що знайшов свої підтвердження у рішеннях Суду ЄС.

Так, у рішеннях Суду Європейських Співтовариств у справі 26/62, *NV Algemene Transporten Expeditie Onderneming van Gend v. Nederlandse Administratie der Belastingen*, у справі 6/64, *Flaminio Costa v. ENEL* та у справі *Variola v. S. P. Administratione Italiana delle Finanze* закріплено: а) принцип пріоритету права ЄС над національним правом країн-членів (принцип верховенства права ЄС); б) принцип прямого застосування права ЄС (принцип прямої дії права ЄС).

Про масштаби впливу права ЄС свідчить те, що приблизно 80 % законів та інших правових актів в економічній і соціальній сферах, які у минулому належали до компетенції держав, виробляються органами Союзу і є єдиними для всіх його членів [2, с. 120]. Метою адаптації земельного законодавства України до законодавства ЄС є досягнення відповідності правової системи країни *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що в свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики.

Загальні засади та напрямки впровадження правових стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС) у земельне законодавство України визначені у Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженій Законом України від 18 березня 2004 р. [3]. Впровадження правових стандартів ЄС є планомірним процесом, що включає декілька послідовних етапів, на кожному з яких повинен досягатися певний ступінь відповідності законодавства України до *acquis* Європейського Союзу. На першому етапі виконання Програми, який розрахований до завершення дії Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р., пріоритетними сферами, в яких здійснюється адаптація законодавства України, є, зокрема, сфери охорони здоров'я та життя людей, тварин і рослин, а також довкілля. Підписання та ратифікація Верховною Радою України у вересні 2014 р.

Саме тому перед правовою наукою України постає унікальне за своєю значимістю завдання зберегти від знищення шляхом псевдореформування ті сектори вітчизняного законодавства, які потребують оновлення не шляхом заміни зарубіжною “правовою продукцією”, а шляхом вдосконалення на вже сформованих юридичною наукою та підтверджених практикою концептуальних засадах та теоретичних постулатах правового регулювання суспільних відносин”.

У цьому зв'язку при впровадженні правових стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС) у земельне законодавство України, вирішення питання укладення міжнародних договорів та їх імплементації, необхідно враховувати застереження В. В. Носіка, що “... приведення законів та інших нормативно-правових актів з питань регулювання земельних відносин у відповідність до законодавства Європейського Союзу потрібно розпочинати не з удосконалення Земельного кодексу України та виданих відповідно до нього законодавчих актів, а з обов'язкового використання у правотворенні конституційних засад здійснення права власності та інших прав на землю, узгодження проектів земельних законів з нормами права ЄС, враховуючи при цьому пріоритет у забезпеченні територіального верховенства України, національної безпеки держави та народу” [4, с. 210].

Лит.:

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, ратифікована Законом України від 10 листопада 1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 46. Ст. 415.
2. Магновський І. Формування внутрішньодержавного права в умовах інтеграційних правових процесів сучасності. *Право України*. 2005. № 3. С.118-121.
3. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затверджена Законом України від 18 березня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367.
4. Носік В. В. Земельно-правові проблеми забезпечення сталого розвитку України. *Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 50- річній річниці створення Донецького національного університету та 30-ій річниці створення кафедри господарського права Донецького національного університету (14-15 травня 2015 р.)* / за заг. ред. проф., д-ра юрид. наук, Бобкової А. Г. Вінниця: ДонНУ, 2015. С. 209-211.

Мокрицька Н.П.,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,

кандидат юридичних наук

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЗАКОНОДАВЧІ ОЗНАКИ КОМПЕНСАЦІЙНИХ ВИПЛАТ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В сучасних умовах розвитку правовідносин у сфері соціального захисту населення компенсаційним виплатам відведена роль додаткового виду матеріальної підтримки соціального характеру. Нормативного визначення поняття компенсаційної виплати немає, хоч законодавством передбачено суб'єктний склад, умови та порядок отримання компенсації. Незважаючи на те, що в основі таких виплат є певне відшкодування, більшість ознак, які їх характеризують, залишаються дискусійними. Адже проблематика компенсаційних виплат не набула комплексного дослідження у праві соціального забезпечення.

Зокрема, Рудик В. вказує на такі ознаки компенсаційних виплат як грошова форма, обмеження часовими рамками, надання з метою відшкодування додаткових витрат, як правило, соціально-аліментарний характер. [1, с.80]. Казанчан А. обґрунтовано вважає, що компенсації - це вид соціального забезпечення, що передбачає заходи матеріального або іншого характеру, що вчиняються по відношенню до непрацездатних громадян, завдяки яким стає можливим покращення їх соціального становища, компенсація втрат, що мали місце. Як бачимо, автор переконаний у тому, що компенсаційні виплати надаються тільки непрацездатним громадянам. Втім законодавчого пояснення непрацездатності немає, тому залишається певний сумнів відносити до суб'єктів такої соціальної додаткової підтримки тільки непрацездатних громадян. [2, с. 20]

Окрім цього, до уповноважених суб'єктів, які мають право на отримання компенсацій належать не тільки інваліди, діти інваліди, ветерани війни, ветерани праці, але і особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, фізичні особи, які надають соціальні послуги, особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, реабілітовані особи, фізичні особи, які користувалися пільгами щодо сплати податку з власників транспортних засобів, працівники гірничих підприємств.

Погоджуючися загалом з висловленими у науковій літературі позиціями, зазначимо, що для компенсаційних виплат характерним є також встановлення гарантованого розміру відшкодування в залежності від виду соціального ризику.

Насамперед варто відзначити, що зазвичай компенсаційні виплати призначаються незалежно від інших видів допомог. Проте законодавством можуть бути встановлені винятки щодо надання декількох компенсацій одночасно. Наприклад, у разі коли інвалід має право на одержання двох і більше видів компенсації згідно з кількома законами, йому надається право вибору в одержанні суми компенсації за одним із законів. [3]

На нашу думку, також потрібно звернути увагу на рівень відшкодування, адже виплати надаються тільки у грошовій формі. Зокрема, компенсація фізичній особі, яка надає соціальні послуги інвалідам І групи призначається виходячи з прожиткового мінімуму для працездатних осіб у розмірі тільки 15 відсотків. [4] Натомість грошова компенсація за путівку та за самостійне лікування деяким

категоріям громадян нараховується і виплачується в залежності від розміру середньої вартості санаторно-курортної путівки, що визначається нормативно в межах обсягу бюджетних коштів. [5, с.3] Ця сума встановлена в межах обсягу бюджетних коштів, виділених відповідно до Закону України "Про Державний бюджет України на 2016 рік", у сумі 400 гривень. [6]

З цих законодавчих положень можна вивести важливий висновок. Розмір компенсаційної виплати не співрозмірний з розміром прожиткового мінімуму. Він є незначним і не виконує компенсаційної функції по відношенню до тих витрат, які понесла особа.

Компенсаційна функція виплат спрямована на те, щоб компенсувати особі певні затрати, які вона понесла або може понести. Наприклад, відшкодування вартості санаторно-курортного путівки має на меті компенсувати незначну частину коштів, які витратила особи. Однак компенсація належать та інвалідам, які мають право на безкоштовне санаторно-курортне лікування, але його не отримали. Компенсація тут вочевидь полягає у тому, що відшкодовуються витрати, які понесла особа на лікування, оскільки не мала можливості відвідати санаторно-курортний заклад. Аналогічна правова ситуація виникає і з тими інвалідами, яким компенсують витрати у зв'язку з відсутністю автомобіля.

Особливим отримувачем компенсації є працівники гірничих підприємств, які мають право на безоплатне отримання вугілля на побутові потреби, але проживають у будинках з центральним опаленням згідно із статтями 43 і 48 Гірничого закону України [7]. Тут теж відшкодування має певні особливості. Особам компенсуються витрати, які пов'язані з необхідністю користуватися центральним опаленням. Попри те вони мають право на безоплатне отримання вугілля, у видобуванні якого по суті вони беруть участь. [8]

Отже, на нашу думку, не самі витрати особи є підставою для надання компенсації, а визначення у законодавстві соціально-значимих обставин, з якими закон пов'язує виникнення у особи права на компенсацію. З огляду на вище викладене, пропонуємо визначати компенсаційні виплати як грошові виплати, які призначаються громадянам без врахування їх матеріального стану, за їх бажанням, з метою здійснення додаткової матеріальної підтримки у випадку настання соціально значимих обставин, що визначені законодавством.

Лит.:

1. Рудик В. Понятійний апарат в системі соціальних виплат. *Юридична Україна*. 2012. № 8. С.78-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2012_8_14
2. Казанчан А. А. Види соціального забезпечення громадян в Україні: проблемні питання. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. №3. С. 11-20.
3. Порядок виплати деяким категоріям інвалідів грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки та вартості самостійного санаторно-курортного

лікування: Постанова Кабінету Міністрів України від 7.02.2007 № 150. *Офіційний вісник України*. 2007. № 10. Ст. 14.

4. Про затвердження Порядку призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2004 № 558. *Офіційний вісник України*. 2004. № 17. Ст. 83.

5. Про затвердження Порядку виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2004 № 785. *Офіційний вісник України*. 2004. № 24. Ст. 69.

6. Про встановлення середньої вартості санаторно-курортної путівки для виплати грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки та вартості самостійного санаторно-курортного лікування: Наказ Міністерства соціальної політики від 09.03.2016 № 226. *Офіційний вісник України*. 2016. № 25. Ст. 73.

7. Гірничий закон України: Закон України від 06.10.1999 № 1127-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 50. Ст. 433.

8. Про затвердження Порядку надання компенсації особам, які мають право на безоплатне отримання вугілля на побутові потреби, але проживають у будинках з центральним опаленням: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2009 № 887. *Офіційний вісник України*. 2009. № 64. Ст. 61.

Ольшанецька О.М.,
державний реєстратор відділу реєстрації
юридичних осіб та фізичних осіб підприємців
(Управління державної реєстрації
юридичного департаменту Львівської міської ради)

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ТА ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Загальні поняття про ТОВ та ТДВ, проблеми регулювання діяльності

Найбільш поширеною організаційно-правовою формою для малого та середнього бізнесу в Україні є товариства з обмеженою відповідальністю, набагато менш поширеною формою є товариства з додатковою відповідальністю. Це можна пояснити тим, що ця форма на учасників покладає додаткову відповідальність за можливі борги товариства при ліквідації. Проте, є види діяльності, які згідно чинного законодавства можуть здійснюватися тільки товариствами з додатковою відповідальністю і, відповідно, не можуть здійснюватися товариствами з обмеженою відповідальністю (напр., страхування, ломбарди).

Сьогодні діяльність товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю регулюється нормами Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та Закону України «Про господарські товариства».

Недоліками вказаних нормативно-правових актів є неповне і суперечливе регулювання ряду аспектів діяльності товариств, а саме:

- не закріплений правовий механізм чіткого врегулювання відносин між учасниками товариства у випадку виникнення між ними конфлікту (виключення з числа учасників), вступу спадкоємця чи правонаступника;

- учасникам не гарантовано доступ до фінансових документів товариства;

- відсутній механізм контролю за діяльністю виконавчого органу.

Отже, в умовах діючого законодавства учасник товариства несе високий ризик зловживань з боку менеджерів та учасників, які володіють більше 50% статутного капіталу та ризик фінансових втрат через діяльність недобросовісних менеджерів, і, одночасно, не маючи вільного доступу до документів товариства не може належним чином підготуватися, щоб якісно реалізувати право на судовий захист.

З метою вирішення цих та інших проблем законодавцем прийнято Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», який набере чинності 17.06.2018.

Повноваження щодо реєстрації створення та змін до відомостей про юридичну особу

В Україні 2014 року розпочато процес децентралізації, прийнято Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади 01.04.2014 р., Закони «Про співробітництво територіальних громад» 17.06.2014 р., «Про добровільне об'єднання територіальних громад» 05.02.2015 р. та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації. Одним з проявів цього процесу є передача від органів державної влади до органів місцевого самоврядування повноважень щодо реєстрації юридичних осіб.

Відповідно до ст.89 ЦК України юридична особа підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому законом. Відповідно до пункту 4 ч.1 ст.1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» державна реєстрація юридичних осіб (далі - державна реєстрація) - офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, про юридичну особу, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених цим Законом. Суб'єктами державної реєстрації визначаються виконавчі органи сільських, селищних та міських рад, Київська та Севастопольська міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації, нотаріуси, акредитовані суб'єкти - у разі державної реєстрації інших юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

Державний реєстратор перевіряє документи, подані юридичною особою для проведення реєстраційних дій, на наявність підстав для зупинення розгляду документів, для відмови у державній реєстрації та проводить реєстраційну дію. Також, суб'єкт державної реєстрації за допущені порушення несе відповідальність

встановлену законодавством, дії державного реєстратора можуть бути визнані незаконними, а проведена реєстраційна дія скасована рішенням суду.

Отже, суб'єкти державної реєстрації, так само як і добросовісні суб'єкти господарювання, зацікавлені в усуненні суперечностей та «білих плям», які існують в законодавстві щодо регулювання діяльності господарських товариств. Усунення недоліків забезпечить єдине розуміння норм та механізмів їх реалізації суб'єктами реєстрації та господарювання, забезпечить гарантування фінансових інтересів учасників товариств, та унеможливить визнання реєстраційних дій державних реєстраторів незаконними, крім випадків умисного невиконання норм законів.

Новації законодавства щодо регулювання діяльності ТОВ та ТДВ

Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» вводить такі новації: кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю не обмежується; вводиться інститут наглядової ради; конкретизуються права учасників товариства (напр.: доступ до інформації про господарську діяльність товариства); учасники товариства укладатимуть корпоративні договори, що регулюють відносини між ними, а інформацію про розмір статутного капіталу, список учасників товариства і навіть його місцезнаходження тепер не обов'язково закріплювати в статуті товариства; посилюється відповідальність за несвоєчасне внесення вкладу з моменту реєстрації товариства, аж до позбавлення учасника його частки в товаристві; у разі виходу зі складу учасників товариства, учасник має право ознайомитися з будь-якими його документами, щоб визначити вартість своєї частки; збори учасників товариства може бути скликано відповідно до статуту та з ініціативи виконавчого органу товариства, на вимогу наглядової ради або учасників, які володіють від 10% статутного капіталу; загальні збори не зможуть прийняти рішення про розподіл прибутку, якщо товариство має зобов'язання з виплати учасникам, які або вийшли з товариства або були виключені; дивіденди не виплачуватимуться учаснику, який не в повному обсязі вніс вклад; у разі різкого (на 50%) зменшення вартості чистих активів товариства, виконавчий орган товариства зобов'язаний скликати загальні збори; члени виконавчого органу товариства за відмову або зволікання зі скликанням зборів несуть субсидіарну відповідальність за свої дії.

Лит.:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435к/03-вр>
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436к/03-вр>

4. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1576к/91-вр>
5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2275>
6. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/755>
7. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/Osnovnye-novelly-proekta-zakona-Ob-obshhestvax-s-ogranichennoj-i-dopolnitelnoj-otvetstvennostyu>
8. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/114686-osnovnye-novelly-proekta-zakona-ob-obschestvakh-s-ogranichennoj-i-dopolnitelnoj-otvetstvennostyu>

Павлів-Самойл Н. П.,
доцент кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
(*ННІПП НУ «Львівська політехніка»*)

ЩОДО ПИТАННЯ НАДАННЯ ТА НАЛЕЖНОГО ОФОРМЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПУСТКИ ПРАЦІВНИКАМ ПОЛІЦІЇ

Питання яке постає перед нами у вирішенні даної проблеми: чи зобов'язаний роботодавець видати відповідний наказ про надання відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею три річного віку при наявності поданої заяви (рапорту) з відповідними документами про надання такої, передбаченими чинним законодавством України?

Відповідно до законодавства на роботодавця покладається організаційно-розпорядчі обов'язки. Так КЗпП України визначені обов'язки власника або уповноваженого ним органу. Відповідно до статті 141 КЗпП України власник або уповноважений ним орган повинен правильно організувати працю працівників, створювати умови для зростання продуктивності праці, забезпечувати трудову і виробничу дисципліну, неухильно додержувати законодавства про працю і правил охорони праці, уважно ставитися до потреб і запитів працівників, поліпшувати умови їх праці та побуту. До кола зазначених обов'язків належить обов'язок роботодавця оформити надання відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею три річного віку відповідно до вимог законодавства, тобто наказом відповідно до ч.1 статті 181 КЗпП України, якою визначено порядок надання відпустки для догляду за дитиною. Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (частини третя та шоста статті 179 цього Кодексу) надаються за заявою жінки або осіб, зазначених у частині сьомій статті 179 цього Кодексу (батька), повністю або частково в межах встановленого періоду та оформляються наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу.

Також обов'язок оформити наказом чи розпорядженням надання відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку визначений ч.3 статті 20 Закону України «Про відпустки», у якій зазначено, що відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку надається за заявою жінки або осіб, зазначених у ч.3 статті 18 цього Закону, повністю або частково в межах встановленого періоду та оформляється наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу.

Нормативним актом надання відпустки визначене як підстава для видання наказів по особовому складу. Так відповідно до Порядку підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції затвердженого наказом МВС України 23.11.2016 № 1235 Про затвердження Порядку підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції, підстава для видання наказів по особовому складу є такі зміни в службовій діяльності: надання відпусток відповідно до законодавства.

Відповідно до вищенаведеного, організаційні обов'язки по оформленні надання відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку відповідно до норм законодавства покладається на роботодавця.

Наступною проблемою на практиці виступає небажання роботодавця надавати відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку батьку, чи особі яка безпосередньо здійснює догляд за дитиною, хоча дана гарантія зазначеним особам визначена на законодавчому рівні та вимагає від роботодавця належного оформлення надання такої відпустки.

Роботодавці не усвідомлюють, що надання соціальної відпустки є обов'язком роботодавця, а не є його правом.

Відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку повністю або частково в межах встановленого періоду може бути використана батьком, це право надається відповідно до ч.3 статті 18 Закону України «Про відпустки» та ч.7 статті 179 КЗпП України.

Відповідно до ч.1 статті 181 КЗпП України відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку надається за заявою батька. Зазначена відпустка батькові надається відповідно до ч.4 статті 20 Закону України «Про відпустки» на підставі довідки з місця роботи (навчання, служби) матері дитини про те, що вона вийшла на роботу до закінчення терміну цієї відпустки і виплату допомоги по догляду за дитиною їй припинено (із зазначенням дати).

У Роз'ясненні Міністерства соціальної політики щодо соціальних відпусток від 05.08.2016 № 438/13/116-16 зазначено, що згідно з ч.4 статті 20 Закону України «Про відпустки» підставою для надання такої відпустки зазначеним вище особам є довідка з місця роботи (служби, навчання) матері дитини про те, що вона вийшла на роботу до закінчення строку відпустки для догляду за дитиною і виплата їй допомоги по догляду за дитиною припинена (із зазначенням дати). Отже, лише за

умови надання довідки з місця роботи матері дитини згідно зі встановленими законодавством вимогами статтею 20 Закону України «Про відпустки» гарантовано право батька дитини, бабусі, діда чи інших родичів, які фактично доглядають за дитиною, на отримання відпустки визначеної тривалості із збереженням на її період місця роботи (посади), допомоги у випадках, передбачених цим Законом.

Отже, для оформлення відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку мати дитини або особа, яка фактично доглядає за дитиною, має надати роботодавцю заяву про надання такої відпустки, копію свідоцтва про народження дитини (для підтвердження віку дитини). Особа, яка фактично доглядає за дитиною, крім зазначених документів, повинна надати довідку з місця роботи (служби, навчання) матері дитини про те, що остання стала до роботи до закінчення цієї відпустки, а також довідку органу праці та соціального захисту населення за місцем проживання матері про припинення їй виплати допомоги по догляду за дитиною (із зазначенням дати), якщо така допомога була призначена. У разі надання працівником відповідних документів для оформлення відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, підстав для відмови у наданні такої відпустки не вбачається.

З вищенаведеного випливає, що у випадку дотримання вимог ч.3 статті 18, ч.4 статті 20 Закону України «Про відпустки» та ч.7 статті 179, ч.1 статті 181 КЗпП України, роботодавець зобов'язаний виконати норму ч.1 статті 181 КЗпП України, ч.3. статті 20 Закону України «Про відпустки» та відповідно до Порядку підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції затвердженого наказом МВС України 23.11.2016 № 1235, належно оформити надання відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, тобто видати наказ про надання такої відпустки батькові. Невиконання зазначеного обов'язку роботодавцем, визнається порушенням норм Закону України «Про відпустки», КЗпП України та норми Порядку підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції затвердженого наказом МВС України і є підставою для притягнення його до відповідальності.

Невиконання правової норми роботодавцем не позбавляє конституційного права працівника на реалізацію права на відпустку.

Парасюк В.М.,
доцент кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

На сьогоднішній день важливу роль як для суб'єктів господарювання, так і для судової системи загалом відіграє досудове врегулювання господарських спорів.

Досудовий порядок врегулювання спорів є сукупністю заходів, що здійснюються стороною, права якої порушено, для безпосереднього вирішення спору зі стороною, яка є порушником майнових прав чи інтересів. У загальному вигляді досудове врегулювання спорів являє собою систему заходів, що здійснюються підприємствами та організаціями, для безпосереднього вирішення конфлікту до звернення до суду. Таке врегулювання містить у собі не тільки пред'явлення претензій та інших вимог протилежній стороні, але і припускає розгляд та добровільне задоволення вимог сторони, що пред'явила претензію у разі її законності й обґрунтованості. Досудове врегулювання розбіжностей застосовується під час вирішення конфліктів, які, зокрема, виникли з господарських правовідносин [1, с. 63].

Досудовий порядок врегулювання господарських спорів регламентовано ГК України від 16 березня 2003 року (ст. 222) [2] ГПК України від 06 листопада 1991 року, (ст. 19) [3] а також рекомендаціями Міністерства юстиції України № 35-14/7 «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації» [4] та іншими нормативно-правовими актами.

Основна мета досудового врегулювання господарських спорів – усунути або попереджати негативний вплив на виробництво з боку контрагентів суб'єкта господарювання шляхом застосування до них правових норм.

Пред'являючи претензії, один суб'єкт господарювання вказує іншому на його неправильні дії або помилки, які неправомірно зачіпають його інтереси, і вимагає їх усунення або виправлення добровільно, посилаючись при цьому на нормативний акт і фактичні обставини справи. У цьому полягає суть кожної претензії. І якщо суб'єкт господарювання задовольняє пред'явлену претензію, то відпадає потреба передавати справу для розв'язання до судових органів.

Досудове врегулювання господарських спорів є одним із спірних положень сучасного українського господарського процесу. Дискусія про необхідність існування цього інституту триває давно, що вказує на неоднозначність і складність даного питання. Цілком природно, що сторони господарського конфлікту повинні самостійно вжити всіх можливих заходів для мирного розв'язання спору, що виник, і лише потім звертатися до суду. З іншого боку, існування подібного бар'єру є, по суті, обмеженням права на судовий захист [5, с. 48].

У старій редакції ст. 5 ГПК України було встановлено, що сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору за домовленістю між собою.

Однак, 15 грудня 2017 року, набули чинності внесені зміни до ГПК України Законом України № 2147-VIII від 03 жовтня 2017 року, і тепер згідно ст. 19

досудове врегулювання спору здійснюється між собою за домовленістю сторін або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом [3].

Господарським кодексом України у ст. 222 також передбачено, що у разі необхідності відшкодування збитків або застосування інших санкцій суб'єкт господарювання чи інша юридична особа – учасник господарських відносин, чії права або законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав або інтересів має право звернутися до нього з письмовою претензією, якщо інше не встановлено законом [2].

Звернемо увагу на деякі проблеми, які можуть виникнути при вирішенні спорів у досудовому порядку.

По-перше, немає жодної гарантії позитивного вирішення конфлікту. По-друге, імовірно, що винна сторона не відповість у встановлений законом термін на претензію або просто проігнорує її. Це дозволить затягнути вирішення спору та виграти час. По-третє, визнання або навіть часткове визнання претензії ще не означає, що вимоги будуть виконані.

Іноді з'ясовується, що в договорі не встановлений термін виконання зобов'язання. Зокрема, це буває, коли один суб'єкт господарювання виставив рахунок, а інший його оплатив. У таких випадках постає питання: з якого моменту вважається порушеним право позивача і з якого моменту виникає право на звернення до суду?

Відповідно до ч. 2. ст. 530 ЦК України, якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги, кредитор має право вимагати його виконання в будь-який час. Боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не впливає з договору або актів цивільного законодавства [6].

Виникає логічне питання чи можна претензію одночасно розцінювати як вимогу про сплату боргу і чи починається відлік семиденного строку з моменту при пред'явлення претензії, чи не відмовить суд у задоволенні позову, мотивуючи це тим, що строк платежу ще не настав, оскільки вимога про сплату боргу не направлялася? На це питання немає однозначної відповіді.

Ще одне проблемне питання. Чи обов'язково при виникненні спору одразу направляти претензію стороні?

Перш за все сторона має право, а не обов'язок звернутися до порушника із претензією (ч. 2 ст. 222 ГК України) [2]. Право на звернення до господарського суду гарантується державою (ст. 4 ГПК України) [3].

Тобто сторона може одразу звернутися до суду за захистом порушених прав, якщо тільки сторони не домовилися (у договорі, контракті) про вжиття заходів для

досудового врегулювання спору або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом (ст. 19 ГПК України) [3].

Наприклад, ст. 29 Угоди про міжнародне залізничне вантажне сполучення передбачено обов'язковий досудовий порядок врегулювання спорів, що виникають за договором перевезення, шляхом пред'явлення претензії винній стороні.

Незважаючи на те що сторони мають право включити у договір умову про застосування досудового врегулювання спору, судова практика свідчить, що сторони все одно можуть відразу звернутися до суду, не складаючи при цьому претензію. Адже вибір способу правового захисту – це право, а не обов'язок сторін. Крім того, заборона відразу після порушення прав та інтересів особи звертатися до суду порушує її право на судовий захист.

Отже, питання, чи слід використовувати досудове врегулювання спору, має вирішуватися кредитором залежно від конкретних обставин. Якщо претензія визнана, а кошти не надходять, кредитор втрачає час і додаткові кошти, розмір яких у суді можна й не довести. Але якщо сторона-боржник добросовісна, то сплата боргу за визнаною претензією буде вигіднішою для кредитора. Обрання певного засобу правового захисту, у тому числі і досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує. У свою чергу, закріплення у новій редакції Господарського процесуального кодексу України обов'язкового досудового врегулювання спору обмежує можливість реалізації права на судовий захист.

Лит.:

1. Шабанов Р. Досудове врегулювання господарських спорів: співвідношення норм матеріального та процесуального права. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 2. С. 63-68.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII (із змінами і доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. . Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації: Рекомендації Міністерства юстиції України від 23.01.2007 № 35-14/7. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v14_7323-07.
5. Чернадчук В.Д. Господарське процесуальне право України: підручник / За заг. ред. В.Д. Чернадчука. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 331 с.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (із змінами і доповненнями). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Ратушна Б. П.,

доцент кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент

(Львівський торговельно-економічний університет)

ДО ПИТАННЯ ПРО СПРОЩЕНЕ ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

В Україні триває судова реформа, наслідком чого стало прийняття нової редакції Господарського процесуального кодексу (надалі – ГПК) [1]. У результаті цього порядок здійснення судочинства у господарських справах зазнав суттєвих змін. До нововведень слід зарахувати запровадження процедур врегулювання спору за участю судді, розгляд справ у порядку спрощеного провадження, значні зміни до порядку доказування та багато інших. Зокрема, відповідно до ст. 247 ГПК передбачено справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження. До них належать малозначні справи, якими відповідно до ч. 5 ст. 12 ГПК, є:

- 1) справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
- 2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

У порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка інша справа, віднесена до юрисдикції господарського суду, за винятком справ, зазначених у частині четвертій ст. 247 ГПК.

При вирішенні питання про розгляд справи в порядку спрощеного або загального позовного провадження суд враховує: 1) ціну позову; 2) значення справи для сторін; 3) обраний позивачем спосіб захисту; 4) категорію та складність справи; 5) обсяг та характер доказів у справі, в тому числі чи потрібно у справі призначити експертизу, викликати свідків тощо; 6) кількість сторін та інших учасників справи; 7) чи становить розгляд справи значний суспільний інтерес; 8) думку сторін щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження.

Суд відмовляє у розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження або постановляє ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження, якщо після прийняття судом до розгляду заяви позивача про збільшення розміру позовних вимог або зміни предмета позову, відповідна справа не може бути розглянута за правилами спрощеного позовного провадження.

Відповідно до ст. 252 ГПК передбачені особливості розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження. Зокрема, підготовче засідання при розгляді справи у порядку спрощеного провадження не проводиться.

Суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої із сторін про інше. За клопотанням однієї із сторін або з

власної ініціативи суду розгляд справи проводиться в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін.

Суд може відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням сторін за одночасного існування таких умов:

1) предмет позову є стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

2) характер спірних правовідносин та предмет доказування у справі не вимагають проведення судового засідання з повідомленням сторін для повного та всебічного встановлення обставин справи.

При розгляді справи у порядку спрощеного провадження суд досліджує докази і письмові пояснення, викладені у заявах по суті справи, а у випадку розгляду справи з повідомленням (викликом) учасників справи - також заслуховує їх усні пояснення. Судові дебати не проводяться.

При розгляді справи у порядку спрощеного провадження свідки не викликаються. У випадку, якщо обставини, викладені свідком у заяві, суперечать іншим доказам або викликають у суду сумнів щодо їх достовірності, суд не бере до уваги показання свідка.

Загалом варто позитивно оцінити запровадження спрощеного позовного провадження у господарське судочинство України. Однак слід поставити під сумнів право суду відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням сторін (ч. 6 ст. 252), оскільки в цьому разі порушуються принципи усності, гласності, відкритості судового розгляду, які передбачені ст. 8 ГПК, а також низка прав сторін господарської справи. Зокрема, право брати участь у судових засіданнях, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду (ст. 42 ГПК). Адже жодна особа не може бути позбавлена права на участь у розгляді своєї справи у визначеному законом порядку(ч. 6 ст. 4 ГПК).

Крім цього, ситуація при якій сторони позбавлені можливості брати участь у господарській справі, свідчить про порушення п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2]. Європейський суд з прав людини у своїй прецедентній практиці неодноразово зазначав про важливість для справедливого судового розгляду надання сторонам можливості не лише здійснювати особисті пояснення у справі, а й спілкуватись та обговорювати подані докази. Зокрема, у рішенні по справі «Буазін проти Франції» ЄСПЛ нагадує, що п. 1 ст. 6 про право на справедливий судовий розгляд, як його тлумачить практика Суду, містить право сторін спілкуватись й обговорювати кожен деталь чи зауваження, подане судді з метою вплинути на його рішення [3, с. 99]. Таку позицію ЄСПЛ підтвердив і в рішеннях по інших справах [4].

Крім цього, відповідно до ст. 287 ЦПК судові рішення у малозначних справах за загальним правилом не можуть бути оскаржені у касаційному порядку. Видається, що обмеження можливості оскаржити рішення господарського суду у касаційному порядку є суттєвим обмеженням права учасників цивільної справи на справедливий судовий розгляд, а також суперечить завданням господарського судочинства, визначеним ст. 2 ЦПК України.

Лит.:

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.
2. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04. 11. 1950 та додаткові протоколи, рат. Законом України від 17. 07. 1997 (зміни в назві конвенції згідно Закону України від 09.02.2006). *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2371.
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Буазін проти Франції». *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 2000. № 1. С. 99.
4. Рішення Європейського суду з прав людини від 08. 08. 2005 року. Справа «Стрижак проти України», Заява № 72269/01. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_441.

Романцова С.В.,

викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Сучасний стан кримінального законодавства України щодо кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності свідчить, що законодавцю не вдалося розробити досконалу законодавчу базу для захисту економіки від злочинних посягань, тому характеризуючи кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності потрібно враховувати тенденцію сучасної економічної злочинності до розповсюдження не лише в економіці, а ще й у владі та політиці, яка втягує у сферу своїх інтересів державний апарат, проникає у сфери влади та самоврядування. Водночас, шкода цим відносинам заподіюється не кожного разу і тому авторитет органів державної влади та місцевого самоврядування виступає факультативним безпосереднім об'єктом і у разі поєднання з основним безпосереднім об'єктом, вчинене потребує сукупної кваліфікації.

Більшість правопорушень у сфері господарської діяльності мають бланкетні диспозиції. Правильна кваліфікація цих правопорушень неможлива без звернення до інших законодавчих та нормативних актів, за допомогою яких розкриваються їх об'єктивні і суб'єктивні ознаки [1, с.44]. У необхідних випадках потрібно обов'язково звертатися до положень Господарського кодексу України, Митного

кодексу України, Законів України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», «Про захист прав споживачів» та інших. Із загальної кількості злочинів, про які йдеться у розділі VII Особливої частини КК, більше половини є предметними, тобто такими, що містять вказівку на наявність предмета злочину безпосередньо у диспозиції статті. У таких випадках, предмет злочину набуває значення обов'язкової ознаки складів цих злочинів і підлягає обов'язковому встановленню та доведенню. Відсутність предмета злочину в такому разі свідчить про відсутність складу злочину. В деяких випадках предмет злочину законодавцем пов'язується з наслідками злочину та розглядається як межа криміналізації діяння. У разі вчинення продовжуваного злочину, виникають суттєві труднощі у встановленні фізичних параметрів предмета злочину, оскільки такий соціальний показник як неоподатковуваний мінімум доходів громадян є вкрай нестабільним. Тому при кваліфікації предметного злочину у сфері господарської діяльності, коли предмет злочину формується не одночасно, а протягом певного часу, потрібно розподіляти загальний час на періоди, в яких закон визначав неоподатковуваний мінімум доходів громадян тією чи іншою сумою, підрахувати їх кратність, відповідно, за кожний період, після чого скласти і встановити остаточний розмір.

При кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності потрібно враховувати, що однією з особливостей чинного закону про кримінальну відповідальність є те, що він в деяких складах злочинів фактично ототожнює фізичні ознаки предмета злочину з наслідками, як ознакою об'єктивної сторони. В якості оціночних понять у деяких злочинах КК України визначає значний, великий та особливо великий розміри: («бюджетні кошти» у ст. 210, 211; «грошові кошти» у ст. 212) [2]. З одного боку ці оціночні поняття розглядаються як фізичні характеристики предмета злочину, а з другого – розміри заподіяної матеріальної шкоди. Але наслідки злочину полягають не лише у заподіянні матеріальної шкоди і тому зміст цих понять все ж неоднаковий. Разом з тим, зазначена раніше методика встановлення фізичних параметрів предмета злочину є цілком прийнятною і для встановлення розміру заподіяної майнової шкоди.

Суб'єктами господарських злочинів можуть бути визнані ті фізичні особи, які безпосередньо займаються господарською діяльністю, представляють інтереси господарюючих суб'єктів чи держави в сфері господарської діяльності. Зокрема, суб'єктів злочинів у сфері господарської діяльності, залежно від притаманних їм обов'язкових і додаткових властивостей, кола прав і обов'язків, що покладені на них правовими приписами, можна поділити на дві категорії: 1) спеціальні суб'єкти (наприклад, службова особа, підприємець, власник, засновник, учасник, уповноважена особа, не власник тощо); 2) будь-яка особа, наділена ознаками суб'єкта злочину, яка порушує або не виконує певні господарські обов'язки і

вимоги. Ознаки суб'єктів даних злочинів встановлюються за допомогою законодавчих та нормативних актів, інструкцій, наказів, розпоряджень, типових та відомчих функціональних обов'язків, цивільно-правових правочинів тощо [3, с.170].

Суб'єктивна сторона злочинів у сфері господарської діяльності характеризується умисною формою вини, за виключенням злочину, передбаченого ст. 227 «Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції» КК, який може вчинюватись як умисно, так і з необережності. Для деяких складів обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони виступають мета (наприклад, мета збуту при виготовленні, зберіганні, придбанні, перевезенні, пересиланні, ввезенні в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного збору чи голографічних захисних елементів – ст. 199 КК тощо) або мотив (наприклад, корисливі або інші особисті мотиви при розголошенні комерційної або банківської таємниці – ст. 232 КК тощо)[2].

Отже, при кваліфікації злочинів у сфері господарської діяльності виникають суттєві складнощі, пов'язані з недосконалістю чинного кримінального законодавства та різними тлумаченнями кримінально-правових понять.

Лит.:

- 1.Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика: монографія. О.О. Дудоров. К.: Юридична практика, 2003. 924 с.
- 2.Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1479731177597694>
- 3.Кісілюк Е.М., Процюк О.В. Загальні засади кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. №2. С.168-174.

Руданецька О.С.,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,

кандидат юридичних наук

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОХОРОНА ПРАЦІ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Охорону праці на теперішній час можна вважати одним із найважливішим сектором соціальної політики Євросоюзу. Завдяки Європейському законодавству охорона праці забезпечується на високому рівні.

У країнах ЄС законодавство встановлює багато норм, техніко-юридичних стандартів, зокрема: вимоги щодо стану виробничого приміщення, його оснащення запобіжними пристроями верстатів і машин, норми щодо сидінь для працівників; забезпечення пожежної, електробезпеки та вибухобезпеки; регламентують утримання та експлуатацію парових котлів, захист людей від радіоактивного випромінювання; встановлюють перелік засобів індивідуального захисту, режиму

температури і вологості, стан повітряного середовища, шуму і вібрації, освітлення; контролюють дотримання питного режиму, роботу їдальнь і буфетів, санітарно-побутових приміщень (туалети, душові, роздягальні) тощо [1, с.358].

Також законодавство наддержави встановлює критерії поділу підприємств за ступенем їх шкідливості для здоров'я працівників, визначає відповідальність виробників і постачальників виробничого устаткування, регламентує норми щодо навчання працівників з убезпечення робочого процесу.

Хочемо наголосити на тому, що з наукового і технічного погляду в багатьох країнах Заходу є досить обґрунтовані норми забезпечення підтримання чистоти і дотримання вимог санітарії, які встановлюють мінімальний обсяг виробничої площі на одного робітника, конструкції сходів, проходів та проїздів, персональних шаф для одягу; визначають колективні та індивідуальні засоби захисту від виробничих ризиків. Вважаємо їх цілком придатними до запозичення у вітчизняне законодавство [2, с.422].

Для забезпечення реалізації законодавства з охорони праці та техніки безпеки у країнах Заходу функціонують спеціальні державні органи, посадові обов'язки яких також передбачають видання відповідних правил і стандартів, координацію роботи в цій сфері всіх державних органів і неурядових установ. Зокрема, у США створено Федеральну адміністрацію з техніки безпеки і виробничої санітарії, а у Швеції – Управління з техніки безпеки та гігієни праці.

Скажімо, у ФРН, Австрії, Японії формування служб, які забезпечували б дотримання техніки безпеки, а також призначення адміністрацією осіб, посадовими обов'язками яких є здійснення відповідного контролю (інженери з техніки безпеки) є обов'язковим та закріплено на законодавчому рівні. А в таких країнах, як Великобританія, Канада й Австралія, утворення вказаних служб є факультативним (тобто рекомендованим). Також законодавство багатьох країн передбачає утворення служб з виробничої санітарії чи призначення заводських лікарів (в обов'язковому або факультативному порядку).

Закордонне законодавство допускає делегування обов'язків роботодавця з охорони праці керівному складу організації, реалізація якого хоч і різниться в різних країн, проте в більшості не допускає повного звільнення підприємця від цивільно-правової відповідальності за порушення обов'язку щодо забезпечення здорових і безпечних для людей умов праці [2, с.436]. Також за кордоном в тій чи іншій формі обов'язок працівників щодо дотримання інструкції з охорони праці фіксується на законодавчому рівні, де й визначається міра відповідальності працівника за власну безпеку. Зокрема, у Франції це встановлено в «Законі про гарантії проти професійних ризиків» (чинний від 1991 р.), відповідно до якого працівник зобов'язаний піклуватися не тільки про власну безпеку і здоров'я, а й своїх колег, і реалізується це через дотримання інструкцій, отриманих від адміністрації, та правил

внутрішнього трудового розпорядку. За порушення цього обов'язку працівників карають здебільшого штрафами. Водночас у США за порушення правил з безпеки та гігієни праці штраф виплачують тільки підприємці.

Проте відповідальність за порушення правил з охорони праці і техніки безпеки передбачена у всіх країнах – дисциплінарна, адміністративна, цивільно-правова чи навіть кримінальна, яка може стягуватись у вигляді штрафу або тюремного ув'язнення. Зокрема, нещасний випадок на виробництві, який мав серйозні наслідки (особливо летальні), може каратися відповідно до кримінально-правових норм, які не мають прямого стосунку до охорони праці (наприклад, смерть або завдання шкоди здоров'ю з необережності). Відповідно до КК Італії і КК Нідерландів відповідальність за порушення правил з охорони праці та техніки безпеки підвищується, якщо вони вчинені у зв'язку з трудовою діяльністю.

У країнах Європейського союзу значну увагу також приділяють питанню стимулюванню з охорони праці. Запроваджена Європейським фондом модель стимулювання з охорони праці містить ряд саме економічних стимулів, що здатні позитивно впливати на поліпшення виробничого середовища, та акцентує увагу як на існуючі так і на індексацію майбутніх ризиків, а також на визначенні шляхів зниження їх впливу. Складовими цієї моделі є [3]: отримання бонусів підприємством за реалізацію заходів щодо поліпшення виробничого середовища; фінансування консультацій з профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань на малих і середніх підприємствах; видача ярликів для підприємств, на яких досягнуто високого рівня умов праці, що допоможе у створенні надійного іміджу компанії на ринку.

Ефективними заходами в Європейському союзі щодо питань охорони праці можна виділити наступні: податкові пільги на засоби, спрямовані на поліпшення умов праці; дуже високі штрафи для власників підприємств, які не забезпечують гідні умови праці.

Літ.:

1. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону праці». Київ: Основа, 1997. 528с.
2. Гетьманцева Н.Д. Право працівника на охорону праці та його гарантії. *Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство*. 1999. № 70. 345 с.
3. Європейська модель економічного стимулювання охорони праці. URL: <http://library.if.ua/book/86/6089.html>

Семенюк І.Я.,
старший викладач кафедри
господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВЕКСЕЛЯ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ОБІГУ

На сучасному етапі розвитку фондового ринку України характерним є поширення правового режиму об'єктів цивільних прав на цінні папери. Цінні папери починають розглядатися з точки зору інструменту фіксації майнових прав, а не як механізм обслуговування процесів перерозподілу капіталу.

Завдяки такому підходу цінні папери набувають інструментального значення та підлягають застосуванню не тільки емітентом у механізмах правомодельовання та правовстановлення, а й власником права у механізмах праворозпорядження та правозахисту.

Проблематика дослідження зумовлена характером суспільно-політичних змін, які відбулись в історії українського народу за роки незалежності. Сьогоднішній стан законодавства потребує вдосконалення, не є виключенням і право щодо ринку цінних паперів, нормативно-правове врегулювання якого містить значні прогалини, окремі з них розглянемо в даних наукових пошуках.

Чіткі правові засади функціонування фондового ринку на основі досвіду інших країн, зокрема країн ЄС, у 2006 році встановив Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» [1].

З усіх фінансових інструментів, які використовуються на фондовому ринку нашої держави, вексель - найбільш простий та зручний у використанні. Однак це лише перше уявлення про такий цінний папір, що віднаходить своє пояснення у колізіях застосування норм національного та міжнародного права про векселі.

Дослідженню проблем вексельного обігу присвячені праці вітчизняних та зарубіжних дослідників: В. Л. Яроцький, Е. Ткаченко, Б. Г. Федорова та ін. Слід зазначити, що дослідження вексельного права після прийняття відповідного закону у 2006 році є нечисленними, де часто виражаються спірні думки авторів, не підтверджені посиланнями на чинне законодавство.

Відносини, пов'язані з обігом векселів в Україні, регулюються Конвенцією, якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі, Конвенцією про врегулювання деяких колізій законів про переказні векселі та прості векселі [3], Конвенцією про гербовий збір стосовно переказних векселів і простих векселів, ЗУ «Про цінні папери та фондовий ринок» та ЗУ «Про обіг векселів в Україні» [2]. Крім того, зважаючи на те, що вексель є цінним папером, слід застосовувати положення Цивільного та Господарського кодексів України.

Згідно з законодавчим визначенням векселя виходить, що переказний вексель може визнаватися цінним папером лише тоді, коли він містить зобов'язання його платника про сплату вексельної суми. Однак на практиці можливі ситуації існування векселя як цінного паперу без прийняття на себе платником обов'язку сплатити за векселем (акцепт). Отже, неакцептовані векселі також визнаються цінними

паперами, як і акцептовані. Обов'язок сплатити виникає у платника лише у випадку акцепту ним переказного векселя. З боку векседавця такий обов'язок виникає лише у разі виникнення у векселедержателя права на регрес. Отже, неакцептований переказний вексель є пропозицією (офертою) сплатити визначену в документі суму, а не зобов'язанням третьої особи сплатити після настання строку платежу визначену суму векселедержателю.

Проблеми застосування векселя учасниками торгового обігу виникають також у зв'язку із тим, що провладні установи схильні розглядати операції щодо передачі векселя як звичайну купівлю-продаж товару. Однак, передання векселя не може розглядатися як купівля-продаж. У відносинах купівлі-продажу, зокрема цінного паперу, на продавця товару покладається лише обов'язок передати його у власність покупця та не передбачено відповідальності за зобов'язаннями особи, яка випустила цінний папір. Однак на відміну від продавця індосант відповідає за вексельний платіж, а за переказним векселем - за акцепт. Тому операції з передачі векселя не підлягають оподаткуванню.

На основі вищевикладеного матеріалу варто відзначити важливу роль, яку відіграють цінні папери в господарському обороті. Щодо векселя, то такий безсумнівно являється борговим зобов'язанням, за яким власник має право вимоги щодо сплати зазначеної у документі грошової суми. Дослідження особливостей правового режиму вексельного обігу в Україні, зокрема використання такого документу в господарському обороті, вбачає перспективи подальших наукових пошуків.

Лит.:

1. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
2. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2374-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>.
3. Конвенція про врегулювання деяких колізій законів про переказні векселі та прості векселі: Протокол від 07.06.1930 № ETS 051. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_007.
4. Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 року про врегулювання деяких колізій законів про переказні векселі та прості векселі: Закон України від 06.07.1999 № 827-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/827-14>.

Сидор М.Я.,

доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу факультету №3,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Реалізація правоохоронної функції держави у системі господарювання здійснюється через органи виконавчої влади. Міністерство внутрішніх справ України згідно Положення Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 №878 в редакції від 02.09.2017 є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах: забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг ... [1].

Однак, нерідко на звернення до органів Національної поліції, працівники зазначеної структури не розглядають звернення по суті, а надають формальні відповіді, в яких зазначають, що звернення носить цивільно-правовий характер і слід звертатися до суду. Така відповідь здебільшого носить характер відписки, оскільки розгляд звернення по суті здебільшого входить до повноважень органів поліції.

Законом України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. Національна поліція України визначається як центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Складається вона з підрозділів: кримінальної поліції, патрульної поліції, органів досудового розслідування, поліції охорони, спеціальної поліції та поліції особливого призначення.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію», під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації [2]. На законодавчому рівні права в сфері господарювання в Україні гарантуються ст. 13 Конституції а саме, держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом [3].

Нормативні акти, які встановлюють повноваження органів поліції в сфері контролю за господарською діяльністю, можна поділити на три групи: а) загальнодержавні; б) ті, що видають органи місцевого самоврядування; в) відомчі. Провідне місце в цій класифікації відводиться актам, які приймаються на національному (загальнодержавному) рівні. Саме вони визначають завдання і мету діяльності органів внутрішніх справ, закріплюють їх функцію та компетенцію, встановлюють межі відомчого правового регулювання.

Базовими документами, які регламентують діяльність органів поліції, є Конституція України, Господарський кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кримінально-процесуальний кодекс України, Кодекс України про

адміністративні правопорушення, інші законодавчі акти, якими зобов'язані користуватися працівники поліції під час виконання своїх безпосередніх обов'язків і які становлять основні екологічні гарантії держави. До другої групи належать нормативні акти, що їх видають органи місцевого самоврядування. Здебільшого вони стосуються порядку використання природних ресурсів місцевого значення та охорони прав громадян на відповідній території. Порядок прийняття зазначених актів регламентується ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування».

За таких умов підрозділи поліції переважно виконують свою діяльність спільно з іншими правоохоронними органами та органами виконавчої влади на місцях. Зокрема, поліцію залучають до проведення заходів, пов'язаних із відверненням або припиненням правопорушень з приводу забруднення усіма видами промислових та побутових відходів території, що прилягає до підприємств, організацій, будівельних майданчиків, об'єктів торгівлі, вулиць, дворів, парків, бульварів, майданів, валів, ярів, водоохоронних зон водоймищ, зелених насаджень, тощо.

Характеризуючи повноваження Національної поліції України, слід погодитися із позицією Б. Гамалюка, який наголошує на розгляді функціональної компетенції органів Національної поліції, як приклад приводить сферу охорони навколишнього природного середовища. Формування функціональної розгалуженості повноважень в сфері господарської діяльності органів Національної поліції збільшить рівень професіоналізму та ефективність у роботі [4].

Лит.:

1. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 №878. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF>
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580- VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96- ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Гамалюк Б.М. Діяльність Національної поліції України з дотримання державних екологічних гарантій: теоретико-методологічний аспект. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Львів: ЛьвДУВС, 2016, ст. 150-161

Смолин Г. В.,
професор кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Туркот О. А.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЩОДО ОЗНАК ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ

Для того, щоб юридичні особи або фізичні особи були легалізованими та діяли у правовому полі необхідно їх зареєструвати у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Відповідно до ч. 4 ст. 87 ЦК юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації. За ч. 1 ст. 58 ГК [1] суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації як юридична особа, так і фізична особа - підприємець. Для досконалого розуміння поняття державної реєстрації необхідно проаналізувати її ознаки.

Зокрема, ознаками державної реєстрації є такі:

- засвідчення факту створення. Відповідно до ст. 80 ЦК України [2], юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Таким чином, щоб утворення, намір про створення якого висловили засновники шляхом оформлення установчих документів, перетворилось на суб'єкт права, необхідно його зареєструвати в установленому законодавством порядку. Іншими словами, юридична особа створюється за рішенням її засновників, проте із підтвердженням (засвідченням, внесенням відомостей до Єдиного державного реєстру) цього факту, шляхом державної реєстрації. Відтак вона набуває статусу юридичної особи взагалі, так і в передбачених випадках статусу суб'єкта підприємницької діяльності зокрема.

- державною реєстрацією, зокрема, вважається засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою. За визначенням ЦК України, фізичною особою вважається людина. На відміну від юридичних осіб, державна реєстрація суб'єкта підприємницької діяльності-фізичної особи підтверджує (засвідчує) не факт виникнення нової людини (фізичної особи), а лише факт набуття нею статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Громадяни із дня народження мають статус фізичних осіб, а тому державна реєстрація необхідна їм лише для набуття додаткового елементу їх статусу – статусу суб'єкта підприємницької діяльності.

Державна реєстрація є необхідним проміжним юридичним фактом, з яким закон пов'язує можливість реалізації правоздатності у сфері підприємництва своїми діями. Таким чином, з моменту державної реєстрації фізичні особи набувають дієздатності у сфері підприємницької діяльності. Змістом державної реєстрації стосовно організацій є контроль за законністю їх створення, а стосовно фізичних осіб – фіксація початку підприємницької діяльності.

- до процедури державної реєстрації належить і «вчинення інших реєстраційних дій», які передбачені Законом «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [3], шляхом внесення

відповідних записів до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – Єдиний державний реєстр).

Як видається, державна реєстрація, окрім правонаділяючих та статусоутворюючих функцій, має і суто статистичну мету. Вона полягає у внесенні відповідних відомостей про юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців до єдиної державної інформаційної системи, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та надання інформації про юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи [4, с.196]. Відомості, що містяться в Єдиному державному реєстрі, є відкритими і загальнодоступними та у випадках, передбачених Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», за їх надання стягується плата.

Результатом державної реєстрації є включення суб'єкта господарювання до Єдиного державного реєстру, який міститься на сайті Міністерства юстиції України.

Таким чином, процедура державної реєстрації охоплює етапи створення нових суб'єктів господарської діяльності, зміни їх правового статусу (внесення змін до установчих документів, інформації у відповідному реєстрі) та припинення діяльності (ліквідація юридичної особи та припинення діяльності фізичної особи-підприємця). Окрему специфіку має процедура державної реєстрації реорганізації юридичної особи, яка опосередковує як створення так і припинення юридичної особи, а також зміни їх правового статусу. Варто зауважити, що дія Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» поширюється на державну реєстрацію всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, а також фізичних осіб - підприємців.

Лит.:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31. Ст. 263.
4. Смолин Г. В., Туркот О. А., Хомко Л. В. Господарське право України. Загальна частина: підручник /за заг. ред. Г. В. Смолина. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 484с.

Хомко Л.В.,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,

кандидат юридичних наук

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ТА ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ»

Потреба в прийнятті нового закону України, яким би врегульовувалася діяльність товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ) та товариств з додатковою відповідальністю (ТДВ) назріла давно. На розгляд Верховної Ради України відповідних законопроектів вносилося чимало, проте спроби прийняття такого акта впродовж тривалого часу були безуспішними.

6 лютого 2018 р. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» був прийнятий (надалі - Закон). Згідно з п. 1 Прикінцевих та перехідних положень Закон набуде чинності 18 червня 2018 року, крім ч. 2 ст. 23, яка набирає чинності через один рік з дня набрання чинності цим Законом.

Безперечно Закон вносить численні та ґрунтовні зміни до регулювання діяльності товариств з обмеженою діяльністю та товариств з додатковою відповідальністю, серед них виділимо лише деякі з них.

Чітко регламентована процедура створення ТОВ. Законом у ст. 10 передбачено, що створення товариства відбувається за рішенням його засновників. Договір про створення товариства (у випадку якщо засновників є кілька) може встановлювати порядок заснування товариства, умови здійснення спільної діяльності щодо створення товариства, розмір статутного капіталу, частку у статутному капіталі кожного з учасників, строки та порядок внесення вкладів та інші умови. Такий договір діє до дня державної реєстрації товариства, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті зобов'язання. Відтак основною метою цього договору є забезпечення виконання засновниками усіх домовленостей досягнутих між ними до моменту створення товариства та його державної реєстрації.

Не оминули змін і положення щодо статуту ТОВ. Законом суттєво *змениється обов'язковий перелік відомостей, що зазначаються в статуті*. Очевидно, що ці питання передаються на вирішення учасників-засновників. До відомостей, які обов'язково повинні зазначатись в статуті належать положення про найменування товариства; органи управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень; порядок вступу до товариства та виходу з нього. Варто зазначити, що відповідно до п. 3 та п. 5 гл. VIII Закону у ТОВ буде рік, щоб безкоштовно привести свої статuti у відповідність до Закону та провести державну реєстрацію відповідних змін. Водночас протягом цього року положення старого статуту будуть вважатися чинними.

На відміну від чинного порядку внесення вкладів до статутного капіталу товариства (ч. 1 ст. 52 Закону «Про господарські товариства») зменшено строк на внесення вкладу учасниками товариства у зв'язку із створенням товариства з 1 року до 6 місяців, з дати державної реєстрації, якщо інше не передбачено статутом.

Варто звернути увагу на положення Закону, спрямовані на забезпечення гарантійної функції статутного капіталу ТОВ. Новий Закон передбачає збільшення статутного капіталу як за рахунок додаткових вкладів так і без додаткових вкладів, та саме за рахунок нерозподіленого прибутку товариства. При збільшенні статутного капіталу без залучення додаткових вкладів склад учасників товариства та співвідношення їхніх часток у статутному капіталі не змінюється. Збільшення статутного капіталу за рахунок додаткових вкладів може здійснюватися як учасниками товариства так і третіми особами. При чому учасники мають переважне право зробити додатковий вклад в межах суми збільшення статутного капіталу пропорційно до їх часток у статутному капіталі. Кожний учасник має переважне право зробити додатковий вклад у межах суми збільшення статутного капіталу пропорційно до його частки у статутному капіталі. Відтак треті особи та учасники товариства можуть зробити додаткові вклади після реалізації кожним учасником свого переважного права або відмови від реалізації такого права.

Суттєвих змін зазнали процедури реалізації переважного права учасників на придбання частки іншого учасника. Варто зазначити, що окреслені положення в новому Законі прописані більш детально ніж в Законі України «Про господарські товариства», зокрема вказується, якщо жоден з учасників протягом *30 днів* з дати отримання письмового повідомлення про намір учасника продати свою частку не повідомив письмово про свій намір скористатися своїм переважним правом, вважається, що такий учасник надав свою згоду на продаж такої частки на *31 день* з дати отримання письмового повідомлення. Зазначається, що переважне право не застосовується у разі, якщо інший порядок визначено в статуті, якщо це передбачено корпоративним договором, а також у разі продажу частки на аукціоні.

Новелою корпоративного законодавства можна вважати й введення такого поняття як «корпоративний договір». Відповідно до ст. 7 Закону корпоративний договір – це договір, за яким учасники товариства зобов'язуються реалізувати свої права та повноваження певним чином або утриматися від їх реалізації. Він є безвідплатним та вчиняється в письмовій формі.

На відміну від чинного закону України «Про господарські товариства» (ст. 51-1), у Законі йдеться не лише про права, але й про повноваження учасників. Зміст даного договору не підлягає розкриттю і є конфіденційним, якщо інше не встановлено законом або договором. Однак, якщо стороною корпоративного договору є держава, державне або комунальне підприємство чи юридична особа, у статутному капіталі якої 25 і більше відсотків прямо або опосередковано належить державі або територіальній громаді, такий договір оприлюднюється протягом десяти днів з моменту його укладення шляхом розміщення на сайті відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування.

Важливість нового Закону не вичерпується переліченими новелами правового регулювання. На зазначений документ покладаються великі сподівання щодо створення нових та розвитку діючих підприємств, забезпечення учасників господарських відносин ефективними механізмами запобігання та вирішення корпоративних конфліктів. Однак лише практика його застосування зможе показати чи ці сподівання є виправданими.

Штангрет І.І.,
старший викладач кафедри
господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРАВОВИЙ АЛГОРИТМ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТЛОВО-БУДІВЕЛЬНОГО КООПЕРАТИВУ В ОБ'ЄДНАННЯ СПІВВЛАСНИКІВ БАГАТОКВАРТИРНОГО БУДИНКУ

З 8 липня 2016 р., якщо в багатоквартирному будинку не буде створено об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (далі – ОСББ) або не буде прийняте рішення про іншу форму управління, то управління таким будинком здійснюватиме управитель, який буде обраний органом місцевого самоврядування. П. 5 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про особливості здійснення права власності в багатоквартирному будинку» передбачено, що у разі якщо протягом одного року з дати набрання чинності цим Законом співвласники багатоквартирного будинку, в якому не створено ОСББ, не прийняли рішення про форму правління багатоквартирним будинком, то таке здійснюється управителем, який призначається на конкурсних засадах виконавчим органом місцевої ради, на території якої розташований багатоквартирний будинок.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», управитель – це фізична особа – підприємець, або юридична особа – суб'єкт підприємницької діяльності [1]. Відповідно до ст. 3 Господарського кодексу України (далі – ГКУ), під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва - підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність) [4]. Більшість житлово-будівельних кооперативів (далі – ЖБК) є неприбутковими організаціями. Отже, перш ніж отримати статус управителя, ЖБК повинен внести необхідні зміни до статуту – зокрема, передбачити

мету – отримання прибутку, а також надання послуг з управління багатоквартирним будинком і внести зміни до Примірного Статуту ЖБК [5]. Чи потрібно це ЖБК? Відповідно до Примірного Статуту, метою створення ЖБК є забезпечення його членів та їх сімей житлом шляхом зведення будинку, його подальшу експлуатацію та управління. Окремим членам ЖБК не належали на праві власності ні окремі квартири, ні багатоквартирний будинок в цілому, а лише право володіння і користування квартирами. Згідно з ст. 384 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), у разі викупу квартири член житлово-будівельного (житлового) кооперативу стає її власником [3]. З цього моменту відносини власності в багатоквартирному будинку ЖБК регулюються ст. 382 ЦКУ та Законом України «Про особливості здійснення права власності в багатоквартирному будинку». Отже, власники викуплених квартир є співвласниками спільного майна в багатоквартирному будинку – його конструктивних елементів, інженерного обладнання тощо, а сам ЖБК є одним із співвласників. А якщо в будинку є приватизованими або викупленими 100% квартир, то ЖБК втрачає економічну і правову підставу свого існування.

На сьогоднішній день в Україні практично немає ЖБК, в яких би склад членів збігався зі складом співвласників відповідного багатоквартирного будинку, а в ЖБК, у якому склад членів не збігається зі складом співвласників багатоквартирного будинку, органи управління не мають права приймати жодних рішень, а рішення загальних зборів членів ЖБК не можуть замінити собою рішення зборів співвласників багатоквартирного будинку. Тому ст. 5 Закону України «Про ОСББ» надано можливість реорганізувати (через перетворення) ЖБК в ОСББ.

Як вказано у ст. 6 Закону України «Про ОСББ», об'єднання може бути створено лише власниками квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку (багатоквартирних будинках). При цьому не має значення, чи існує в будинку ЖБК, чи будинковий комітет, чи будь-яке інше об'єднання власників квартир [2]. Єдиним обмеженням, передбаченим ст. 4 вказаного Закону є те, що в одному будинку може бути створене лише одне ОСББ. Наявність в будинку ЖБК не є перешкодою для створення ОСББ.

За Законом України «Про ОСББ» є два шляхи створення ОСББ (на вибір співвласників):

1. Основний. Передбачений ст. 6 для всіх багатоквартирних будинків (незалежно від наявності чи відсутності в них ЖБК) – створення ОСББ з чистого аркуша без правонаступництва стосовно будь-яких інших юридичних осіб.

2. Додатковий (за бажанням співвласників), передбачений ст. 5, для багатоквартирних будинків, де діють ЖБК – передбачає реорганізацію ЖБК в ОСББ.

Створення ОСББ з чистого аркуша не потребує спеціальних пояснень. Об'єднання створюється в загальному порядку як і будь-яке інше ОСББ: формується ініціативна група з числа співвласників, скликаються і проводяться установчі збори і реєструється нова юридична особа – ОСББ. Новостворене об'єднання не є правонаступником ЖБК – він продовжує своє функціонування.

Недоліком створення ОСББ з чистого аркуша може бути таке:

1. Якщо ЖБК як юридична особа має певне майно, то воно так і залишається власністю ЖБК (адже ОСББ не є правонаступником). Теоретично таке майно можна передати ОСББ в майбутньому – при ліквідації ЖБК.

2. Якщо правління ЖБК виступає проти створення ОСББ, слід очікувати на його протидію у створенні та діяльності ОСББ [6].

Створення ОСББ шляхом реорганізації ЖБК передбачає правонаступництво ОСББ щодо ЖБК і здійснюється з урахуванням особливостей, визначених ст. 5 Закону України «Про ОСББ»: проводяться загальні збори ЖБК – установчі збори ОСББ. На загальних зборах ЖБК одночасно з рішенням про реорганізацію в ОСББ приймається рішення про створення комісії з реорганізації та визначається строк для кредиторів заявити свої вимоги до ЖБК (від 2 до 6 міс). По завершенні строку для пред'явлення вимог кредиторами, комісія з реорганізації складає передавальний акт. Для затвердження акту необхідно знову скликати загальні збори ЖБК.

Державному реєстратору тоді подаються два пакети документів на припинення ЖБК і на створення ОСББ. Перетворення вважається завершеним з дати державної реєстрації ОСББ.

Головним недоліком в цьому є те, що процедура реорганізації є досить складною і тривалою в часі [6]. Отже, навіть при наявності в будинку ЖБК, без ОСББ не обійтися. А от яким чином створювати ОСББ – «з чистого аркуша» чи шляхом «перетворення» ЖБК – членам ЖБК вирішувати самим.

Лит.:

1. Про особливості здійснення права власності в багатоквартирному будинку: Закон України від 14.05.2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/417-19>.
2. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29.11.2001. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page8>.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
5. Про затвердження Примірного статуту житлово-будівельного кооперативу: Постанова Ради Міністрів УРСР від 30.04.1985. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/186-85-%D0%BF>.
6. Пефтієв О.В., Хайлова Т.В. Правовий статус органів управління об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. *Проблеми правознавства та*

Яновицька А.В.,
старший викладач кафедри
господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПІДСТАВИ УКЛАДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ

Відповідно до норм чинного Господарського кодексу України (далі – ГКУ) [1], господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами. Відповідно до статті 6 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) [2], сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості, що узгоджується із відповідними нормами ГКУ. Разом із тим, стаття 179 ГКУ передбачає, що укладення господарського договору є обов'язковим для сторін, якщо він заснований на державному замовленні, виконання якого є обов'язком для суб'єкта господарювання у випадках, передбачених законом, або існує пряма вказівка закону щодо обов'язковості укладення договору для певних категорій суб'єктів господарювання чи органів державної влади або органів місцевого самоврядування. У зв'язку із цим, постає проблема у правомірному і ефективному забезпеченні виконання вказаної імперативної норми.

Саме із цією метою у ГПК передбачено статтю 187, відповідно до якої господарські договори можуть вважатись укладеними на підставі відповідного рішення господарського суду. Отже в цьому контексті, по-перше, суд може розглядати спори щодо укладення договору за державним замовленням. Закон України «Про публічні закупівлі» [3], який набув чинності для всіх замовників з 01.08.2016 р., встановлює правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та територіальної громади. Однак, норми даного законодавчого акта не обмежують сторін у застосуванні переддоговірних процедур закупівлі, але, як показує одна із показових судових справ – зміст такого договору, у передбачених випадках, повинен відповідати ліцензійним умовам його сторін [4].

По-друге, на підставі рішення суду може укладатись договір, укладення якого передбачалось у попередньому договорі, однак сторона ухиляється від такого укладення. Як зазначається у статті 182 ГКУ, за попереднім договором суб'єкт господарювання зобов'язується у певний строк, але не пізніше одного року з моменту укладення попереднього договору, укласти основний господарський

договір на умовах, передбачених попереднім договором. Зобов'язання укласти основний договір, передбачене попереднім договором, припиняється, якщо до закінчення строку, в який сторони мають укласти основний договір, одна із сторін не надішле проект такого договору другій стороні. При цьому слід пам'ятати, що угода сторін про наміри (протокол про наміри тощо) не визнається попереднім договором і не породжує юридичних наслідків, а отже позов про зобов'язання укладення договору на цій підставі задоволенню не підлягатиме.

По-третє, право на звернення про примусове укладення договору може виникати, якщо такий договір мав бути укладеним на підставі прямої вимоги закону. Наприклад, Закон України «Про ринок електричної енергії» [5] встановлює обов'язок «гарантованого покупця» купувати у суб'єктів господарювання, яким встановлено «зелений» тариф, всю відпущену електричну енергію, вироблену на об'єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії. Крім цього, на підставі вимоги закону укладаються публічні договори (стаття 178 ГКУ), договори, де стороною є суб'єкт господарювання-монополіст (стаття 181 ГКУ) та ін.

По-четверте, на підставі рішення суду укладається договір, якщо судом розглядався переддоговірний спір щодо укладення цього договору і, відповідно, було винесено рішення про таке (стаття 187 ГКУ). І, по-п'яте, якщо укладення договору відбувається на підставі правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, обов'язкового для сторін (сторони) договору (стаття 648 ЦКУ).

Не зважаючи на підстави, день набрання чинності рішенням суду, вважається днем укладення відповідного господарського договору, якщо цим рішенням суду не визначено інше.

Лит.:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-4 // База даних «Законодавство України» / URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.04.2018).
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-4 // База даних «Законодавство України» / URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.04.2018).
3. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-8 // База даних «Законодавство України» / URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.04.2018).
4. Справа № 910/2337/17 від 12.04.2017 // База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень» / URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66047489> (дата звернення: 25.04.2018).
5. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 № 2019-8 // База даних «Законодавство України» / URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.04.2018).

ПАНЕЛЬ МОЛОДОГО ДОСЛІДНИКА

Бурило М.,

здобувач освітнього ступеня «бакалавр» факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник - Мелех Л.В.,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПУСТОК В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Питання правового регулювання відпусток актуальне не тільки для України, а й для світового співтовариства, оскільки це одна з складових частин захисту трудових прав працівників. Практичне застосування нормативних актів часто призводить до цілого ряду проблем, причина яких полягає в тому, що в Україні, по-перше, є не стабільною соціально-економічна ситуація, по-друге, норми закону можуть неправильно застосовуватись або сам по собі закон є недосконалим. Зокрема, при наданні відпусток, часто не зрозуміло, що означає поняття «відпустка», «основна відпустка», «додаткова відпустка» тощо. Теж саме можна сказати і про види відпусток, які врегульовані в ст. 4 Закону України «Про відпустки» або про поняття «мінімальної відпустки», якому Закон не дає визначення [1]. Тому необхідно дослідити деякі міжнародно-правові акти з метою формулювання дефінітивних норм відпусток та визначити особливості її окремих видів.

Звернення до аналізу конвенцій, прийнятих Міжнародною Організацією Праці, переслідує кілька цілей:

1. з'ясувати, які підстави можуть бути основою для надання відпусток;
2. виявити наявність поняття «відпустка», «щорічна основна відпустка», «щорічна додаткова відпустка», «учбова відпустка» в конвенціях МОП, що дає змогу з'ясувати, які саме недоліки містить Закон України «Про відпустки» та які питання потребують правового врегулювання.

Міжнародна Організація Праці вперше в рамках конвенції врегулювала це питання в 30-ті роки XX ст. Тільки 24 червня 1936 р. сесія Генеральної Конференції Міжнародної Організації Праці прийняла Конвенцію № 52 (вступила в силу 22 вересня 1939 року) про щорічні оплачувані відпустки і Рекомендацію № 47 з цього ж питання. Цією Конвенцією були передбачені щорічні відпустки тривалістю не менше 6 робочих днів за рік роботи [2]. Для неповнолітніх віком до 16 років передбачались відпустки не менше 12 робочих днів за один рік роботи.

Підставами для набуття права на відпустку відповідно до ст.2 Конвенції є безперервна робота протягом року. До щорічної відпустки не включалися офіційні та національні свята, перерви в роботі через хворобу. Відповідно до п. 5 ст. 2

тривалість щорічної оплачуваної відпустки збільшувалась залежно від стажу роботи.

Отже, поняття відпустки не визначалось, а ті суттєві ознаки відповідно до цієї Конвенції є: перерва у роботі на певний проміжок часу, не враховуючи відсутності на роботі через хворобу та святкові дні, безперервна робота протягом року, виплата звичайної винагороди, що передбачається національним законодавством, або винагороди, визначеної в колективному договорі (ст. 3 Конвенції).

Рекомендація № 47 про щорічні оплачувані відпустки від 4 червня 1936 р. вказує, що метою таких відпусток є надання працівникам можливості відпочинку, дозвілля та розвитку своїх нахилів і здібностей, відновлення фізичних і духовних сил.

Конвенція № 110 про умови праці на плантаціях, що була прийнята у 1958 р., регулює в одному з розділів порядок надання щорічних оплачуваних відпусток, але не дає визначення самого поняття «щорічна відпустка». Відповідно до ст. 36 Конвенції, трудящим, які зайняті на плантаціях, після безперервного терміну служби в одного й того ж підприємця надається щорічна оплачувана відпустка [2]. Мінімальна тривалість служби і мінімальна тривалість щорічної оплачуваної відпустки встановлюється законодавством даної країни або колективними договорами чи арбітражними рішеннями, спеціальними органами, яким доручено регулювати оплачувані відпустки на плантаціях, або іншим шляхом, встановленим компетентним органом влади (ст. 38 Конвенції).

Таким чином, виходячи із зазначених положень, можна зробити висновок, що для щорічної оплачуваної відпустки характерні такі ознаки:

1. безперервний стаж роботи у одного і того ж підприємця;
2. певний мінімальний термін безперервної служби і встановлення відпустки мінімальної тривалості в законодавстві чи колективному договорі тієї чи іншої країни.

Крім того, у ст. 39 вказаної Конвенції передбачено продовження тривалості щорічної оплачуваної відпустки залежно від стажу роботи.

В Україні теж можливе подовження відпустки залежно від стажу роботи, але така відпустка називається, «щорічна додаткова відпустка». Враховуючи те, що основна і додаткова відпустки називаються «щорічна», то можна впевнено відзначити, що у цьому питанні норма національного законодавства відповідає міжнародній.

Оскільки Конвенція № 52 частково застаріла, більшість розвинутих країн ратифікували пізнішу за часом прийняття Конвенцію МОП № 132 про оплачувані відпустки, 1970 р. (набрала чинності 30 червня 1973 р., змінено і доповнено положення, закріплені в Конвенції № 52, 1936 р., що застосовуються до всіх осіб, які

працюють за наймом, за винятком моряків) [3]. Згадана Конвенція враховує розвиток світового законодавства у період після Другої світової війни.

Відповідно до ст. 3 кожна особа, до якої застосовується вказана Конвенція, має право на щорічну оплачувану відпустку встановленої мінімальної тривалості, яка не повинна бути меншою, ніж три робочі тижні за один рік роботи. Таким чином, тривалість відпустки, порівняно з нормами Конвенції № 52, була збільшена.

Отже, Конвенція № 132 до визначення поняття щорічної відпустки вносить такі елементи: 1) певний безперервний проміжок часу роботи протягом року (ст. 4 цієї Конвенції визначає «рік», як календарний рік або інший період такої ж тривалості, що встановлюється компетентними органами влади або іншими відповідними органами кожної країни); 2) тривалість щорічної відпустки не може бути зменшена у випадку хвороби працівника, нещасного випадку або відпустки у зв'язку з вагітністю і пологами; 3) за особою, яка скористалася правом на відпустку, згідно з Конвенцією зберігається нормальна або середня заробітна плата (ст. 7 Конвенції) [4]. Важливим пунктом є те, що безперервна частина оплачуваної відпустки повинна бути використана не пізніше, ніж протягом одного року, а залишок можна використати не пізніше вісімнадцяти місяців з кінця того року, за який була надана відпустка. Тобто суть цієї норми полягає в тому, що відпустка повинна використовуватись щороку для того, аби відпочити від виконання своїх трудових обов'язків з метою відновлення працездатності та втрачених фізичних і розумових сил.

Міжнародною Організацією Праці було прийнято ще кілька конвенцій про відпустки, зокрема, Конвенцією № 146 про оплачувані відпустки морякам від 13 жовтня 1976 р., Конвенцією № 101 про оплачувані відпустки в сільському господарстві від 4 червня 1952 р. та інші [5].

Таким чином, Міжнародна Організація Праці не обмежується однією конвенцією з питань регулювання відпусток.

Лит.:

1. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 № 505/96. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про щорічні оплачувані відпустки: Конвенція від 24.04.1993 № 52. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_003.
3. Про умови праці на плантаціях: Конвенція від 24.06.1958 №110. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_015.
4. Про оплачувані відпустки: Конвенція від 24.06.1970 № 132. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_022.
5. Про оплачувані відпустки в сільському господарстві: Конвенція від 26.06.1952 № 101. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_233.

Василиця Н.В.,
здобувач освітнього ступеня «бакалавр» факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник - Яновицька А.В.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інвестиційна діяльність відіграє значну роль в економічних процесах країни. Запроваджується інновації, розвивається інфраструктура загалом, з'являються нові робочі місця. серед вітчизняних вчених, які досліджували проблему залучення інвестицій в економіку України та створення сприятливого інвестиційного клімату були: Л.І. Гладка, П.І. Зачепило, О.В. Прокопенко.

Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [1].

Для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної діяльності, тобто створено різні умови діяльності поряд з вітчизняними інвестиціями.

Інноваційною діяльністю є сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність" з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності [1].

Стосовно факторів організаційного характеру, які стримують залучення іноземних інвестицій, слід виділити такі: обмеження в отриманні необхідної інформації, проблеми з нестандартизованим порядком реєстрації інвестицій, стан фінансово-кредитної системи, негнучка система оподаткування, численні ліцензії, квоти, мита, високий рівень корупції [2, с.37].

Об'єктами інвестиційної діяльності є нові та модернізовані основні фонди й обігові кошти в усіх сферах і галузях народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права.

Джерела фінансування інвестиційної діяльності – власні фінансові ресурси інвесторів (прибуток, амортизаційні відрахування, грошові нагромадження, заощадження громадян, юридичних осіб та ін.), позичені кошти інвесторів (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити), залучені кошти інвесторів

(кошти від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб), бюджетні інвестиційні асигнування.

Україна залишається інвестиційно привабливою для іноземних інвесторів, проте з потенційною можливістю невиконання боргових зобов'язань [3]. Українська економіка потребує саме капіталів для будівництва нових, реконструкції та модернізації діючих підприємств. На жаль, зарубіжні аналітики розглядають нашу державу як регіон з майже 100% ризиком для інвестицій.

Задля покращення інвестиційного клімату треба забезпечити необхідні умови функціонування бізнесу та розробити систему гарантій і пільг іноземним інвесторам [4].

Інвестиційна діяльність є складною за своїм змістом і містить комплекс різноманітних дій, які називаються інвестиційним циклом. Під цим терміном слід розуміти комплекс заходів від моменту прийняття рішення щодо інвестування до завершальної стадії — досягнення окупності вкладень і отримання запланованого результату - прибутку або соціального ефекту.

Повернення іноземної інвестиції, а також прибутків, доходів, інших коштів, одержаних іноземним інвестором від інвестиційної діяльності в Україні, здійснюється іноземним інвестором з інвестиційного рахунку в гривнях та в іноземній валюті за прямою або портфельною інвестицією на інвестиційний рахунок іншого іноземного інвестора.

На підставі вищевикладеного варто зазначити, що питання залучення та використання іноземних інвестицій в економіку України постає дуже гостро. Україна зацікавлена у залученні і оптимальному використанні іноземних інвестицій, однак для цього необхідно створити ефективну систему державного регулювання інвестиційної діяльності.

Вирішення даного питання повинно стати пріоритетним, адже від ефективності інвестиційної політики залежить стан виробництва, положення та рівень технічного оснащення основних фондів підприємств народного господарства, можливості структурної перебудови економіки, рішення соціальних та екологічних проблем. Інвестиції являються основою для розвитку економіки.

Лит.:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.01.1991. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
2. Гладка Л.І., Ковальова Д.Д., Ковдря Ю.В. Особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Економіка і регіон*. № 2(31). 2012. С. 36-39.
3. Бандура М.В. Проблеми та перспективи інвестиційного зростання економіки України. *БІЗНЕСІН-ФОРМ*. 2013. № 10. С. 50-54.
4. Зайцева І.С., Коцюба О.В. Аналіз інвестиційної привабливості України в сучасних умовах. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2014. № 9. С. 87-91.

Власюк К.В.,
здобувач освітнього ступеня «магістр» факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник - Хомко Л.В.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток будь-якої галузі неможливий без впливу держави. Ринкові відносини стимулюють органи державної влади застосовувати нові стандарти та методи обслуговування туристів у цій сфері, давати поштовх для розвитку малого підприємництва в галузі туризму, розвивати інфраструктуру. Туристична діяльність в Україні - це діяльність, яка пов'язана із наданням туристичних послуг як на території нашої держави так і за її межами. На сьогоднішній день галузь туризму посідає одне з провідних місць серед галузей з високим потенціалом і прибутком для України. Найефективнішим методом регулювання є розробка та прийняття актуальної нормативно-правової бази. Відтак потреба у якісному нормативно-правовому забезпеченні зростає.

Одразу ж зазначимо, що в основу формування нормативно-правової системи суб'єктів господарювання туристичної галузі України покладені такі нормативно-правові акти: Конституція України, Закон України «Про туризм», Закон України «Про курорти», нормативно-правові документи, які визначають пріоритетні напрями державної політики у галузі туризму.

Вітчизняне законодавство у сфері туризму має власну структуру. Основним законом, який встановлює загальні норми правового регулювання туризму є Конституція України. У статті 33 Основного закону закріплено, що кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Одночасно ж громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Науковець Н.А. Опанасюк зазначає, що розвиток туризму та реалізація людиною права на туризм значною мірою базується й на природно-кліматичних ресурсах, залежить від екологічного стану в країні, адже якість довкілля, екологічна безпека є першочерговим критерієм при здійсненні людиною подорожі, тому право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля, гарантоване Конституцією України (ст. 50), має визначальне значення для реалізації права людини на туризм та свободу туристичних подорожей [1].

Особливе місце серед нормативно-правових актів у сфері туризму займає Закон України «Про туризм», прийнятий Верховною Радою України 15 вересня 1995 року.

У документі задекларовано те, що держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки і створює сприятливі умови для туристичної діяльності [2]. Цей закон став правовим фундаментом для розроблення цілого комплексу галузевих нормативних документів. Серед них варто відмітити Закон України «Про курорти», прийнятий 5 жовтня 2000 року, який визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні та спрямований на забезпечення використання з метою лікування і оздоровлення людей природних лікувальних ресурсів, природних територій курортів, які є надбанням народу України, та їх охорони [3].

Чільне місце в системі джерел нормативно-правового забезпечення туризму посідають програми розвитку цієї галузі. Розпорядженням Кабінету Міністрів України 16 березня 2017 було схвалено Стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 року, метою якої є формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечує прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і держави в цілому, сприяє підвищенню якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі [4].

Основними міжнародними нормативно-правовими актами, що регулюють відносини у сфері туризму, є: Загальна резолюція Конференції ООН з міжнародного туризму і подорожів (1963), Манільська декларація зі світового туризму (1980), Хартія туризму (1985), Гаазька декларація з туризму (1989). У цих документах сформульовані основні принципи, що використовуються, як при створенні відповідних національних нормативних документах, так і для укладання міждержавних угод країнами-членами Всесвітньої туристичної організації.

Підсумовуючи вищенаведене, варто зазначити, що правове регулювання туристичної діяльності повинно здійснюється з врахуванням особливостей цієї галузі. Загалом нормативно-правова база у сфері туризму потребує систематизації, вдосконалення, коригування та узгодження за основними елементами, а також зіставлення з міжнародним законодавством.

Лит.:

1. Опанасюк Н. А. Конституція України як правова основа розвитку туризму в Україні. URL: <http://ovu.com.ua/bulletin/posts/914-konstitutsiya-ukrayini-yak-pravova-osnova-rozvitku>.
2. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 №324/95-ВР URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vr>.
3. Про курорти: Закон України від 05.10.2000 №2026-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.
4. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження

Єрмолаєва Т.С.,
здобувач освітнього ступеня «магістр» факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник - Мокрицька Н.П.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ ВІДКЛИКАННЯ ПРАЦІВНИКА З ВІДПУСТКИ БЕЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Право на відпочинок відноситься до природних і невід’ємних прав людини і закріплене в багатьох міжнародних актах. Воно міститься в статті 24 Загальної декларації прав людини 1948 року [1], ст. 7 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року [2], ст. 2 переглянутої Європейської соціальної хартії 1966 року [3].

Однією з головних проблем правового регулювання праці є встановлення обов’язку роботодавця надавати працівникові час для відпочинку. Згідно із статтею 45 Конституції України: «Кожен, хто працює, має право на відпочинок». [4] Виконання цього положення має важливе значення для відновлення здоров’я, фізичних та розумових здібностей працівників. Проте на практиці часто виникають випадки, коли роботодавець, в силу тих чи інших обставин, змушений відкликати працівника з відпустки. В такому разі, працівник має бути забезпечений системою соціальних гарантій, що дадуть йому змогу компенсувати втрачений час. Як приклад, можна навести придбані квитки для подорожі на чітко визначену дату. Чинне законодавство України встановлює перелік випадків, коли роботодавець має право відкликати працівника з відпустки. В більшості вони не залежать від його волі. Тому розгляд даного питання є актуальним на сьогодні.

В питаннях надання різних видів відпусток нерідко зустрічаються певні неоднозначності. Розглянемо деякі з них. Так, роботодавець відкликав працівника з відпустки без збереження заробітної плати, яку той взяв у зв’язку з народженням дитини з дозволу керівника. Чи правомірна вимога працівника про приєднання невикористаної частини вказаної відпустки до щорічної основної оплачуваної відпустки на наступний робочий рік. Враховуючи, що по даному питанню відповіді в нормативно-правових актах немає, воно вирішується за згодою між працівником і роботодавцем.

Відповідно до статті 74 Кодексу законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII (далі – КЗпП) громадянам, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також працюють за трудовим договором у

фізичної особи, надаються щорічні (основна та додаткові) відпустки із збереженням на їх період місця роботи (посади) і заробітної плати. [5] Згідно 84 КЗпП України, у випадках, передбачених статтею 25 Закону України "Про відпустки", працівнику за його бажанням надається в обов'язковому порядку відпустка без збереження заробітної плати. За сімейними обставинами та з інших причин працівнику може надаватися відпустка без збереження заробітної плати на термін, обумовлений угодою між працівником та власником або уповноваженим ним органом, але не більше 15 календарних днів на рік. [5]

Разом з тим стаття 84 КЗпП України не встановлює виключного переліку підстав для надання відпустки без збереження заробітної плати. Але за змістом даної статті народження дитини можна віднести до подібних підстав. Відповідно до ч. 8 ст. 79 КЗпП України відкликання працівника з відпустки допускається за його згодою. [5] Згідно з ч. 7 ст. 79 КЗпП України невикористана частина щорічної відпустки має бути надана працівнику, як правило, до кінця робочого року, але не пізніше 12 місяців після закінчення робочого року, за який надається відпустка. [5] В наведеній статті не вказується, з якої саме відпустки допускається відкликання працівника. Звідси випливає висновок, що працівник може бути відкликаний в тому числі і з відпустки без збереження заробітної плати. Працівник, який взяв відпустку без збереження заробітної плати у зв'язку з народженням дитини, може погодитися на пропозицію роботодавця про відкликання із даної відпустки. При цьому стаття 79 КЗпП України також не вказує, до якої саме відпустки за наступний робочий рік може бути приєднана частина відпустки, не використана у зв'язку з відкликанням з відпустки.

Відповідно, можна зробити висновок, що працівник, відкликаний з відпустки без збереження заробітної плати за своєю згодою, має право розраховувати на приєднання невикористаної частини зазначеної відпустки до щорічної основної оплачуваної відпустки за наступний робочий рік. Заборони на подібне приєднання КЗпП України не містить. Крім того, КЗпП України не встановлює залежності можливості приєднання невикористаної частини відпустки без збереження заробітної плати до щорічної основної оплачуваної відпустки за наступний рік від наявності або відсутності обставин, що стали причиною для взяття працівником відпустки без збереження заробітної плати, в той момент, коли працівник бажає здійснити відповідне приєднання.

Отже, працівник, відкликаний з відпустки (за його згодою) без збереження заробітної плати, яку він взяв у зв'язку з народженням дитини, вправі вимагати приєднання невикористаної частини відпустки до щорічної основної оплачуваної відпустки за наступний робочий рік. Той факт, що дитина, у зв'язку з народженням якої взято відпустку без збереження заробітної плати, вже народилася, значення не має. Однак слід мати на увазі, що частина відпустки без збереження заробітної

плати, приєднана до щорічної основної оплачуваної відпустки за наступний робочий рік, оплачуватися не буде, на відміну від щорічної основної оплачуваної відпустки. Необхідно враховувати, що оскільки дана відповідь однозначно не впливає з наведених норм законодавства, можлива й інша точка зору. Наприклад, відпустка без збереження забітної плати надається на ту кількість днів, яку визначено за згодою між працівником і роботодавцем. Якщо роботодавець достроково відкликає працівника з відпустки, тим самим він висловлює своє волевиявлення щодо її тривалості.

З вищенаведених положень можна зробити висновок, що чинне трудове законодавство містить певні неоднозначності стосовно даного питання. Тому пропонується його більш детально дослідити і внести зміни у відповідні законодавчі акти.

Лит.:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 140.
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042
3. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 р. *Бюлетень центру інформації та документації Ради Європи в Україні*. 1998. № 1.
4. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141.
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII з постат. мат. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 1997. № 11-12.

Кіцула Х.,

здобувач освітнього ступеня «бакалавр» факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник - Мелех Л.В.,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВАХ

Європейські країни проходили низку етапів становлення системи оплати праці, де відбувався їх своєрідний природний відбір, виключалися негативні моменти й одночасно відбиралися й удосконалювалися нові системи, які відрізнялись найбільшою ефективністю. Використання досвіду країн ЄС в умовах сучасної України є важливим аспектом удосконалення державного механізму, ефективності вітчизняної економіки, підвищення якості й рівня життя.

Механізм регулювання заробітної плати в країнах ЄС базується на різних економічних, політичних та інших передумовах, виходячи із специфіки окремо взятої країни, та на співвідношенні таких складових, як мінімальна заробітна плата,

граничні розміри її зростання в період інфляції, податкова політика (державне регулювання); середня заробітна плата (ринок робочої сили) [1].

Одним із найсуттєвіших засобів державного регулювання заробітної плати та головною функцією регулювання заробітної плати в західних країнах є забезпечення мінімального рівня доходів населення. Держава визначає, які функції покладаються на підприємства у сфері управління оплатою праці. Навіть в умовах ринкового регулювання заробітної плати вона не може цілком відмовлятися від державного регулювання в даній галузі. Особливо це стосується періоду переходу до ринкової економіки, де вплив держави виражається у наданні державних гарантій у сфері оплати праці, пільг і компенсацій. Як показує досвід країн ЄС з усталеною ринковою економікою, система мінімальних державних гарантій у сфері оплати праці включає: мінімальну заробітну плату і прожитковий мінімум, порядок їх зміни залежно від зростання цін, порядок регулювання заробітної плати залежно від місця проживання (районного коефіцієнта), шкідливості праці.

За типом регулювання мінімальної заробітної плати країни ЄС можна поділити на дві групи. До першої належать Франція, Нідерланди, Португалія, Іспанія і Люксембург, де мінімальна заробітна плата встановлюється законодавчо, а також Бельгія і Греція, де мінімум заробітної плати визначається угодами. До другої групи входять країни, у яких мінімальна заробітна плата затверджується або галузевими угодами (Німеччина, Італія, Данія), або спеціальними органами (комітетами із заробітної плати, як у Великобританії).

Типовим прикладом державного регулювання мінімальної заробітної плати може слугувати Франція, де цей механізм налагоджений і діє з 1950-х рр.: держава встановлює мінімальну зарплату, обов'язкову для всіх підприємств. "Мінімальна міжпрофесійна зростаюча заробітна плата" була заснована для того, щоб "забезпечити найманим працівникам, що одержують найнижчу заробітну плату, гарантію їхньої купівельної спроможності й участь в економічному розвитку нації". Закон регламентує погодинну мінімальну зарплату. Законодавство передбачає три способи регулювання міжпрофесійного мінімуму заробітної плати: 1) її щорічно (станом на 1 липня) переглядають після відповідної угоди з Національною комісією з колективних переговорів; 2) мінімальна заробітна плата підвищується відповідно до динаміки загальнонаціонального індексу цін на споживчі товари і послуги (не менше 2% зростання порівняно з рівнем, зафіксованим на момент попереднього перегляду); 3) Рада Міністрів може в будь-який момент своїм декретом встановити новий мінімум. При цьому виходять із того, що щорічне зростання купівельної спроможності мінімальної заробітної плати не може бути нижчим від половини зростання купівельної спроможності середньої годинної зарплати [2].

Порядок нарахування і виплати заробітної плати у Франції визначається Трудовим кодексом і суворо контролюється органами, відповідальними за дотримання законів.

Другим важливим елементом у механізмі регулювання заробітної плати в розвинутих країнах ЄС є процес колективно-договірного регулювання, який має тривалу історію. Колективні договори, укладені між профспілками і підприємцями, не тільки визначають умови найму і праці, а й вирішують ключові питання, пов'язані з нормальним функціонуванням економіки, забезпеченням стабільних і конструктивних трудових відносин, формуванням трудової етики. Система колективних договорів, що діє у кожній окремій країні ЄС, являє собою поєднання так званих великомасштабних колективних договорів і колективних договорів компаній. Великомасштабні колективні договори - це загальнонаціональні договори, а також міжконфедеральні угоди, які охоплюють безліч підприємств однієї галузі промисловості в цілому, незалежно від держави, в якій вони розташовані. В окремих країнах поширені регіональні колективні договори, що включають у сферу дії підприємства окремої галузі в межах федеральної землі або департаменту [3, с. 225].

Також визначальним елементом регулювання системи оплати праці в країнах ЄС є використання механізму встановлення ставки оплати праці, в основі якої лежить ціна робочої сили. Якщо при обґрунтуванні мінімальної заробітної плати, що є соціальним нормативом для встановлення не тільки тарифних ставок, а і пенсій, соціальних допомог, стипендій, орієнтація йде на середній прожитковий мінімум, то при визначенні мінімальної тарифної ставки мова йде тільки про заробіток працівника. Отже, в будь-якому разі необхідно використовувати прожитковий мінімум працездатної людини з урахуванням податкового навантаження.

Світовий досвід, зокрема США, свідчить про сукупність державних механізмів для посилення тенденції до індивідуалізації трудових доходів на основі врахування як індивідуальних результатів праці, так і особистих ділових якостей, зокрема кваліфікації, почуття відповідальності, творчої ініціативи, швидкості й точності виконання завдань за неодмінної якості роботи. Система індивідуалізації заробітної плати покликана більш органічно поєднати інтереси обох сторін виробничого процесу (працівників та роботодавців) шляхом застосування гнучких механізмів визначення співвідношення розміру заробітної плати і витрат на одиницю продукції з метою збільшення її конкурентоспроможності та прибутковості. Із року в рік спостерігається зниження питомої ваги тарифної частини заробітної плати і зростання її змінної частини, що залежить від особистого внеску працівників у фінансовий стан фірми. Зростання заробітної плати, хоч і повільно, відбувається саме за рахунок індивідуалізованої частини заробітку [4]. Механізм індивідуалізації заробітної плати в США включає диференціацію умов найму, у тому числі широке використання контракту як форми трудового договору між підприємцем і найманим

робітником. Домінуючими є угоди на виробничому рівні колективні договори. Згідно з законодавством усі питання щодо встановлення розміру заробітної плати, умов її виплати вирішуються на підприємстві безпосередньо між адміністрацією та профспілкою. Положення колективного договору поширюються на працівників усієї організації без урахування належності до профспілки чи певної категорії персоналу.

Оскільки економічний стан країни не дає змоги повною мірою користуватися досвідом матеріального стимулювання розвинутих країн, потрібно шукати перехідні системи стимулювання з урахуванням існуючих реалій в Україні. Унаслідок цього державне регулювання оплати праці має здійснюватися на нормативно-методичній базі, що ґрунтується на науково-дослідних розробках рекомендацій стосовно працівників різних сфер економіки та різноманітних форм власності. Наявність солідної нормативно-методичної бази з питань організації оплати праці з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду, специфічних особливостей підприємств різних видів діяльності та форм власності дасть змогу не тільки удосконалити і систематизувати наукові підходи до формування механізму організації оплати праці, а й перейти до вищого рівня розв'язання і контролю цих проблем - до здійснення підпорядкованої єдиній меті стратегії і тактики державної політики щодо оплати праці.

Лит.:

1. Матюх С. А. Західноєвропейський досвід організації оплати праці. *Вісн. ТУП*. 2003. № 6. Ч. 2. С.155-160.
2. Матюх С. А. Мінімальна заробітна плата в системі регулювання економіки країн ЄС. *Вісн. Хмельниць. нац. ун-ту*. 2005. № 4. С. 159-163.
3. Матюх С. А. Особливості колективно-договірного регулювання заробітної плати в країнах ЄС. *Вісн. Хмельниць. нац. ун-ту*. 2004. № 6. С. 222-227.
4. Колот А. М. Мотивація, стимулювання і оплата персоналу. К. : КНЕУ, 1998. 224 с.

Коробій Л.О.,
здобувач освітнього ступеня «бакалавр» факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник - Бутинська Р.Я.,
викладач кафедри господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ В УКРАЇНІ

Виробничий травматизм є найпоширенішим явищем в сфері охорони праці. Основною проблемою якого є недотримання працівником правил техніки безпеки, невиконання вимог нормативних актів про охорону праці, *незабезпечення власником* безпечних і нешкідливих умов праці тощо.

Власник підприємства, установи, організації для запобігання виникненню виробничого травматизму зобов'язаний до початку роботи створити належні умови праці для працівника відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

Роботодавець відповідно до ст.13 Закону України «Про охорону праці»: створює відповідні служби і призначає посадових осіб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці; забезпечує усунення причин, що призводять до нещасних випадків, та професійних захворювань; організовує оцінку технічного стану виробничого обладнання та устаткування, та за їх підсумками вживає заходів до усунення небезпечних і шкідливих для здоров'я виробничих факторів; здійснює контроль за додержанням працівником технологічних процесів, правил поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, виконанням робіт відповідно до вимог з охорони праці; вживає термінових заходів для допомоги потерпілим, залучає за необхідності професійні аварійно-рятувальні формування у разі виникнення на підприємстві аварій та нещасних випадків.

Працівник для запобігання виникненню виробничого травматизму зобов'язаний: дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про безпеку і здоров'я оточуючих людей в процесі виконання будь-яких робіт чи під час перебування на території підприємства; знати і виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту [1].

Відповідно до ч.8 «Порядку проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. №1232, у разі настання нещасного випадку безпосередній керівник робіт зобов'язаний: терміново організувати надання першої невідкладної допомоги потерпілому, забезпечити у разі потреби його доставку до лікувально-профілактичного закладу; негайно повідомити роботодавця про те, що сталося; зберегти до прибуття комісії з розслідування нещасного випадку обстановку на робочому місці та машини, обладнання, устаткування у такому стані, в якому вони були на момент настання нещасного випадку, а також вжити заходів до недопущення подібних нещасних випадків.

Про кожний нещасний випадок потерпілий або працівник, який його виявив, чи інша особа повинні негайно повідомити керівника робіт, який безпосередньо здійснює контроль за станом охорони праці на робочому місці, чи іншу уповноважену особу підприємства і вжити заходів до надання необхідної допомоги потерпілому[2].

Для попередження виробничого травматизму на підприємствах проводяться превентивні заходи фахівцями управління Державної служби України з питань праці.

Метою даних заходів є інформування фахівцями управління Державної служби України працівників, щодо ефективності функціонування системи управління охорони праці підприємства, зазначення основних причин нещасних випадків на виробництві та необхідності виконання вимог охорони праці під час проведення робіт підвищеної небезпеки.

Основними профілактичними заходами щодо запобігання травматизму є, безпечність технологічних процесів і обладнання, утримання приміщень, обладнання та утримання засобів захисту в належному стані, організація виконання робіт відповідно до вимог безпеки, забезпечення працівників засобами індивідуального захисту, нагляд та контроль за виконанням вимог безпеки під час виконання робіт підвищеної небезпеки [3].

В Україні станом з 27 квітня по 02 травня 2018 року було повідомлено про нещасні випадки зі смертельним наслідком та групові нещасні випадки, пов'язані із виробництвом виробничого травматизму, у таких галузях: гірничорудна - 1, металургійна 1, будівельна – 2, в даних галузях зафіксовано смерть працівників, у соціально-культурній сфері зафіксовано 1 груповий нещасний випадок виробничого травматизму [4].

Отже, однією з основних проблем виробничого травматизму є недотримання працівниками правил техніки безпеки, невиконання вимог нормативних актів про охорону праці, незабезпечення власником або уповноваженим ним органом, керівниками підприємств, установ, організацій *безпечних і нешкідливих умов праці* тощо.

Лит.:

1. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.
2. Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1232.
3. Фахівцями управління Держпраці проводяться превентивні заходи щодо попередження виробничого травматизму на підприємствах. URL: <http://www.kh.dsp.gov.ua/?p=2868>.
4. Інформація Держпраці України про нещасні випадки зі смертельним наслідком та групові нещасні випадки, пов'язані із виробництвом. URL: <http://dsp.gov.ua/statystychni-dani-vyrobnychoho-travmatyzmu-za-dobu-2018/>.

Пустова Н.О.,
здобувач освітнього ступеня «бакалавр» юридичного факультету
(Львівський національний університет імені Івана Франка)
Науковий керівник - Яворська О.С.,
завідувач кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
(Львівський національний університет імені Івана Франка)

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИХОДУ ІЗ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

На даний час діяльність товариств з обмеженою відповідальністю (далі – ТзОВ) регулюють норми Закону України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року, Цивільного та Господарського кодексів України від 16 січня 2003 року. Після прийняття нового Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», який набирає чинності 17 червня 2018 року, поновому будуть врегульовані питання виходу із товариства з обмеженою відповідальністю.

Реалізація права на вихід залежно від розміру частки у статутному капіталі. Відповідно до редакції Закону України «Про господарські товариства» учасник міг вийти з товариства без згоди інших учасників ТзОВ, а відповідно до нового Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» порядок виходу учасника з товариства здійснюється за власним бажанням та залежить від розміру частки такого учасника у статутному капіталі.

Ті учасники, частка яких становить менше 50%, можуть вийти з товариства у будь-який час без згоди інших учасників. Своєю чергою, учасники з часткою 50% і більше можуть вийти виключно за згодою всіх інших учасників протягом одного місяця з дня надання згоди останнім учасником.

Отже, право на вихід контролюючого учасника є заблокованим у разі відсутності згоди на вихід хоча б одного з учасників незалежно від розміру частки учасника, який проти.

Такий порядок законодавець мотивував тим, що нове правило про вихід контролюючого учасника захищає сам бізнес і кредиторів, адже під час виходу учасника із великою часткою створюється надзвичайно високий ризик порушення прав інших учасників шляхом виведення більшої частини активів на підставі виплати компенсації вартості частки в капіталі товариства тому учаснику, що виходить, і як наслідок, це може вплинути на функціонування бізнесу загалом.

На даний час учаснику, який виходить із ТзОВ, виплачують частину чистих активів, на противагу прийнятий закон передбачає виплату ринкової вартості частки за результатами незалежної оцінки.

Наразі найбільш актуальними є два питання:

1. Чи можливо в статуті передбачити інший порядок виходу із ТзОВ, ніж у Законі України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»?

2. Які можливі механізми виходу із ТзОВ без згоди інших учасників?

Законом закріплено, що учасники в статуті можуть передбачити інший строк, порядок, розмір та спосіб проведення розрахунків з учасником, що виходить з товариства, а також порядок вибору суб'єкта оціночної діяльності.

З вказаного формулювання випливає, що *норма щодо надання згоди на вихід учасника з часткою 50% і більше є імперативною та не може бути змінена статутом*. В статуті можуть бути змінені лише положення щодо розрахунку з таким учасником.

Для виходу з ТзОВ учаснику з часткою понад 50% простіше буде знайти покупця на свою частину. Або ж – якщо рішення покинути бізнес пов'язане з розбіжностями між партнерами – підписувати з іншими власниками компанії *корпоративний договір*, у якому буде врегульовано спірні моменти ведення бізнесу або інші взаємини між учасниками.

Державна реєстрація виходу учасників з ТзОВ. Учасник вважається таким, що вийшов, з дня державної реєстрації його виходу. При цьому закон не вимагає ані скликання та проведення загальних зборів для прийняття відповідного рішення про вихід, ані внесення змін до статуту товариства.

Статут за новим законом взагалі не повинен містити інформації про розмір статутного капіталу, розмір часток та склад учасників товариства. Вказана інформація відображується виключно в Єдиному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань.

Для державної реєстрації виходу сам учасник, який виходить з товариства, подає державному реєстратору заяву про вихід з товариства, справжність підпису на якій засвідчується нотаріально. У разі виходу учасника із часткою 50% і більше додатково подається згода інших учасників, справжність підписів на яких засвідчується нотаріально.

Одночасно з реєстрацією виходу державний реєстратор вносить запис про зменшення розміру статутного капіталу на розмір відповідної частки у статутному капіталі. У день реєстрації реєстратор надсилає товариству та іншим учасникам виписку за результатами реєстрації виходу.

Отже, процедура державної реєстрації максимально спрощена, здійснюється самим учасником, який виходить, що усуває можливість будь-якого недобросовісного перешкоджання виходу іншими учасниками шляхом непроведення загальних зборів або неподання товариством документів державному реєстратору.

Якимець Ю.,
здобувач освітнього ступеня «бакалавр» факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник - Хомко Л.В.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Сучасні умови розвитку та діяльності суб'єктів господарювання дають змогу зрозуміти, що будь яке підприємство потребує інвестицій для того, щоб бути конкурентоспроможним та задовольняти внутрішньодержавні та зовнішньодержавні потреби.

Національне законодавство пропонує низку нормативних-правових актів, які регулюють питання захисту іноземних інвестицій в Україні. Спеціальні способи захисту прав інвесторів передбачено положеннями Господарського Кодексу України (далі – ГК України), Законів України «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій на Україні».

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про інвестиційну діяльність», захист інвестицій – це комплекс організаційних, технічних та правових заходів, спрямованих на створення умов, які сприяють збереженню інвестицій, досягненню цілі внесення інвестицій, ефективній діяльності об'єктів інвестування та реінвестування, захисту законних прав та інтересів інвесторів, у тому числі права на отримання прибутку (доходу) від інвестицій [1].

Держава гарантує захист інвестицій незалежно від форм власності та джерел існування. Захист інвестицій забезпечується законами України а також міжнародними договорами, оскільки відбувається залучення іноземних інвесторів. З метою забезпечення стабільності захисту інвестицій держава встановлює державні гарантії захисту інвестицій. Державні гарантії захисту інвестицій – це система правових норм, спрямованих на захист інвестицій та які не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів).

Державні гарантії захисту інвестицій, які передбачено законодавством України, можемо об'єднати в групи:

1) Гарантії стабільності законодавства. Відповідно до п. 1 ст. 18 Закону України «Про інвестиційну діяльність» умови договорів, укладених між суб'єктами інвестиційної діяльності, зберігають свою чинність на весь строк дії цих договорів і у разі, коли після їх укладення законодавством (крім податкового, митного та валютного законодавства, а також законодавства з питань ліцензування певних видів господарської діяльності) встановлено умови, що погіршують становище суб'єктів або обмежують їхні права, якщо вони не дійшли згоди про зміну умов

договору [1]. ГК України (п. 2 ст. 397) зазначає, що у разі зміни законодавства про режим іноземного інвестування на вимогу іноземного інвестора у випадках і в порядку, визначених законом, застосовуються державні гарантії, які визначаються законодавством, що діяло на момент вкладення інвестицій [2]. Водночас Закон України «Про режим іноземного інвестування», містить положення (ст. 18) про те, якщо в подальшому спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції будуть змінюватися гарантії захисту іноземних інвестицій, зазначені в розділі II цього Закону, то протягом десяти років із дня набрання чинності таким законодавством на вимогу іноземного інвестора застосовуються державні гарантії захисту іноземних інвестицій, зазначені в цьому Законі. Зазначені гарантії не поширюються на зміни законодавства, що стосуються питань оборони, національної безпеки, забезпечення громадського порядку, охорони довкілля [3].

2) Гарантії невтручання в діяльність суб'єктів інвестиційної діяльності державних органів та їх посадових осіб. Відповідно до п.2 ст.18 Закону України «Про інвестиційну діяльність» державні органи та їх посадові особи не мають права втручатися в діяльність суб'єктів інвестиційної діяльності, крім випадків, коли таке втручання допускається чинним законодавством і здійснюється в межах компетенції цих органів та посадових осіб [1]. Згідно з п. 4 ст.3 97 ГК України органи державної влади та їх посадові особи не мають права реквізувати іноземні інвестиції, крім випадків здійснення рятувальних заходів у разі стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій [2].

3) Гарантії відшкодування збитків інвесторам. Згідно з п. 5 ст.397 ГК України іноземні інвестори мають право вимагати відшкодування збитків, завданих їм незаконними діями чи бездіяльністю органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Збитки іноземних інвесторів повинні бути відшкодовані за поточними ринковими цінами або на основі обґрунтованих оцінок, підтверджених незалежним аудитором (аудиторською організацією) [2]. Відповідно до абз. 3 п. 2 ст. 18 Закону України «Про інвестиційну діяльність» у разі ухвалення державними або іншими органами актів, що порушують права інвесторів і учасників інвестиційної діяльності, збитки, завдані суб'єктам інвестиційної діяльності, підлягають відшкодуванню у повному обсязі цими органами. Спори про відшкодування збитків розв'язуються судом [1].

4) Гарантії використання доходів від інвестицій. Відповідно до ст. 399 ГК України у разі припинення інвестиційної діяльності на території України іноземний інвестор має право на повернення своїх інвестицій не пізніше шести місяців після припинення цієї діяльності, а також доходів за цими інвестиціями у грошовій або товарній формі, якщо інше не встановлено законом або угодою сторін. Згідно зі ст. 398 ГК України іноземним інвесторам після сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів) гарантується безперешкодний негайний переказ за

кордон їхніх доходів, прибутків та інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах від здійснення інвестицій [2].

Гарантія правового захисту діяльності іноземних інвесторів на території України включає також право на захист своїх інтересів в суді, у тому числі іноземні інвестори мають право захищати свої економічні інтереси як третіх осіб в справі, що розглядається як судами України, так і міжнародними судовими та арбітражними інстанціями.

Отже, національне законодавство України гарантує захист прав та свобод вітчизняних та іноземних інвесторів. Для цього було прийнято низку законодавчих актів України та ратифіковано міжнародні договори в Україні, які є дієвими інструментами забезпечення державних гарантій інвестицій в Україні.

Лит.:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156012>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
3. Про режим іноземного інвестування: Закон України від від 19.03.1996 № 93/96. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>